

BHR

**ҲИСОБОТ ОИД БА НАТИҶАҲОИ
ТАШРИФИ ПИЛОТИИ
МУАССИСАҲОИ ПУШИДА ДАР
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

шаҳри Душанбе, соли 2014.

ИЗҶОРИ МИННАТДОРӢ

Ба аъзоёни гурӯҳи таҳлилӣ: Раҳманова Гулчехра, Шарифова Зебо, Ёрматов Худойдод изҳори миннатдорӣ менамоем.

Ҳамчунин ба директори Фонди ҷамъиятии «Нотабене» Нигина Баҳриева барои дастгирии машваратӣ арзи сипос мекунем.

Меҳоҳем миннатдорию хосаро ба Идораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шахсияти Зариф Ализода, Раҷабмо Бадриддинова, Нидоев Ҳусниддин, Низомов Абдуҳалим ва Маҷидов Парвиз барои кӯмак дар дастрас кардани иҷозат ба ташрифи чанд муассисаҳои пӯшидаи ҷумҳурӣ ва гузаронидани таҳлили муштарак баён кунем.

Ҳамчунин сипоси хешро ба роҳбарон ва кормандони изолятории (тавқиғоҳи) нигоҳдорию муваққатии (ТНМ) шаҳри Душанбе, ТНМ шаҳри Исфара, изолятории (тавқиғоҳи) тафтишотии (ТТ) шаҳри Хуҷанд, Колонияи ислоҳотии занонаи шаҳри Норақ ва Қабулгоҳ-танзимкунак барои ноболиғони шаҳри Душанбе, ба ҳамаи онҳое, ки дар мусоҳибаҳо иштирок кардаанд изҳор менамоем.

Пас он миннатдорию хешро ба Дафтари Швейтсария оид ба Ҳамкорӣ дар Тоҷикистон барои дастгирии молиявии лоиҳаи мазкур баён менамоем.

Ҳамчунин мо ба ҳамаи онҳое, ки ба татбиқи лоиҳаи мазкур саҳмгузор буданд, миннатдорем.

ББК 38, 712+72,4 (2точик)

Ҳ-71

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Confederation
Конфедератсия Швейтсария

Ҳисобот аз ҷониби
Ташкилоти Ҷамъиятии
«Идораи ҳуқуқи инсон ва
риояти қонуният» - аъзои
Эътилофи ташкилотҳои

ҷамъиятии зидди шиканча, бо дастгирии молиявии
Барномаи ҳуқуқи инсонии Дафтари Швейтсария оид
ба Ҳамкорӣ дар Тоҷикистон таҳия гаштааст.

Ҳангоми истифодаи маълумоти дар ҳисобот
ҷойдошта истинод ба маъҳази мазкур ҳатмист.

©Коалитсияи ТҒД Тоҷикистон бар зидди шиканча
Бо тариқи ройгон паҳн карда мешавад

МУҲДАРИҶА

- I. Сарсухан
- II. Гурӯҳи таҳлилӣ
- III. Методология
- IV. Чорчӯбаи қонунгузорӣ
- V. Вазъият дар муассисаҳои пӯшида. Шароити ниғаҳдорӣ ва муносибати кормандон ба шахсоне, ки дар муассисаҳои пӯшида дар ҳабс нигоҳ дошта мешаванд
  - 5.1. Ташрифи (Боздиди) ТНМ-и шаҳри Душанбе
  - 5.2. Ташрифи (Боздиди) ТТ-и шаҳри Хуҷанд
  - 5.3. Ташрифи ТНМ-и шаҳри Исфара
  - 5.4. Ташрифи Қабулгоҳ - танзимгари ноболиғони (ҚТН) шаҳри Душанбе
  - 5.5. Ташрифи колонияи ислоҳии занонаи шаҳри Норақ
- VI. Хулосаҳо
- VII. Таъсияҳо

ИХТИСОРОТ

СИҶҶ ВА ҶТ	Саридораи иҷрои ҷазои ҷиноии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВҲИ	Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон
КҶ	Кодекси ҷиноии ҶТ
КМҶ	Кодекси муурофиавии ҷиноии ҶТ
КИҶҶ	Кодекси иҷрои ҷазои ҷиноии ҶТ
КҲМ	Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии ҶТ
ННД	Нуқтаи назорат ва даромад
СММ	Созмони Миллали Муттаҳид
ШҚД	Шӯъбаи корҳои дохилӣ
ВҚД	Вазорати корҳои дохилӣ
ТҶД	Ташкилотҳои Ғайридавлатӣ
ММП	Механизми милии пешгирикунанда
БНК	Бинои навъи камеравӣ
ТҶ	Тавқиғоҳи интизомӣ (Ҷазодиҳӣ)
ТТ	Тавқиғоҳи тафтишотӣ
ТНМ	Тавқиғоҳи нигоҳдории муваққатӣ
СҲАҚ	Стандартҳои ҳади ақали қоидаҳои муносибат бо маҳбусони Созмони Миллали Муттаҳид
КИЗ	Колонияи ислоҳии занона
МП	Муассисаи пӯшида

I. САРСУХАН

Таи чанд соли охир аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ иқдомҳои муайяне ба тасвиб расиданд, ки ба мубориза зидди шиканча, худсарӣ ва беадолатӣ дар мамлакат равона шуда буданд: моҳи апрели соли 2012 ба Кодекси ҷиноятии ҚТ тағйиротҳо ворид карда шуда, моддаи махсуси 143¹ илова карда шуд, ки масъулиятро барои расонидани шиканча ҷорӣ намуд; моҳи июни соли 2012 Қарори Суди Олии ҚТ “Дар бораи татбиқ намудани меъёрҳои қонунгузори ҷиноятӣ ва муҳофизати ҷиноятӣ оид ба мубориза бар зидди шиканча” қабул гардид; моҳи августи соли 2013 Нақшаи фаъолият оид ба татбиқи тавсияҳои Кумитаи зидди шиканча (2012 г.) ва ҳамчунин тавсияҳои Ҳисоботчи махсуси СММ оид ба масъалаи шиканча ва дигар муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф, ки моҳи майи соли 2012 таи сафари ӯ ба Тоҷикистон пешниҳод карда буд, тасдиқ гардид.

Вале ба ин ҷиҳатҳои мусбат нигоҳ накарда, шиканча дар Тоҷикистон то ҳол мушкилоти низомӣ (системавӣ) маҳсуб меёбад. Пеш аз ҳама суҳан дар бораи вучуд надоштани институти мустақили экспертизаи (таҳлили) тиббӣ ва механизми самараноки тафтишоти ҳамаи ҳолатҳои ба кор бурдани шиканча меравад. Ҳамчунин аз ҷумлаи мушкилоти низомӣ набудани омори ягона оид ба

мурочиатҳо дар бораи амалҳои истифодаи шиканча ва мониторинги мустақили ҷамъиятии ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ ба тариқи доимӣ мебошад. Аз соли 2004 –ум инчониб ба кормандони Кумитаи байналмилалӣ Салиби Сурх (КБСС) ба гузаронидани мониторинги ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ иҷозат дода намешавад. Ин масъалаҳо чандин маротиба аз ҷониби мақомоти байналмилалӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи инсон, Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи инсон, Кумитаи СММ зидди шиканча, Ҳисоботҳои махсуси СММ оид ба масъалаи шиканча, ҳамчунин намояндагони созмонҳои миллӣ ва байналхалқӣ баррасӣ шуда буд.

Ҳисоботи мазкур маҳсули (натичаи) фаъолияти муштараки Эътилофи ташкилотҳои ҷамъиятии зидди шиканча ва Идораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон оид ба татбиқи аввалини механизми ташрифи (боздиди) муассисаҳои пӯшида дар чорҷӯбаи гурӯҳи мониторингии ташкилшуда мебошад. Гурӯҳи мониторингӣ мутобиқи фармони Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуда, дар асоси Низомнома оид ба фаъолияти гурӯҳи мониторинг ва боздиди муассисаҳои маҳрумӣ аз озодӣ фаъолият мебарад. Фаъолияти мазкур аз ҷониби Дафтари Швейтсария оид ба ҳамкорӣ дар чорҷӯбаи лоиҳаи “Дастгирии техникии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ дар татбиқи аввалини механизми мониторинги муассисаҳои пӯшида”, ки аз тарафи ТҶ “Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи

қонуният” – аъзои Эътилофи ташкилотҳои ҷамъиятӣ зидди шиканча идора карда мешуд, дастгирӣ ёфт. Гурӯҳи мониторингӣ тӯли тамоми татбиқи лоиҳа ройгон фаъолият мебарад.

Гузaronидани чунин ташрифҳо ин аввалин таҷрибаи муштараки ҷомеаи шахрвандӣ ва Идораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Тоҷикистон мебошад. Дар марҳалаи якуми фаъолият якҷанд муассисаҳои пилотӣ интиҳоб шуда, ба онҳо ташрифҳои якҷарата карда шуд, ки дар ин асно ба гузaronидани мусоҳибаҳои маҳрамона (конфиденсиалӣ) бо боздоштшудагонии ин муассисаҳо имконият набуд. Ташрифҳо дар асоси огоҳии пешакии роҳбарияти муассисаҳои маҳрумият аз озодӣ сурат гирифта буд. Аз ин сабаб, диққати аввалиндарача дар ҷараёни мониторинг на ба саволҳои муносибат ба онҳо, балки ба шароити боздошти шахсони аз озодӣ маҳрум дода шуда буд.

II. ГУРҶҲИ МОНИТОРИНГӢ

Моҳи декабри соли 2012 Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ташаббуси таъсиси гурӯҳи корӣ оид ба мониторинги муассисаҳои маҳрумият аз озодӣ дар чорҷӯбаи тамсилаи (моделӣ) “Омбудсмен плюс” баромад кард. Гурӯҳи мониторингии дар чорҷӯбаи ин ташаббус таъсис додашуда минбаъд мутобиқи Протоколи факултативии Конвенсияи зидди шиканча метавонад

барои роҳандозии Механизми миллии пешгирикунанда асос шавад, ки иборат аст аз назорати доимии муассисаҳои маҳрумият аз озодӣ бо мақсади пешгирии шиканча ва дигар шаклҳои муносибати бераҳмона.

Аз моҳи феврал то майи соли 2013 Эътилофи ташкилотҳои ҷамъиятии зидди шиканча дар Тоҷикистон бо Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ роҷеъ ба шартҳои воридшавии аъзоёни худ ба гурӯҳи мониторингӣ гуфтушунидҳо гузаронид.

Эътилофи ташкилотҳои ҷамъиятии зидди шиканча чунин мавқеъ дорад, ки фаъолияти гурӯҳи мониторингӣ бояд пурра ба Принсипҳои Порисӣ ва талаботи Протоколи факултативӣ мутобиқат кунад, аз ҷумла, мустақилӣ, холисӣ, ворид кардани коршиносони мустақил ба гурӯҳ. Дар робита ба ин Эътилоф пешниҳод кардааст, ки ба гурӯҳи мониторингӣ набояд кормандони мақомоти ҳокимияти давлатие, ки фаъолиятшон мавриди санҷишу омӯзиш қарор мегирад (масалан, намояндагони Сарраёсати иҷроии ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи ҚТ, Вазорати корҳои дохилӣ ва ғ.), шомил гарданд. Ҳамчунин зарур аст, ки фаъолияти гурӯҳи корӣ оид ба мониторинги муассисаҳои маҳрумият аз озодӣ тавассути Низомномаи ҷудогона, ки дар он ҳаҷми ваколатҳои аъзои гурӯҳи мониторингӣ ба таври дақиқ муайян гардидааст, танзим карда шавад.

Бо Фармони Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон аз 6 августи соли 2013 Гурӯҳи корӣ оид ба ташриф ва мониторинги муассисаҳои пӯшида иборат аз 12 нафар намояндагони мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ таъсис ёфт. Моҳҳои июл-август соли 2013 Ётилоф яқоя бо Идораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон лоиҳаи Низомнома оид ба фаъолияти гурӯҳи мониторингӣ таҳия намуд, ки он дар ҷаласаи муштарак моҳи ноябри соли 2013 баррасӣ ва муҳокима гардид. Худи ҳамон сол 31 декабр Низомнома ва нақшаҳои корӣ бо Фармони ВҶИ тасдиқ шуданд.

Гурӯҳи корӣ ваколатҳои танзимкунӣ ва татбиқи механизми мониторингро дорост ва ба ҳайати он намояндагони Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ, мақомоти давлатӣ, аз ҷумла Дастгоҳи иҷроияи Президенти ҚТ, парлумон, прокуратура ва мақомоти судӣ, олимон, намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ, аъзоёни Ётилофи ташкилотҳои ҷамъиятӣ зидди шиканча шомиланд.

Тӯли татбиқи лоиҳа бо мувофиқа бо гуруҳи корӣ, гурӯҳи мониторингӣ иборат аз 6 нафар мутахассис барои ташрифи муассисаҳои пӯшида таъсис ёфт. Барои самарабахш ташкил кардани кори гурӯҳи мониторингӣ дар доираи лоиҳа нақшаи кори ташрифи муассисаҳои пӯшида таҳия ёфт, ки дар он номгӯи ҷойҳои ташриф, мавоқити тақрибии ташрифот, навъу мӯҳлати мониторинг ва ҳамчунин ҳайати гурӯҳҳои мониторингӣ инъикос ёфтанд.

Дар асоси нақшаи корӣ гурӯҳи мониторингӣ ба 5 муассисаи пӯшида ташриф намуд; боздоштгоҳи муваққати шаҳри Душанбе, қабулгоҳ-танзимгар барои ноболиғони шаҳри Душанбе, боздоштгоҳи тафтишоти шаҳри Хучанд, боздоштгоҳи муваққати шаҳри Исфара ва муассисаи ислоҳии иҷроӣ чазо барои занон дар шаҳри Норақ.

Дар рафти татбиқи лоиҳа Тоҷикистонро аз 26 апрел то 3 май соли 2014 аъзои Зеркумитаи пешгирии шиканча аз ҷониби Швейтсария ҷаноби Ханс Ёрг Баннварт ба ҳузур пазируфт. Дар доираи лоиҳа ташрифи ин мутахассис ташкил шуда буд. Бо иштироки ӯ якҷанд ҷорабиниҳо таҷлил гардид, аз ҷумла ҷаноби Ханс Ёрг Баннварт мулоқоти корие барои аъзоёни гурӯҳҳои корӣ ва мониторингӣ гузаронида, бо таҷрибаи худ дар вақти фаъолият дар Зеркумитаи номбурда ва мушоҳидаҳои оиди гузаронидани мониторинг дар муассисаҳои пӯшида мубодилаи афкор намуд. Коршинос ташаббуси мусбати кори муштаракро бо ВҲИ қайд намуд, ҳарчанд ки то ҳол Тоҷикистон Протоколи факултативии Конвенсияи зидди шиканчаро ба тасвиб нарасондааст. Ӯ тавсия дод, ки чунин кори муштаракро оид ба мониторинги муассисаҳои пӯшида бояд идома дод ва бояд дар марҳилаи нави лоиҳа фаъолият дар самти гузаронидани маъракаҳои иттилоотӣ, ҷорабиниҳои маърифатӣ ва тағйироти қонунгузорӣ илова карда шавад. Ҳамчунин коршинос

бо роҳбарияти як қатор Вазоратҳову Оҷонсиҳои салоҳиятдор ва Эътилофи ТҶ зидди шиканча вохӯрд.

Моҳи апрели соли 2014 дар доираи фаъолияти гурӯҳи корӣ зергурӯҳи коршиносон барои гузаронидани таҳлили моделҳои ММП таъсис ёфт. Ба ин гурӯҳ намоёндагони мақомоти давлатии ҶТ, ВҶИ ва созмонҳои ҷамъиятӣ шомил шуданд. Дар назар аст, ки гурӯҳи мазкур иттилооти лозимаро ҷамъ менамояд ва беҳтарин таҷрибаҳои татбиқи ММП –ро дар дигар мамлакатҳо таҳлил менамояд. Ҳамчунин вазифаи ин гурӯҳ гузаронидани таҳлили қонунгузори Тоҷикистон аз нуқтаи назари мутобиқати он ба стандартҳои умумиҷаҳонии ММП мебошад.

III. МЕТОДОЛОГИЯ

Ташрифи муассисаҳои пӯшида дар муддати аз моҳи феврал то августи соли 2014 сурат гирифта буд. Дар вақти мониторинг методологияи зерин мавриди истифода қарор гирифт:

- ✓ Таҳлили қонунгузори милли дар ҷодаи низоми иҷроӣ ҷазо;
- ✓ Ташрифи муассисаҳои пӯшида: азназаргузаронии ҳолати камераҳо, ҳуҷраҳои кории қонундорони муассисаҳо, ҷойҳои дастурӯшӯӣ, ҳавличаҳои сайругашткунӣ, ҳамчунин низоми видеоназорат;

- ✓ Гузаронидани мубоҳисаҳои нимтаркибӣ бо шахсони дар муассисаҳои пӯшида боздоштшуда ва ҳамчунин бо ҳайати кормандон. Азбаски ба МП ташриф кардани чомеа озод нест, пеш аз ташриф маъмурияти МП огоҳонида мешуданд: якчанд рӯз пеш аз ташриф ба роҳбарияти МП аз ҷониби ВҲИ огоҳинома бо дарҷ кардани ному насаби тадқиқотчиён ва санаи ташриф ирсол мешуд.

Дар таҳияи саволномаҳо ҳамчун асос саволномаҳои ҳамкорон аз Қирғизистон гирифта шуда буд. Онҳо таҳлил ёфта ба қонунгузорию мувофиқ карда шуданд. Ҳамин зайл маводи зерин таҳия карда шуд:

- ✓ Саволнома барои роҳбарони МП
- ✓ Саволнома барои кормандони МП
- ✓ Саволнома барои шахсони дар МП боздоштшуда
- ✓ Саволнома барои дастрасӣ ба МП
- ✓ Корти мушоҳида. Видеоназорат
- ✓ Корти мушоҳида. Ҳуҷраи кормандон
- ✓ Корти мушоҳида. Камераҳо
- ✓ Корти мушоҳида. Ҷойҳои дастурӯшӯй (ҳочатхона, душхона)
- ✓ Корти мушоҳида. Ҳавличаи сайру гашт.

Ташрифҳо ба муассисаҳои зерин карда шуданд:

- ✓ ТНМ шаҳри Душанбе

- ✓ ТНМ шаҳри Исфара
- ✓ ТТ шаҳри Хучанд
- ✓ Қабулгоҳ-танзимгар барои ноболиғони шаҳри Душанбе
- ✓ Муассисаи ислоҳии иҷрои ҷазо барои занон ЯС 3/8 дар шаҳри Норақ
- ✓ Фаъолияти гурӯҳи тадқиқотӣ дар асоси риояи шартҳои зерин сохта шуда буд:
- ✓ Муносибати фардӣ ба ҳар як пурсидашаванда;
- ✓ Эътимодноки;
- ✓ Маҳрамона будани пурсиш;
- ✓ Дар кори худ танҳо ба фактҳо таъяс кардан, ба андешаҳои шахсони пурсидашаванда баҳои шахсӣ надодан;
- ✓ Дар вақти ташрифи МП иттилоотро холисона пешниҳод кардан.

Иштирокчиёни гурӯҳи мониторингӣ шахсони зерин буданд:

№	Ному насаб	Ташкилот/ Вазифа	Тахассус/таҷрибаи корӣ
1	Нидоев Хусниддин	Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон лар ҚТ	Ҷонишини сардори шӯъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ
2	Маҷитов Парвиз	Ваколатдор оид ба	Сармутахассиси шӯъбаи ҳифзи

		хуқуқи инсон лар ҚТ	давлатии хуқуқи кӯдак
3	Абдуҳалим Низомов	Ваколатдор оид ба хуқуқи инсон лар ҚТ	Ҷонишини сардори шӯъбаи ҳифзи давлатии хуқуқи кӯдак
4	Ёрматов Худойдод		Адвокат
5	Раҳманова Гулчехра	Коршинос и мустақил	Коршинос дар ҷодаи адлияи ювеналӣ ва хуқуқи кӯдак
6	Зебо Шарифова	Лигаи занҳои хуқуқши- нос	Директор. Коршинос дар ҷодаи зӯроварии оилавӣ ва хуқуқи занон

IV. ҶАҲОРҶӮБАИ ҲУҚУҚӢ

Мавқеи ҳуқуқии шахсони аз озодӣ маҳрумгашта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо се қонуни зерин муайян мегардад: Қонуни ҚТ “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда”, Кодекси иҷроии ҷазои ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Қонуни ҚТ “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда

ва судшаванда” пешбинӣ мекунад, ки дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда мутобиқи принципҳои қонуният, дахлнопазирии шахсият, эҳтимолияти бегуноҳӣ, баробарӣ дар назди қонун ва суд, башардӯстӣ ва эҳтироми шаъну шарафи шахс амалӣ карда мешавад ва набояд ба мақсадҳои расонидани азобу шиканҷа ва ё зарари қисмониву маънавӣ истифода карда шавад. (моддаҳои 3 ва 4).

Мувофиқи Қонуни мазкур 7 намуди муассисаҳои махсус мавҷуданд, ки дар онҳо гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда метавонанд дар ҳабс нигоҳ дошта шаванд:

- изолятори (тавқиғоҳи) тафтишотии системаи иҷроии ҷазои ҷиноятии мақомоти адлия;
- изолятори (тавқиғоҳи) тафтишотии мақомоти амнияти миллӣ;
- изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатии мақомоти амнияти миллӣ;
- изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатии мақомоти корҳои дохилӣ;
- изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатии мақомоти ҳифзи сарҳади давлатӣ;
- изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатии мақомоти назорати маводи нашъаовар;
- изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатии мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия.

Дар ҳолатҳои пешбининамудаи Қонуни мазкур ҷойҳои дар ҳаёс нигоҳ доштан метавонанд гауптвахтаҳо ва муассисаҳои системаи иҷрои ҷазои ҷинояти низ бошанд.

Дар Тоҷикистон вучуд доштани тавқиғоҳои тағтишотӣ ва нигоҳдории муваққати мақомоти амнияти миллӣ ба тавсияҳои мақмотҳои созишномавӣ (договорных органов) нисбати Тоҷикистон оиди гузаронидани тамоми тавқиғоҳои тағтишотӣ тағти тасарруфи Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат намекунад.

Санадҳои меъёрию ҳуқуқии дар боло зикршуда тартиб ва шароити дар ҳаёс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаро танзим намуда, кафолати васеи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии онҳоро муайян менамояд. Вале қонун ҳамчунин як қатор маҳдудиятҳоро оиди мукотиба низ пешбинӣ намудааст.

Мувофиқи Қонун¹, ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда иҷозат дода мешавад, ки бо хешовандон ва дигар шахсон мукотиба кунанд, лекин чунин мукотиба танҳо тавассути маъмурияти ҷойҳои дар ҳаёс нигоҳ доштан сурат мегирад ва тағти сензура қарор дода мешавад. Мукотибаи гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда. Сензураро маъмурияти ҷойҳои дар ҳаёс нигоҳ

---

¹ Моддаи. 20 Қонуни ҶТ “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳаёс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда”, моддаҳои. 95 ва 175 Кодекси иҷрои ҷазои ҷиноятии ҶТ

доштан ва дар мавриди зарурӣ шахси мансабдор ё мақомоте, ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди он қарор дорад, амалӣ менамоянд.

Истисноӣ чунин ҳолатҳо танҳо мактубҳо (таклиф ва арзу шикоятӣ гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда) ба суд, прокуратура, мақомоти давлатӣ, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, ки сензура қарда намешаванд.

Мувофиқи Қонун меъёри масоҳати санитарӣ дар камераҳо барои як нафар ба андозаи чор метри мураббаъ муқаррар қарда шудааст (моддаи 23). Бо боназардошти муддати тӯлонӣ дар тавқиғоҳи тафтишотӣ нигоҳ дошта шудани гумонбаршудагон, ин меъёр хеле ночиз мебошад.

Барои иҷро накардани ўҳдадорихои муқарраршуда нисбати гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда чораҳои муҷозотии зерин татбиқ қарда мешаванд: танбеҳ ва ҷойгир қардан дар қарсер ё камераи якнафара ба мўҳлати то понздаҳ шабонарӯз (нисбат ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаи ноболиғ бошад, ба мўҳлати то ҳафт шабонарӯз).

Чораҳои муҷозотӣ нисбати маҳкумшудагон барои вайрон қардани тартиби муқарраршудаи адои ҷазо дар моддаи 120 Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣи ҚТ муқаррар гаштаанд. Шумораи чунин чораҳои муҷозотӣ дар қиёс бо чораҳои муҷозотие, ки метавонанд нисбати гумонбаршуда, айбдоршаванда

ва судшаванда истифода бурда шаванд, хеле зиёд аст. Онҳо иборатанд аз гузаронидани маҳкумшудагони ҷинси мард, (ки ашаддӣ вайронкунандаи тартиби муқарраргардидаи адои ҷазо доништа шудаанд ва дар колонияҳои ислоҳии низоми умумӣ, пурзӯр ва саҳт нигоҳ дошта мешаванд) ба биноҳои навъи камера (БНК) ба мӯҳлати то шаш моҳ, маҳкумшудагони ҷинси зан бошад, ба мӯҳлати то се моҳ. Чунин муҷозоти ҷиддӣ дар ҳолате истифода бурда мешаванд, ки аз ҷониби сардори муассисаи ислоҳӣ ягон кафолатҳои муурофиавӣ дода намешаванд.

Кодекс барои ноболиғон ҷудонигоҳдорию дарозмӯҳлатро пешбинӣ намекунад. Онҳо метавонанд ба изолятори муҷозотӣ (интизомӣ) танҳо ба мӯҳлати то ҳафт шабонарӯз гузаронида шаванд, вале дар амал бе ягон кафолати тартиботи муурофиавӣ. (моддаи 38).² Дар баробари ин, мувофиқи қонунгузорию мамлакат ҳар як шахс ҳуқуқ дорад аз амал, ё баръакс бефаъолиятии қормандони мақомоти давлатӣ ба идораҳои болоӣ шикоят (эътироз) кунад.

Аксаран шакли камераҳо дар маҳбасу тавқиғоҳҳои тафтишотӣ - ин ҳуҷраи умумии калонҳаҷм аст. Гузаронидани маҳкумшудагон ба камераи якнафара мувофиқи КИҶҶ ҳамчун шадидкунӣ (тақвияти) низоми ҷазодихӣ маҳсуб ёфта, мақсади он маҳдудкунии алоқаи маҳкумшуда аз

---

² [Қоидаи 67 Қоидаҳои СММ муносибат бо маҳбусони ноболиғ (U. N. Doc. A/45/49-1990) ҷазои интизомӣ, аз ҷумла “боздоштан дар камераи ҷудогона” манъ мекунад.]

муҳити беруна ва дигар маҳбусон мебошад. Дар ин низоми тоҷикии иҷроӣ қазои ҷиноӣ ба Стандартҳои ҳади ақали Қоидаҳои муносибат бо маҳбусони Созмони Милали Муттаҳид (ҚҲАММ) муҳолифат мекунад, ки тибқи онҳо гузаронидани маҳкумшуда ба камераи якнафара (алоҳида) шакли афзалиятноки дар ҳабс нигоҳ доштани маҳкумшуда эълон мегардад, ва баръакс, агар ягон маҳкумшуда хоҳиши бо дигар маҳкумшудагон дар як ҳуҷра буданро дошта бошад, ин ҳамчун ҳолати истисноӣ татбиқ мегардад.

Кодекси мурофиавии ҷиноятии ҚТ ҳуқуқи шахси муоинашавандаро пешбинӣ намекунад, ҳамчунин тартиби гузаронидани муоинаи тиббӣ муқаррар нашудааст. Қонунгузори мурофиавии ҷиноятӣ гузаронидани муоинаи тиббиро, ки аз амалияи дар бадани инсон ошкор кардани нишонаҳои махсус, осори ҷиноят, ҷароҳатҳои ҷисмонӣ ва ғайра иборат аст, ба шарте пешбинӣ мекунад, ки гузаронидани экспертизаро тақозо накунад. Муоина метавонад нисбати гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида ва шохид гузаронида шавад.

Дар бораи гузаронидани муоина (шаҳодаткунонӣ) муфаттиш қарор мебарорад.

Шаҳодаткунонӣ аз ҷониби муфаттиш бо иштироки шахсони холис, дар мавридҳои зарурӣ бошад, бо иштироки духтур ба ҷо оварда мешавад.³

---

³ Моддаи 186 КМҶ ҚТ.

Ҳамин тариқ, новобаста аз он, ки амалиёти мазкур муоинаи бадан ва ошкор кардани ҳолати ин ё он шахсро дар назар дорад, он метавонад бе иштироки духтур ба ҷо оварда шавад, зеро иштироки ӯ дар вақти гузаронидани чунин амалиёт ҳатмӣ намебошад.

Танҳо дар ҳолате, ки муфаттиш бо сабаби фарқияти ҷинсии муоинашаванда иштирок карда наметавонад, КМЧ ҚТ зарур медонад, ки дар ин сурат муоина аз ҷониби духтур бо иштироки шахсони ҳамҷинси холис анҷом дода мешавад.

Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ ҚТ ягон ҳуқуқи шахси ба шаҳодатқунонӣ дучоршавандаро муайян намекунад, ҳамчунин тартиби гузаронидани шаҳодатқунонӣ муқаррар нашудааст, аз ҷумла дар ҳолате, ки ба муоина духтур ҷалб карда намешавад. Ҳамчунин мувофиқи КМЧ ҚТ дар кадом ҳуҷҷат инъикос шудани натиҷаҳои шаҳодатқунонӣ ва кадом саволҳое, ки бояд ҳатман дар он дарҷ гарданд, муқаррар нашудааст.

Дар Қонуни ҚТ “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда” муоинаи тиббии гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда аз ҷониби қорمانди тиб ҳангоми ворид шудан ба ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан дар назар дошта шудааст, ки тартиби гузаронидани он мутобиқи Қоидаҳои тартиботи дохилӣ муайян мегардад, ки

барои аҳли ҷомеа дастрас нестанд.⁴ Вобаста ба ин равшан нест, ки чунин муоинаи тиббии гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда бо чӣ мақсад гузаронида мешавад ва оё ин қоидаҳои мақаррашуда барои ошкор кардан ва ҳуҷҷатан тасдиқ кардани фактҳои (воқеоти) шиканҷа ва дигар шаклҳои муомилоти ноодилонаву дағалона имконият медиҳанд.

Дастрасии ашхосе, ки дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ адои ҷазои ҷиноӣ мекунанд, ба адвокат. Мутобиқи банди 5 моддаи 91 Кодекси иҷроии ҷазои ҷиноятӣ “барои гирифтани кӯмаки ҳуқуқӣ бо адвокат ё ашхоси дигар, ки барои расонидани ёриии ҳуқуқӣ ҳақ доранд, тибқи аризаии маҳкумшудагон мулоқот фароҳам оварда мешавад. Мувофиқи хоҳиши маҳкумшуда ва ашхоси зикргардида ин мулоқот дар танҳои сурат мегирад”.

Бо истинод ба банди мазкур, мақомоти иҷроии ҷазои ҷиноятӣ аксар вақт хоҳиши адвокатҳоро дар дастрасии ба шахси маҳкумшуда рад мекунанд. Ҳамин зайл, дар ҳолате, ки шахси аз озодӣ маҳрумшуда қурбонии шиканҷа ва ё муносибати бераҳмона мегардад, хешу табори ӯ ба ҷалб кардани адвокат барои ҳимояи манфиатҳои бе аризаии хаттии бевоситаи ҳуди қурбонии шиканҷа имконият надоранд.

---

⁴ Моддаи 16 Қонуни ҚТ «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳаёти нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда».

Вазъияти шабехро метавон бо дастрасии шахсоне, ки дар ҷойҳои ҳабси пешакӣ (ТТ) қарор доранд, мушоҳида кард.

Мутобиқи талаботи Қонун “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда», мулоқот бо ҳимоятшаванда ба адвокатҳое, ки дар парванда ба сифати ҳимоятгар иштирок мекунанд, дар асоси пешниҳоди ордер ё иҷозатномаи пешбурди фаъолияти адвокатӣ пешниҳод карда мешавад.

Вале маъмурияти ТТ талаби адвокатҳоро оиди мулоқоти озодона бо боздоштшуда (ҳимоятшаванда) аксаран рад мекунанд, аз онҳо талаб менамоянд, ки иҷозатномаи махсуси муффатишero, ки тафтишотро анҷом медиҳад, пешниҳод намоянд ва дар ин асно ба талаботи меъёрҳои Қоидаҳои (фармони) дохилӣ истинод мекунанд, ки матну мундариҷаи он дастнорас аст.

Тағйир кардани низоми адои ҷазо. Мутобиқи меъёрҳои КИҶЧ, дар ҳолати аз ҷониби маҳкумшуда содир шудани ҷиноят ва ё вайрон кардани қоидаҳои муқарраршудаи адои ҷазо дар муассисаи ислоҳотӣ, сардори колония ҳуқуқ дорад ба суди маҳалли ҷойгиршавии муассиса бо талаби шадидтар кардани низоми адои ҷазо нисбати ин маҳкумшуда муроҷиат кунад. Амалияи барассии чунин муроҷиат аз ҷониби суд дар бинои колония аксар вақт бе иштироки адвокат сурат мегирад. Аслан тамоми чунин дархостҳои сардорони муассисаҳои ислоҳӣ аз ҷониби

суд коней гардонида мешаванд. Дар як вақт як судья метавонад 10-15 дархостро оиди иваз кардани низоми адои ҷазо дида барояд ва маҳкумшудагон имконият надоранд, мавқеи худро ҷифз намоянд.

Баҳри иҷрои банди 7 (а, в, д, е) Тавсияҳои хотимавии Кумитаи зидди шиканҷа аз ҷониби давлат чораҳои дахлдор андешида шуда буданд, аз ҷумла: аз прокуратура ба судҳо додани салоҳияти рухсатдиҳӣ ва тасдиқи ҳабс кардан, аз қонунгузориҳои миллии хориҷ кардани меъёрҳои, ки мувофиқи он адвокатҳо бояд барои мулоқот по ҳимоятшаванда аз муфаттиши тафтишотбаранда розигии қаблӣ гиранд. Дар айни замон, ислоҳоти қонунгузорӣ ва таҷрибаи ҳуқуқтатбиқкунӣ то ҳол шароити бад шудани ҳолати ҳуқуқи ҳабсшудагонро фароҳам меоранд. Масалан, мутобиқи КМҶ дар таҳрири соли 2010 мӯҳлати умумии чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани аз 15 то 18 моҳ тамдид дода шуд (моддаи 112 КМҶ ҶТ), зиёда аз ин ба ҳабс гирифтани ба сифати чораи пешгирӣ то ҳол танҳо мутобиқи вазнинии ҷиноят татбиқ карда шуданаш мумкин аст. (банди 1 моддаи 111 КМҶ ҶТ).

Ҳамзамон судья дархостро баррасӣ карда, ҳуқуқ дорад мӯҳлати дастгиркуниро ба 72 соат бешумор (якчанд маротиба бемаҳдудият) дароз кунад (қисми 5 банди.111).

Новобаста аз он, ки қонунгузорӣ мулоқоти беамониати адвокатро бо ҳимоятшаванда танҳо дар асоси пешниҳоди ордер ё иҷозатномаи пешбурди

фаъолияти адвокатӣ пешбинӣ мекунад (банди 2 моддаи 18 Қонун “Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳаёти ҷомеа доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда»), дастраси ба тавқиғоҳи нигоҳдории муваққатӣ (ТНМ) мутобиқи иҷозати махсуси сардори ТНМ дар асоси Қоидаи (фармони) дохилӣ, ки матнаш ба адвокатҳову ҳуқуқшиносон дастнорас аст, сурат мегирад.

Тартиби дастгир кардани шахс. Мутобиқи Қонунгузори ҚТ ду намуди дастгир кардани шахс мавҷуд аст: а) дастгиркунӣ дар чорчӯбаи муҳофизатии ҷиноятӣ (ҳамчун тадбири маҷбурияти муҳофизатӣ) ва б) дар чорчӯбаи муҳофизатии маъмурӣ (ҳамчун тадбири таъминии бурдани тафтишот оиди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ).

Дар муҳофизатии ҷиноятӣ боздошти шахс иборат аст аз интиқоли вай ба мақомоти тафтишоти ҷиноятӣ ва боздошти кӯтоҳмуддат дар ҳаёти ҷомеа (то 12 соат⁵, вале на зиёда аз 72 соат⁶ аз лаҳзаи боздоштшавӣ) дар ҳолатҳои махсуси бо қонун ва кодекси муҳофизатии ҷиноятӣ ҚТ муайяншуда.

Дар муҳофизатии маъмурӣ боздоштшавӣ маънои маҳдудкунии кӯтоҳмуддати (то 3 соат⁷, то 30

---

⁵ Нисбаи гумонбаршуда то шурӯи парвандаи ҷиноятӣ, мутобиқи қ.к.1, 2 моддаи 92 КМЧ ҚТ.

⁶ Мутобиқи қ. 3 моддаи 92 КМЧ ҚТ.

⁷ Нисбати шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир кардааст, мутобиқи қ.1 моддаи 756 КҲМ ҚТ.

шабонарӯз⁸, то 72 соат⁹) озодии шахси воқеӣ дар ҳолатҳои истисноӣ. Зимнан мутобиқи қ. 4 моддаи 756 КҲМ ҚТ, мӯҳлати боздоштшавии маъмури на аз лаҳзаи боздоштшавии ҳақиқӣ, балки аз лаҳзаи овардан ба тавқифгоҳ (нисбати шахси маст бошад, аз лаҳзаи хушёр шуданаш) оғоз мешавад; б) Ҳабс кардан ва ба ҳабси хонагӣ гирифтани дар доираи муурофияи ҷиноӣ ҳамчун ҷораи пешгирӣ бо қарори судя ё таъиноти суд нисбати гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда мутобиқи моддаҳои 104, 110, 111 КМҚ ҚТ татбиқ карда мешавад; в) Маҷбури дар муассисаҳои тиббӣ ё тарбиявӣ нигоҳ доштани шахс танҳо дар асоси қарори суд, судя мутобиқи қ.2 моддаи 11 КМҚ ҚТ ба иҷро расонида мешавад.

Дар қонунгузори истилоҳҳои «**ҳабс**», «**дастгиршуда**» шарҳу эзоҳ дода нашудаанд. Дар Кодекси муурофияи ҷиноии ҚТ мақоми дастгиршударо то кушодани парвандаи ҷиноӣ пешбинӣ намекунад. Ҳамчунин дар қонун расму қоидаи дастгиркунӣ ва ба мақомоти таъқиби ҷиноӣ овардани шахсе, ки дар содир кардани ҷиноят гумонбар шудааст, ва ӯҳдадории мақомоти таъқиби ҷиноӣ оиди шарҳ додани ҳуқуқҳои ӯ на баъд аз оварданаш ба мақомот мутобиқи қ.2 моддаи 94 КМҚ ҚТ, балки маҳз дар лаҳзаи дастгиркунӣ пешбинӣ

---

⁸ Вобаста бо зарурати махсус, нисбати шахсони бе ҷои зисти муайян, дар асоси тасвиби прокурор, мутобиқи қ.1 моддаи 756 КҲМ ҚТ.

⁹қ.2 моддаи 756 КҲМ ҚТ.

нашудааст. Вазъият нисбати гумонбаршуда ва айбдоршаванда низ чунин аст: дар фосола аз лаҳзаи дастгиршавии воқеъ то лаҳзаи тартиб додани протокол шарҳ додани ҳуқуқҳои дастгиршуда пешюинӣ нашудааст.

Мутобиқи меъёрҳои Қонуни ҚТ «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда», ТНМ барои дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда муқарра шудааст, ки дастгиршудагонро ба ин ҷо дар асоси протоколи дастгиркунӣ мутобиқи моддаи 5 Қонуни мазкур меоранд.

Бе тасвиби (санксияи) суд мӯҳлати боздошт шудани дастгиршуда то 12 соат аст, вале на зиёда аз 72 соат мутобиқи қ.2 моддаи 92 КМҚ ҚТ. Яъне, дар давоми 72 соат аз лаҳзаи дастгиршавӣ шахс бояд дар пеши суд ҳозир шавад. Лекин мутобиқи моддаи 112 КМҚ ҚТ ба суд ҳақ дода шудааст, ки мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштанро на зиёда аз 18 моҳ тамдид диҳад, дар ҳоле ки мӯҳлати умумӣ ду моҳ аст. Мӯҳлатҳои зикршудаи дар ҳабс нигоҳдорӣ бениҳоят тӯлонӣ мебошанд. Мутобиқи қ.1 моддаи 111 КМҚ ҚТ ба ҳабс гирифтагӣ чун ҷораи пешгирии “танҳо мутобиқи вазнинии ҷиноят” татбиқ карда шуданаш мумкин аст, ки ҳамчунин вайрон кардани шартҳои фарзияи бегуноҳӣ мебошад.

Мутобиқи талаботи бандҳои 3 ва 4 моддаи 9 ПБҲШС, дар ҳабс нигоҳ доштани шахсоне, ки

тафтишоти судро интизоранд, набояд қоидаи умумӣ бошад, балки озод гаштан аз ҳабс бояд аз пешниҳод кардани кафолатҳои ҳозир шудан ба суд, тафтишоти судӣ ва дар ҳолати зарурӣ ҳозир шудан барои адои ҷазои таъиншуда вобаста бошад. Мутобиқи таҷрибаи Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи инсон ба ҳабсгирии пешакӣ бояд дар ин ё он ҳолат на фақат қонунӣ, балки зарурӣ ва асоснок бошад. Гумон бурдани шахс дар содир кардани ҷиноят барои дар тӯли тафтишот ва пешниҳод кардани айб дар ҳабс нигоҳ доштан асоси кофӣ маҳсуб шуда наметавонад.

Дастрасӣ ба адвокат аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ. КМҶ ҚТ муайян мекунад, ки “ҳимоятгар барои иштирок дар парванда аз лаҳзаи дар ҳаққи шахс баровардани қарори оғози парвандаи ҷиноятӣ, инчунин аз лаҳзаи воқеан дастгир гардидани гумонбаршуда роҳ дода мешавад”. Ҳамзамон дар қонунгузорӣ истилоҳи “дастгиршавии воқеӣ” шарҳу эзоҳ дода нашудааст. Шахси дастгиршуда аз лаҳзаи тартиб додани протоколи дастгиршавӣ гумонбар маҳсуб мешавад. Протокол бошад, одатан баъди қабул шудани қарор дар бораи кушодани парвандаи ҷиноятӣ, ки метавонад аз лаҳзаи дастгиршавии воқеӣ аз якҷанд соат то якҷанд рӯз тӯл кашад, ки дар ин асно шахси дастгиршуда мақоми мурофиавӣ надорад.

10

---

¹⁰ Қарори Пленуми Суди Олии ҚТ «дар бораи татбиқ намудани меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ ва мурофиавии ҷиноятӣ оид ба мубориза бар зидди шиканча» аз 26 июни соли 2012 года зери

Камбудии чиддии қонунгузорӣ ин аст, ки дар вақти ба расмият даровардани дастгиршавӣ сабт кардани ному насаби кормандони милисия, ки бевосита шахсро дастгир кардаанд, талаб карда намешавад. Ба ҷои ин дафтари қайдҳоро муфаттише, ки ба пешбурди парванда таъин шудааст, пур ва имзо мекунад, ҳол он ки дар амалияи дастгиркунӣ ӯ иштирок накардааст. Набудани талабот ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оиди ба либос часпонидани корти рақами шахсӣ (идентификационные номера) дар амал ба кормандон имконият фароҳам меорад, ки дар фосила байни дастгиркунии воқеӣ ва ба расмият даровардани баҳабстирӣ бечазо аз шиканча истифода барад, зеро ному насаби онҳо расман дар ягон ҳуҷҷат сабт намегардад ва расонидани шиканчаро исбот кардан хеле мушқил аст. Одатан кормандони оперативии милитсия ба дастгиршуда ному насаб ва вазифаашонро муаррифӣ намекунанд ва ҳамин тариқ механизмҳо барои муайян кардани шахсияти онҳо мавҷуд нестанд.¹¹

Соли 2013 Дастурамал “Дар бораи боздошт” тасдиқ карда шуд, ки дар он тамоми талабот оиди қайдкунии саривақтии боздоштшудагон инъикос ёфтааст. Мутобиқи бандҳои 13 ва 46-и Дастурамал ба

мафҳуми воқеан дастгир кардани шахс, маҳрум кардани ӯ аз имконияти озод гаштан ва анҷом додани ҳаракатҳои дигар тибқи иродаи худ фаҳмида мешавад.

¹¹ Дастурамал дар бораи боздошт

китоби қайдкунӣ сабти ҳатмии маълумоти зерин дар бораи шахсоне, ки дар тавқиғоҳи муваққатӣ боздошт шудаанд, дар назар дошта шудааст:

- Ному насаби боздоштшуда;
- Таърих ва вақти боздоштан ва ба тавқиғоҳ овардан;
- Асосҳои ба тавқиғоҳи муваққатӣ (ТНМ) ва ё ба гаупвахта шинонидан (рақам ва рӯзи протоколи боздошткунӣ, қарордоди мақомоти корҳои дохилӣ ва ё таъиноти суд);
- Дар содир кардани кадом ҷиноят боздоштшуда гумонбар ва ё айбдор мешавад;
- Номгуи мақомот, рутба, вазифа, ному насаби шахсоне, ки дар боздошт иштирок кардаанд;
- Изҳороти (дархости) шифоҳии боздоштшуда;
- Ному насаби адвокати огоҳонида шуда дар бораи мақоми ҷойгиршавии боздоштшуда ва ё ному насаб ва вазифаи шахсе, ки огоҳиномаро қабул кардааст;
- Рақами телефоне, ки тавассути он адвокат огоҳонида шудааст;
- Таърих ва вақти огоҳонида шудани хешу табори боздоштшуда;
- Ному насаб ва рақами телефони хешованде, ки огоҳиномаро қабул кардааст;
- Натиҷаҳои муоинаи тиббӣ;
- Натиҷаи азназаргузаронии шахсӣ;

- Имзои шахсоне, ки амалиёти боздошт ва ба ТНМ овардани боздоштшударо татбиқ кардаанд.

Нусхаи сабт дар китоби қайдкунӣ мутобиқи дархости боздоштшуда, намоянда ва ё адвокати ӯ пешниҳод карда мешавад (банди 16 Дастурамал).

Огоҳкунии оилаи боздоштшуда оиди боздошткунӣ. Дар қонунгузорӣ талабот дар бораи огоҳонидани аъзоёни оилаи боздоштшуда он қадар ҳам возеҳу равшан инъикос нашудааст. Мутобиқи банди 1 моддаи 100 КМҶ ҚТ дар бораи боздошткунӣ хешовандони боздоштшуда бояд дар давоми 12 соат аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ хабардор карда шаванд. Дар айни ҳол, мутобиқи қонунгузорӣ дар ҳолати аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани боздоштшуда/ айбдоршуда хабардоркунии хешовандон ба таври ҳатмӣ муайян нашудааст. Танҳо дар банди 51 Дастурамал “Дар бораи боздошткунӣ (дастгиркунӣ)” гуфта мешавад, ки дар ҳолати иваз шудани ҷои нигоҳ доштани боздоштшуда маъмурияти ҷои нави нигоҳ дошта шудани дастгиршуда бояд дар давоми 12 соати оварда шудан ҳимоятгар, хешовандон ва ё шахси наздики дастгиршударо дар бораи иваз шудани ҷои нигоҳдории боздоштшуда хабардор кунад.

V. ВАЗЪИЯТ ДАР МУАССИСАҲОИ ПЎШИДА. ШАРОИТИ БОЗДОШТАН ВА МУНОСИБАТИ ҲАЙТИ КОРМАНДОН БА БОЗДОШТШУДАГОН ДАР МУАССИСАҲОИ ПЎШИДА

5.1. ТАШРИФИ ТАВҚИФГОҲИ МУВАҚАТТИИ ШАҲРИ ДУШАНБЕ

9 феввали соли 2014 гурӯҳи мониторингӣ ба тавқифгоҳи мувақаттии Сарраёсати ВҚД-и шаҳри Душанбе ташриф намуд. Ташрифи мазкур яку ним рӯз идома ёфт.

Посбони навбатдор дар бораи ташриф иттилоот надошт. Сардори ТНМ дар ҷои кор набуд. Бинобар ин бе иҷозати сардори ТНМ посбон ба ворид шудани гурӯҳи мониторингӣ монеагӣ мекард. Баъди 10 дақиқа сардор ҳозир шуд ва гурӯҳи мониторингӣ ба ТНМ дохил шуд. Рӯзи дуюми мониторинг (10.02.2014) посбон аллакай дар бораи ташрифи гурӯҳи корӣ воқиф буд ва ба даромадани гурӯҳ монеагӣ накард.

Маълумоти умумӣ

Дар шаҳри Душанбе танҳо як ТНМ-и Сарраёсати ВҚД мавҷуд аст. Он дуошёна буда ба 87 нафар пешбинӣ шудааст. Дар вақти ташрифи ТНМ

дар он 28 нафар боздоштшудагон буданд, ки аз онҳо 2 нафарашон зан буданд. Нобилигон набуданд. Мувофиқи рӯйхати ҳайати кормандон бояд 20 нафар корманд бошад, ки ҳамаашон дар ҷои кор ҳозир буданд.

Дар ТНМ аз ҳамаи боздоштшудагон 5 нафар, аз ҷумла як нафар зан пурсида шуданд. Ҳамаи пурсидашудагон шаҳрвандони ҶТ буда, миллаташон тоҷик ва синну солашон низ ба як гурӯҳ мувофиқ буд: 33-34, 43-45-47. Се нафари онҳо сокини шаҳри Душанбе, як нафар сокини шаҳри Исфара ва як нафар аз ноҳияи Рӯдакӣ буданд. Ҷиҳати маълумот бошад, ду нафар маълумоти олий, ду нафар маълумоти миёна ва як нафар маълумоти миёнаи махсус доранд. Танҳо як нафарашон оиладор буд. Ҳамаи пурсидашудагон гумонбар маҳсуб ёфта, қаблан суд нашуда буданд. Пурсидашудагон дар ҷиноятҳои зерин гумонбар шуда буданд: моддаҳои (қ.1) 201, (қ.4) 247, (қ.1) 200, 244 ва 110 Кодекси ҷиноятии ҶТ.

Шароити боздошташавӣ ва гигиена (тозагӣ)

Ҳамагӣ се камерае, ки боздоштшудагон буданд, аз назар гузаронида шуданд. Дар ТНМ ҳамагӣ 20 камера мавҷуд аст. Масоҳат, дарозӣ ва баландии ҳамаи камераҳо яхела аст: дарозӣ: 7.5 м., бар: 3.5 м., баландӣ: 3.5 м.

Ҳар як камера ба 6 нафар пешбинӣ шудааст. Ҳини гузаронидани мониторинг дар ду камера 5 нафарӣ ва дар як камера 6 нафар маҳбусон буданд.

Ҳамаи камераҳо дорои фарши бетонӣ, шифташ ранг карда шудаи ҳолаташ қаноатбахш буд. Аз мобайни шифт сими таҷҳизоти сигналдиҳии зиддисӯхторӣ мегузарад. Ҳолати деворҳо қаноатбахш, чанде пеш сафед кардашуда ва рӯяш дурушт буд. Тирезаҳои ҳамаи камераҳои, ки гурӯҳи мониторингӣ аз назар гузаронд, рӯшноии рӯзонро хуб мегузаронданд. Дар соатҳои бегоҳирӯзӣ равшании сунӣ кофӣ нест, зеро қудрати фурӯзонак паст аст. Андоза (вусъати) тирезаҳо дар ҳамаи камераҳо якхела аст - 30x70 ва ду қабат панҷара доранд. Ҳавотозакунии камераҳо сунӣ аст. Гармкунӣ марказонидашуда аз ҳисоби батареяҳо, бинобар ин камераҳо на чандон хуб гарм мешаванд. Баъзе аз аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ таъкид карданд, ки ҳарорати камераҳо паст аст, зеро хунук бараъло эҳсос мешуд ва шахсони дар камера боздоштшуда либоси гарми беруна ва кулоҳ пӯшида буданд. Қисми дигари гурӯҳи мониторингӣ ҳарорати камераҳоро қаноатбахш меҳисобиданд, зеро батареяҳои гармдиҳӣ кор мекарданд. Камераҳо бо крани дастурӯшӯӣ мучаҳҳаз гаштаанд, ки аз он оби хунук ҷорӣ мешуд. Ҳамчунин дастшӯякҳо дорои оби хунук мавҷуданд. Оби нӯшокиро дар зарфҳои пластикӣ нигоҳ медоранд.

Ҷойҳои хоб дар камера бо катҳои оҳанини дутабақа мучаҳҳаз гаштаанд, ки ба 6 нафар пешбинӣ

шудааст. Дар камераҳо кати чӯбин нест. Катҳо бо раҳти хоби зерин мучаҳҳаз буданд: бистар, кӯрпа ва болин. Ҷойпӯш (чилди болину, кӯрпаву бистар) нест.

Дар камераҳо ҳатто ягон намуди мебел, ба монанди миз, либосовезак, раф барои воситаҳои гигиенаи шахсӣ, воситаҳои радиошунавонӣ, қутғӣ барои пасмондаҳо мавҷуд нест. Ба сифати қутғӣ ҳалтаи полиэтиленӣ, ки дар кунҷи камера гузошта шудааст, истифода бурда мешавад.

Ҳоҷатхона бевосита дар кунҷи камераҳо дар шакли чоҳчаи ахлотрезӣ ҷойгир аст. Ҳоҷатхона намуди нимҷудошуда дошта, дару девор надорад ва масоҳаташ чунин аст: дарозӣ: 1.30 м., бар 1 м. ва баландӣ 1.50 м. Деворҳои ҳоҷатхона ҷо-ҷо бо кафел пӯшонда шудааст. Дар назди ҳоҷатхона крани дастурӯшӯяк ҷойгир аст. Низоми обу ташноби ҳоҷатхона коршоям аст. Ҷароғонкуниаш ҳам табиӣ ва ҳам сунъӣ аст, лекин ягона фурузонак хеле майда буда, васлаки он (калиди бастукушои ҷараёни электр) дар паси дари камера ҷойгир аст.

Низоми ҳавотозакунӣ сунъӣ мебошад, гармдихӣ аз ҳисоби батареяҳо аст. Тавораи ҳоҷатхона барои гузоштани коғаз ва дигар лавозимоти гигиениӣ боздоштшудагон хизмат мекунад. Ҳамчунин дар ошёнаи дуюм дар камераҳо ҳоҷатхона дару девор ва нишастгоҳи халочо (унитаз) дорад. Масоҳати умумии ҳоҷатхона: дарозӣ 6 м., бар 1.5 м. ва баландӣ 3.5 м. Камераҳо бо крани дастурӯшӯӣ мучаҳҳаз гаштаанд, ки аз он оби хунук ҷорӣ мешавад, низоми обу ташноб

коршоям аст. Равшанкунӣ аз ҳисоби як фуруӯзонаки коршоям аст. Ҳавотозакунии камера табиӣ аст, низоми гармдихӣ кор мекунад, вале ҳучра хунук аст. Ягона ҳучраи душ дар ТНМ дар ошӯнаи якум дар шафати дигар камераҳо ҷойгир аст. Масоҳати ҳучраи душ: дарозӣ 6 м., бар 2.20 м. ва баландӣ 3.50 м. Душ дорои оби гарму хунук аст. Равшанкунии ҳучраи душ аз ҳисоби тирезачаи андозааш 30x70 см ва як фуруӯзонаки коршоям аст. Ҳавотозакунии сунӣ ва ҳучра гарм мешавад. Ҳамчунин ҳангоми мониторинг дар душхона ашӯи зерин мавҷуд буд: 2 тағорачаи оҳанин, курсии бетакя, ойнача ва либосовезак.

Ҳавличаи сайру гашткунӣ дар шафати бинои ТНМ (дар дохили ҳудуди ТНМ) ҷойгир шудааст. Масоҳати ҳавлича: дарозӣ 7.5 м., бараш 7 м. Даромадгоҳ ба ҳавличаи сайру гашт тавассути дари оҳанин аст. Фарши ҳавлича бетонӣ буда, гирдогирди ҳавличаи сайру гашт тавора ба шакли девори яклухт мавҷуд аст. Паноҳгоҳ ё анвойча нест. Аз болои деворҳои ҳавлича панҷара аз тори оҳанин гузошта шудааст. Дар ҳавлича ҳаракҳои нишасту душхона, ҳочатхона, ҷадвали сайру гашт, видеокамераи назорат ва таҷҳизоти варзишӣ мавҷуд нестанд. Ҳангоми гузаронидани мониторинг қариб ними ҳавличаро барфи ба як кунҷ ғундошташуда ишғол мекард.

Ҳамчунин ҳучраҳои кории сардор ва кормандон ТНМ ва ҳучраи тафтишотӣ аз назар гузаронида шуданд. Масоҳати ҳучраи сардори ТНМ: дарозӣ 7.20 м., бар 3.5 м. ва баландиаш 3.5 м. Фарши

хучра чӯбин ва бо линолеум пӯшонида шудааст. Ҳолати деворҳою шифт қаноатбахш. Ду тирезаи баландиаш 1.5 м. ва бараш 1.2 м. мавҷуд аст. Дар яке аз тирезаҳо кондинсионери истехсоли советӣ ҷой дода шудааст. Тирезаҳо панҷара доранд. Равшанӣ сунъӣ буда аз ҳисоби 3 фурузонак, ки танҳо яктоаш коршоям аст, таъмин мешавад. Ҳавотозакунӣ сунъӣ буда, тавассути кондинсионер таъмин мегардад. Ду намуди гармкунӣ, якеаш тавассути гармдихии марказонидашуда ва дигаре алоҳида, тавассути плитаи электрикӣ аст. Ҳарорату рутубати хучра қаноатбахш мебошад. Ашё ва таҷҳизоти даруни хучра: 2 миз, 9 -то курсӣ, 1 либосовезак, 1 ҷевон. Компутер мавҷуд аст. Лавҳаи иттилоотӣ ва сейф (сандуқи оҳанин) нест. Дар хучраҳои кормандони ТНМ ягон намуди хуччатҳои ҳисобу қайдкунӣ вуҷуд надошт. Ба гуфти сардори ТНМ, дафтарҳои мазкур дар хучраи навбатдор буданд. Дар хучраи кормандони ТНМ тугмачаи хатар ва доруқуттии тиббӣ низ набуданд.

Масоҳати хучраи тафтишотии № 2: ларозӣ 3.5 м., бар 4.5 м. ва баландӣ 3.5 м. Фарши хучраи тафтишотӣ чӯбини бо линолеум пӯшидашуда, ҳолати деворҳою шифти хучра қаноатбахш (деворҳо рангуборшуда ва тоза). Яке аз тирезаҳо дутабақа буда дариҷаю панҷара дорад ва андозааш 1.5 м. х 1.20 м. мебошад. Равшанкунии хона ҳам табиӣ ва ҳам сунъӣ тавассути як фурузонаки коршоям мебошад. Ҳавотозакунӣ табиист. Гармкунии хучра ду навъ –

ҳам марказонидашуда ва ҳам алоҳида бо қувваи барқ аст. Ҳангоми мониторинг ҳучраи тафтишотӣ хунук буд, ҳарчанд сардори ТНМ таъкид кард, ки дар вақти гузаронидани ин ё он чорабинӣ гармкунаки электрикиро дар мегиронанд. Рутубати ҳучра қаноатбахш аст. Аз мебел як миз ва ду курсии ба фарш маҳкамшуда вучуд доштанд. Либосовезаку чевон нест. Дар лавҳаи иттилоотӣ навиштаҷоте бо талаби риояи тозагӣ ва манъи тамоқу ва носкашӣ буд. Тугмачаи хатар вучуд дошт. Дар дари даромад тирезачаи назорат аз ҳучра тафтишотӣ мавҷуд буд.

Хизматрасонии тиббӣ

Мутобиқи ҳайати қории ТНМ як духтур фаъолият мекунад. Чуноне ки сардори ТНМ таъкид кард, баъди овардани ин ё он боздоштшуда ба таври ҳатмӣ аз муоинаи тиббӣ мегузарад. Кормандони ТНМ бошанд, гуфтанд, ки одатан муоинаи тиббӣ аз ҷониби навбатдор, ҷонишини ӯ, духтур, посбонон ва шахсе, ки боздоштшударо овардааст, чараён мегирад. Шахсони боздошташудаи ТНМ дар навбати худ таъкид намуданд, ки муоинаи тиббӣ аз ҷониби навбатдор, духтур бо иштироки муфаттишу посбон мегузашт. Барои гузаронидани муоинаи тиббӣ аз боздоштшудагон тамоми либосро мекашиданд. Дар мавриди боздоштани зан, ӯро корманди ҷинси зани ТНМ муоина мекунад ва дар вақти зарурӣ духтурзанро даъват мекунанд.

Мутобиқи қонунгузорӣ тамоми ҷароҳатҳои ҷисмоние, ки ба боздоштшудаи ба ТНМ овардашуда расонида шудаанд, бояд дар дафтари махсус қайд карда шаванд. Натиҷаи муоина ба дафтари қайдҳо сабт мешавад, вале дар ҳолати мавҷуд будани ягон захм, нишонаи шиканча ва латту кӯб, санади дахлдор тартиб дода мешавад. Соли 2013 ду ҳодисаи латту кӯб ба қайд гирифта шуда буд, соли 2014 чунин ҳолатҳо қайд нашудаанд. Чуноне ки боздоштшудагон таъкид карданд, ба онҳо ва дигарон ягон таъсири ҷисмонӣ ва маънавӣ расонида нашудааст.

Дар ҳолати кашф кардани зарари ҷисмонӣ, маъмурияти ТНМ сабаби онро таҳлил мекунад. Ба гуфти сардори ТНМ, агар зарарҳои ҷисмони кашф шуда бошанд ҳам, онҳо дар рафти дастгиргавии шахс пайдо шудаанд. Маълумот дар бораи арз кардани шиканчаи расонида шуда дар шакли эзоҳнома навишта шуда, ба кори шахсии боздоштшуда ҳамроҳ карда мешавад. Дар ҳолатҳое, ки ин ё он шахс арз мекунад, ки сабаби зарари ҷисмонӣ шиканча ва ё муносибати бераҳмона мебошад (ҳарчанд, ки чунин ҳодисаҳо ба қайд гирифта нашудаанд), маъмурияти ТНМ дар ин бора ба роҳбарияти он шахсоне, ки боздоштшударо ба ТНМ овардаанд, хабар медиҳад. Шахси ҷабрдида бошад, ба комиссияи тиббӣ барои экспертиза фиристода мешавад.

Ҳамаи пурсидашудагони дар ТНМ буда, ба ғайр аз як нафар (ки мӯҳтоҷ набуд) таъкид карданд, ки онҳо ба ёрии тиббӣ мӯҳтоҷ буданд ва дар ин бора

ба маъмурияти ТНМ арз намуданд. Дар ҳамаи ҳолатҳо ба онҳо доруворӣ (хубубча) дода шуда ва ба як пурсидашуда ҳатто сӯзандору кардаанд.

Тартибот (интизом)

Тартибот мувофиқи қонун ва қоидаҳои тартиботи дохилӣ қорӣ карда мешавад. Ҳангоми дохил шудан ба ТНМ ҳамаи боздоштшудагонро бо ин қоидаҳо шифоҳӣ шинос мекунанд. Вале гурӯҳи мониторингӣ шакли чопии ин қоидаҳоро дар ягон гӯшаи ТНМ мушоҳида накард, ки барои боздоштшудагон дастрас бошад. Ба ғайр аз ин, сардори ТНМ ба пешниҳод кардани нусхаи ҳуҷҷатҳои дохилӣ, аз ҷумла Қоидаҳои тартиботи дохилӣ, розигӣ дод. Лекин аз сабаби хеле калонҳаҷм будани китобе, ки дар он қоидаҳои мазкур маҳфуз буданд, нусхабардорӣ кардани онҳо ғайриимкон буд.

Ба саволи аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ оиди донишҷӯи ҳуқуқҳои худ ба сифати шахсе, ки дар ТНМ боздошт шудааст, ҳамаи пурсидашудагон, ба ғайр аз як нафар, мусбӣ ҷавоб доданд. Вале танҳо ҳуқуқҳои зеринро номбар карда тавонистанд: (1) ба мурочиат, аз ҷумла шикоят кардан (2), ба адвокат (3), ба ёрии тиббӣ (3), ба мулоқот ва хӯрок.

Сардор, кормандони ТНМ, ва ҳамчунин боздоштшудагони ТНМ қайд карданд, ки нисбати онҳо қувваи ҷисмонӣ ё фишори рӯҳӣ истифода бурда нашудааст.

Алоқа бо муҳити беруна

Сардори ТНМ камераҳоро ҳар рӯз якчанд бор давр зада, аз боздоштшудагони ТНМ аризаву шикоятҳоро қабул мекунад. Боздоштшудагон (маҳбусон) мувофиқи хоҳиши худ метавонанд ба мақомоти прокуратура ва ё дигар мақомот муроҷиат кунанд. Беш аз ҳама шикоятҳо оиди рафти тафтишот пешниҳод мешаванд, ҳамчунин шикоятҳо бобати огоҳонидани хешовандон. Дафтари қайди (тасчили) аризаҳо, шикоятҳо ва таклифҳо дар ТНМ мудом бурда мешавад ва фиристодани муроҷиатҳо ба суроғаҳо тавассути Раёсат ва котиботи ТНМ таъмин мегардад. Пурсидашудагон посух доданд, ки бобати муроҷиат бо шикоят ягон мамониат нест.

Прокурор дар тӯли даҳ рӯз зиёда аз як маротиба ба ТНМ ташриф меорад ва бо шахсони дар он боздоштшуда ҳамсӯҳбат мешавад. Аз ҷониби ВҶИ дар даҳ рӯз камтар аз як бор аёдатҳо мешаванд (чуноне ки сардори ТНМ таъкид кард, ягона маротиба худи Ваколатдори Ҳуқуқи Инсон ва як нафар корманди идораи ӯ тавқиғоҳи муваққатиро соли 2013 аёдат карда буданд) ва ҳамчунин бо боздоштшудагон ҳамсӯҳбат мешаванд. Аз ҷониби намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ умуман боре ҳам ташриф нашудааст.

Сардор/ҷонишини ТНМ камераҳоро ҳаррӯза якчанд бор давр зада, аз боздоштшудагони ТНМ аризаву шикоятҳоро қабул мекунад ва танҳо як

посухдиҳанда гуфт, ки ташрифи камераҳо ҳаррӯза ба амал меояд.

Аз пурсидашудагон танҳо ду нафар то ба ТНМ овардан адвокат доштанд. Ба яке аз пурсидашудагон адвокатро хешовандон киро карданд, ба дигаре адвокат аз ҷониби муфаттиш таъин шуда буд.

Назорат бо истифодаи видеотехника (видеоназорат)

Дар ҳудуди ТНМ низоми назорати видео мавҷуд аст, ки аз 7 видеокамера иборат буда, тахминан моҳи сентябри соли 2010 насб карда шудаанд. Камераҳо аз ҳисоби буҷаи ВҚД ҶТ насб карда шудаанд. Видеокамераҳо ба тариқи зайл насб карда шудаанд: дар дарвозаи асосии ТНМ, тӯли роҳрав дар рӯ ба рӯи камераҳо, дар ҳучраҳои тафтишотӣ ва дар қафои бино. Имкониятҳои техниकीи камераҳои назорати видео имконият медиҳанд, ки на танҳо азназаргузаронӣ амалӣ гардад, балки тӯли се моҳ наворро бо қайди таъриху вақт ба сомон расонад. Аз мақомоти тафтишотиву назоратӣ наворҳо аз ҷониби Раёсати ВҚД аз назар гузаронида мешаванд. Қайди наворҳои бойгонӣ бурда мешавад ва онҳо ба ВҚД дастрасанд. Ҳимоя аз азназаргузаронии худсарона, тағйир додан ва нобуд кардани наворҳо аз ҷониби наватдори ТНМ таъмин мегардад.

5.2. ТАШРИФИ ТТ ШАҲРИ ХУЧАНД

Маълумоти умумӣ

22 апрели соли 2014 гурӯҳи мониторингӣ аз боздоштгоҳи тафтишотии шаҳри Хучанд боздид намуд. Ташрифи мазкур яку ним рӯз идома ёфт. Тавқифгоҳи тафтишотии шаҳри Хучанд навтарин маҳсуб меёбад, он соли 2010 бино ёфта, шароитҳои дар он мавҷудбуда дар байни тамоми ТТ мамлакат беҳтарин мебошанд.

Иттилоот дар бораи шумораи шахсони дар он боздоштшуда, мутобиқи қонунгузории мамлакат пӯшида аст ва вобаста аз ин гурӯҳи мониторингӣ ба ин қабил маълумот дастрасӣ надошт. Ҳамчунин иттилоот оиди шумораи кормандони ТТ пӯшида маҳсуб меёбад. Ба гурӯҳи мониторингӣ фаҳмидан имконпазир шуд, ки аз рӯи ҳайати кормандон ҳамагӣ 77 нафар ва боз 1 коргари китобхона (дар вақти мониторинг ин вазифаро маҳбус аз Ирон иҷро мекард) дар назар дошта шудааст. Ҳайати кормандон пурра таъмин шудааст, ҷои кори ҳолӣ нест. Ҳамчунин сардори ТТ таъкид кард, ки муддати дарозтарини боздоштан дар ТТ 7 сол мебошад.

Дар пеши даромадгоҳ ба ТТ гурӯҳи мониторингӣ ҳадафи ташрифро фаҳмонида, шаҳодатномаҳоро аз ҷониби идораи ВХИ пешниҳод карданд. Ҳамчунин баъди дохил шудан ба ҳудуди ТТ дар вақти вохӯрӣ бо сардор Низомномаи гурӯҳи

корӣ, ки аз ҷониби ВҲИ ҚТ тасдиқ шуда буд, пешниҳод гардид. Баъди шарҳ додани ҳадафи ташриф ва пешниҳоди ҳуҷҷатҳои зикршуда, гурӯҳи мониторингӣ беамониат ба ҳудуди ТТ дохил шуд.

Посбонон ва навбатдорон дар бораи ташриф иттилоот надоштанд, вале сардори ТТ дар ин бора хабардор буд. Як моҳ пеш аз ташриф ба ӯ дар ин бора мактуби дахлдор фиристода шуда буд.

Аз ҳамаи аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ дар вақти дохил шудан телефонҳои мобилӣ мусодира карда шуда, баъди баромадан баргардонда шуданд. Зикр кардан ҷои аст, ки дар ТТ барои сӯҳбат кардан бо шахсоне, ки дар он боздошт шудаанд, имконият нашуд.

Шароити боздошташавӣ ва гигиена (тозагӣ)

Дар ҳуҷраҳои кори кормандони ТТ лавҳаҳои иттилоотӣ нест ва Қоидаҳои тартиботи дохилӣ низ дар ягон девор ҷой дода нашудаанд.

Аз ҳама камераи калонтарин ба 24 нафар пешбинӣ шудааст, аз ҳама хурдтаринаш ба 2 нафар. Тахминан ба ҳар як маҳбус аз 3,2 то 5,5 м.кв. рост меояд.

Мониторинги пурра ҳамагӣ дар 9 камера гузаронида шуд. Ҳамчунин дар 3 камера мушоҳидаи мустаро (санузел) ва ҳоҷатхонаҳо гузаронида шуд.

Қайд кардан зарур аст, ки камераҳои ТТ-и шаҳри Хучанд ба ду қисм тақсим шудаанд: ҳуҷраи хоб

бо катҳои дутабақа ва хучрае, ки дар он ҳоҷатхона, миз барои 10 нафар ва рафҳо барои ниғаждориҳои ашё, маҳсулоти хӯроқа ва дигар чизҳои маҳбӯсон.

Масоҳати камераҳо, ки ба 12 нафар пешбинӣ шудааст: дарозӣ 7 м., бар 7.5 м. ва баландӣ 3.2 м. Масоҳати камераҳо, ки ба 16 нафар пешбинӣ шудааст: дарозӣ 7 м., бар 10 м. ва баландӣ 3.2 м. Масоҳати камераҳо, ки ба 10 нафар пешбинӣ шудааст: дарозӣ 7.2 м., бар 10 м. ва дигараш 7.5 м. ҳарду бо баландии якхела 3.2 м. Масоҳати камераҳо, ки барои 20 ва 24 нафар пешбинӣ шудааст: дарозӣ 7 м., бар 11 м. ва баландӣ 3.2 м. Камерае, ки ба 2 нафар пешбинӣ шудааст: дарозӣ 5.5 м., бар 2 м. ва баландӣ 3.2 м.

Дар ду камерае, ки ба 12 ҷой пешбинӣ шудааст, ҳангоми гузаронидани мониторинг дар яке 10 ва дигаре 9 нафар буданд. Дар ду камераи 16-нафара ҳангоми гузаронидани мониторинг дар яке 13 ва дигаре 15 нафар ҷойгир буданд. Дар ду камераи 10-нафара (якеаш барои ноболиғон пешбинӣ шудааст) ҳангоми гузаронидани мониторинг дар яке 10 ва дигаре 7 нафар ҷойгир буд. Дар камерае, ки ба 20 нафар пешбинӣ шудааст ҳангоми мониторинг 18 нафар ва дар камераи 24 нафара (барои занон) ҳангоми мониторинг 19 нафар ҷойгир буданд. Дар камераи охирон, ки ба 2 нафар пешбинӣ шудааст, ҳангоми гузаронидани мониторинг ду нафар ҷойгир буданд. Зикр кардан лозим аст, ки мониторинги камераҳои ТТ рӯзи якуми мониторинг, яъне 22 апрел

гузаронида шуда буд. Мониторингҳои мустарою ҳочатхонаҳо бошад, рӯзи оянда гузаронида шуд. Ҳангоми гузаронидани мониторинги мустаро ва ҳочатхонаҳо дар камераи № 5, ки ба 2 нафар пешбинӣ шудааст, 3 нафар ҷойгир шуда буд.

Фарши камера барои ноболиғон ва камераи умумӣ барои 2 нафар пурра ҷӯбин буд. Фарши қисми хобгоҳи камераи занон ҷӯбин буда, қисми дигараш бетонӣ аст. Ин қабил камера боз якто буд. Фарши боқимонда 5 камера пурра бетонӣ аст.

Шифту деворҳои ҳамаи камераҳо дар ҳолати қаноатбахш қарор доштанд.

Ҳамаи камераҳо дутоғӣ тиреза доранд, камераи дучоя дорои як тиреза аст. Ҳаҷми ҳамаи тирезаҳо дар камераҳо як хел аст: баландӣ 40-50см.; бар 1м.; ва ғафсӣ 70 см. Тирезаҳои камераи дунафара низ дорои ҳамин ҳаҷм аст. Ҳамаи тирезаҳо равшаниро хуб мегузаронанд, тозагии ҳаво низ қаноатбахш аст. Шабонарӯзӣ равшанӣ сунъӣ буда аз ҳисоби фурӯзонаҳои иқтидораш 50-70 ватт таъмин мешавад, лекин васлаки он (калиди бастукушои ҷараёни электр) дар паси дари камера ҷойгир аст.

Тирезаҳо ҳам панҷара ва ҳам тӯри оҳанин доранд, лекин ба ин нигоҳ накарда имконияти кушодани тирезаҳо аз дарун мавҷуд аст.

Гармкунии камераҳо ба воситаи тасфонаҳои барқӣ сураг мегирад, дар ҳамаи ҳуҷраҳо ҳарорати ҳаво дар ҳудуди 18-20 дараҷа. Рутубат нест.

Обтаъминкунӣ дар камераҳо мавҷуд аст, дар онҳо кранҳои дастурӯшӯӣ ҷой дода шудаанд. Танҳо дар ду камера об набуд, вале дертар обро кушоданд. Боиси тазаккур аст, ки дар ҷараёни мониторинг дар камераҳо кормандони ТТ низ ҳузур доштанд ва онҳо сабаби набудани обро шарҳ дода таъкид намуданд, ки алҳол зарфи бузурги эҳтиётии обро пур карда истодаанд. Дар дигар ҳолати мушоҳидаи камера низ дар кран об набуд. Кормандони ТТ сабаби набудани обро шарҳ дода гуфтанд, ки алҳол дар ҳудуди ТТ қорҳои таъмири рафта истодаанд. Зикр кардан зарур аст, ки дар камераҳо чалакҳои (бочкаҳои) калонҳаҷми 150 литраи пластмасӣ гузошта шудаанд. Баъзе боздоштшудагон гуфтанд, ки ин оби нӯшокӣ аст, дигарон - барои дастурӯшӯӣ ва дигар ҳадафҳо.

Дар камераҳо катҳои оҳанини дутабақа ҷой дода шудаанд. Катҳо бо раҳти хоб, аз ҷумла бистар, кӯрпа, болин ва ҷойпӯш (чилди болину, кӯрпаву бистар) мучаҳҳаз буданд. Ҳолати раҳти хоб дар қисмати хобгоҳи камераҳо қаноатбахш аст.

Дар камераҳо мебел мавҷуд аст, аз ҷумла мизи оҳанин бо ҳаракҳояш, ки ба даҳ нафар пешбинӣ шудааст (бар истиснои он камерае, ки ба ду кас пешбинӣ шудааст). Либосовезаки ба девор часпонда шуда, рафҳое, ки дар онҳо чизу чора, хӯроқворӣ, лавозимоти тозагии шахсии боздоштшудагон, чалакҳо барои оби нӯшокӣ, қуттиҳо барои пасмондаҳо (танҳо дар се камера набуданд), воситаҳои радиошунавонӣ дар камераҳо мавҷуд буданд. Боиси

зикр аст, ки ҳарчанд рафҳо барои лавозимоти шахсӣ дар назди дигар рафҳо, аз ҷумла рафҳо барои хӯрокворӣ насб шуда буданд, дар онҳо асосан қоғази халобоб (туалетная бумага) монда шуда буд. Ҷо-ҷо лавозимоти гигиенаи шахсӣ ҳамроҳи хӯрокворӣ дар як тӯда монда шуда буданд. Ба сифати қуттии пасмондаҳо дар яке аз камераҳо ҳалтаи полиэтиленӣ хидмат мекард. Дар ду камераи дигар онҳо умуман набуданд. Дар рӯзи дуҷуми ташрифи ТТ аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ пайхас кардаанд, ки дар камераҳо қуттиҳои нав барои пасмондаҳо, ҳамчунин дар девори ҳоҷатхонаҳо ҷиҳозҳо барои овехтани қоғази халобоб часпонида шудаанд, ки рӯзи аввали ташриф мавҷуд набуданд.

Камераҳо бо тугмаҷаи даъвати навбатдор, ҷойники барқӣ барои ҷӯшонидани об, ҷалақҳои эҳтиётии 150-литра барои об дар ҳар як камера, ашёи вақтхушӣ, ҷун карта, шоҳмот, домино ва ғайра таъмин буданд. Танҳо дар камераи дукасаи №5 аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ диданд, ки дар дараш қоидаҳо ва вазифаҳои боздоштшудагони ТТ часпонида шуда буд, дар дигар камераҳо (№ 11, 5, 13, 14, 10, 9, 12, 19 ва 20) ҷунин рӯйхатҳо часпонида нашуда буданд. Ба яке аз кормандони ТТ дар бобати дастрасии адвокат ба ҷимоятшаванда савол дода шуд: ин мулоқот ҷӣ гуна таъмин мешавад? Дар ҷавоб вай гуфт, ки барои мулоқот бо ҷимоятшаванда адвокат бояд аз муфаттиш “як қоғази расмиро ба шакли

ичозат” биёрад, ва танҳо баъди ин вай метавонад бо химоятшавандаш мулоқот кунад.

Дар ҳар як камера ҳоҷатхона ҳаст, ки дар кунҷи камера дар шакли чоҳчаи ахлотрезӣ ҷойгир аст. Ҳоҷатхона намуди нимчудошуда дорад (таворадори бедар). Масоҳати умумии ҳоҷатхона дар камераҳо тахминан чунин аст: дарозӣ - 1.10 м., бар - аз 1.20 то 1.25 м. ва баландии тавора - 0.90 м. Масоҳати умумии ҳоҷатхонаи занона бо баландӣ 1.5 м., дарозӣ ва бар 1.2 м. фарқ мекунад. Ҳоҷатхонаи камераи дукаса низ фарқият дорад: дарозӣ – 1.25 м., бар – 0.80 м. ва баландӣ 0.80 м. Дар ҳоҷатхона крани дастурӯшӯяк мавҷуд аст. Рӯзи якуми гузаронидани мониторинг дар дастурӯшӯякҳои ду камера об набуд, вале рӯзи дуюм об пайдо шуд. Низоми обу ташноб ҳаст.

Душхонаҳо (ҳучраҳои баданшӯӣ) дар ду ошёна мавҷуданд. Чуноне ки мониторинги ду ҳучраи баданшӯӣ дар ошёнаи якуми ТТ нишон дод, он ҳучраи нимчудошудаи таворадори бедар аст. Масоҳати ҳучраҳои баданшӯӣ якхела аст - дарозӣ 7 м., бар 4 м. ва баландӣ 2.5 м. Обтаъминкунии гарм мавҷуд аст. Агарчӣ ҳангоми мониторинг ҳучраи баданшӯӣ фаъолият дошт, кормандони ТТ гуфтанд, ки ду зарфи (систернаи) бузурги эҳтиётӣ низ фаъоланд, ки бо низоми гармкунии об мучаҳҳаз буданд. Ҳамчунин оби хунук низ буд. Кранҳои дастурӯшӯӣ коршоям, дар вақти кушодан об ҷорӣ мешавад. Равшанкунии ҳучраи баданшӯӣ танҳо аз ҳисоби равшании табиист. Ҳавотозакунӣ низ табиист.

Хучра гарм карда намешавад, вале ба гуфти кормандон, систернаи (термекс) зикршуда хучрарро гарм медорад. Ҷадвали ташрифи боздоштшудагон ба хучраи баданшӯӣ набуд. Ҳангоми мониторинг дар хучраи баданшӯӣ ягон намуди воситаҳои санитарӣ-гигиенӣ набуд. Ҳамчунин дар даромади душхона хучраи либоскашии дарозиаш 7м. ва бараш 2м. бо либосовезакҳо мавҷуд буд. Ба гуфти кормандони ТТ, мутобиқи ҷадвал ташрифи душхона аз рӯзи чумъа то якшанбе аст. Ҳамчунин онҳо таъкид карданд, ки рахнаҳои (шикофиҳои) росткунҷашакли дар миёни душхона ҷойгирбуда, ки ба дигар хучра мебароманд, ба сифати ҳавотозакунак хизмат мекунанд. Дар вақти гузаронидани мониторинг душхона тозаву озода буд.

Мониторинг дар се ҳавличаи сайругашткунӣ, ки дар ошёнаи дуҷуми ТТ ҷойгир шуда буданд, гузаронида шуд. Масоҳати ҳавличаҳо ҳархела аст: бари ду ҳавлича 10 метрӣ буда, яктои дигараш 11,5 метр. Ҳамаи дарҳои даромад ба ҳавличаҳои сайругашткунӣ оҳанин. Фарши ҳавличаҳо бетонӣ. Гирдогирди ҳавлича тавора ва паноҳгоҳ аз офтоб дорад. Болои тавораи як ҳавлича бо панҷара пӯшида шудааст. Аз болои тавораи ду ҳавличаи дигар ҳам панҷара ва ҳам тори оҳанин пӯшонда шудааст.

Ҷадвали сайругашткунии боздоштшудагон, видеокамераҳои назорат ва таҷҳизоти варзишӣ дар ҳавличаҳои сайругашткунӣ мавҷуд нест. Дар миёни ҳавличаҳои сайругашткунӣ ҳаракҳо гузошта шудаанд,

ки ба 11, 13 ва 18 нафар пешбинӣ шудаанд. Имконияти аз боло назорат бурдан ҳаст.

Хизматрасони тиббӣ

Қариб ҳамаи пурсидашудагон ҷавоб доданд, ки баъди овардани ин ё он боздоштшуда ба ТТ вай ба таври ҳатмӣ аз муоинаи тиббӣ мегузарад. Мутобиқи ҳайати кории ТБ як духтур фаъолият мекунад. Муоинаи тиббӣ дар ТТ аз ҷониби духтур бо ҳузури намояндагони тамоми шӯъбаҳо (назорат, танзим, қисми тарбиявӣ ва ғайра) сурат мегирад. Аз рӯи натиҷаи муоинаи тиббӣ акт (санад) тартиб ва ё маълумотномаи тиббӣ дода мешавад.

Ҳамаи кормандони пурсидашудаи ин муассиса посух доданд, ки солҳои 2013 ва 2014 ягон ҳодисаи бо ҷароҳатҳои баданӣ овардани ягон шахс ба қайд гирифта нашудааст. Дар айни замон, чанд нафар аз кормандон таъкид карданд, ки агар шахси ба ТТ овардашуда захмҳои баданӣ дошта бошад, ўро ба ТТ қабул намекунанд. Ҳамчунин ҳамаи кормандони пурсидашуда посух доданд, ки аз рӯзи оғози фаъолиятшон дар ин муассиса то ба ҳол боре ҳодисае нашудааст, ки ягон шахси боздоштшуда бобати шиканча шуданаш хабар дода бошад ва ё сабаби захмҳои баданиашро ҳамчун шиканча шарҳ дода бошад.

Мутлақи кормандони пурсидашуда ҷавоб доданд, ки то ҳол нисбати ягон шахси ба ТТ

овардашуда ҳодисаи истифода бурдани қувваи
чисмонӣ ба қайд гирифта нашудааст.

Тартибот (интизом)

Мутобиқи ахбороти сардор ва кормандони ТТ,
Қоидаҳои тартиботи дохилӣ мавҷуданд, лекин гурӯҳи
мониторингӣ онҳоро дастрас карда натавонист. Ба
ҷои ин Қоидаҳо ба аъзоёни гурӯҳ речаи тартиботи
ҳаррӯзаро нишон доданд.

Ҳамаи кормандони пурсидашуда ҷавоб доданд,
ки ба боздоштшудагони дар ТТ ҷой додашуда,
ҳангоми оварда шуданашон Қоидаҳои тартиботи
дохилӣ, ҳуқуқу вазифаҳояшон шарҳ дода мешаванд
(ҳам шифоҳӣ ва ҳам хаттӣ) ва дар ин бора аз шахси
боздоштшудае, ки дар ТТ ҷой дода мешавад, дастхат
гирифта мешавад. Боиси қайд аст, ки шарҳу эзоҳ
додани Қоидаҳои тартиботи дохилӣ, ҳуқуқу
ӯҳдадорихои онҳо, масъулияти кормандони қисми
низомӣ аст, вале сардори ин қисм намунаи чунин
Қоидаҳоро ба гурӯҳи мониторингӣ пешниҳод карда
натавонист ва дар шарҳу эзоҳи якчанд банди он
мушкилӣ кашид.

Алоқа бо муҳити беруна

Сардори ТТ ва ҷонишинони вай ё худ
кормандон камераҳоро ҳаррӯза якчанд бор давр зада,
аз назар мегузаронанд. Ҳангоми даврзании камераҳо

шахсони боздоштшуда бобати ҳукми судҳо шикоят намуда ва меҳоянд аз болои ҳукм аризаи норизоӣ ирсол намоянд. Ин шикоятҳо тавассути котибот ба мақомоти дахлдор фиристода мешаванд. Кормандон шарҳ доданд, ки аз беруни бино қуттӣ барои мактубҳо барои шаҳрвандон ҷой дода шудааст, барои боздоштшудагон қуттӣ нест, зеро онҳо мактубҳоишонро ба дасти кормандон дар вақти давранӣ месупоранд.

Ба гуфти сардор ва кормандон, ба ТТ прокурор, намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ ва ВҲИ (аз як маротиба дар 2-3 рӯз, то ду маротиба дар як сол) таширф меоранд ва имконият доранд бо боздоштшудагони ин муассиса сӯҳбатҳо гузаронанд.

Назорат бо истифодаи видеотехника (видеоназорат)

Дар ТТ ҳамагӣ 6 видеокамера ҷой дода шудааст: 3 камера аз беруни бино ва 3 видеокамера дар дохили роҳравҳои ТТ. Дар дохили ҳуди камераҳои боздоштшудагон видеоназорат бурда намешавад. Видеокамераҳо ҳам барои назорат ва ҳам барои наворгирии пешбинӣ шудаанд, вале дар вақти навор имконияти сабти овозро надоранд. Давомнокии навор – 1 моҳ. Наворҳо аз ҷониби навбатдор ва сардор аз назар гузаронида мешаванд. Кормандони ТТ таъкид карданд, ки видеокамераҳо автоматикунонида шудаанд ва баъди гузаштани як моҳ ҳамаи наворҳо

автоматикӣ бойгонӣ мешаванд. Сардори ТТ посух дод, ки навбатдор, масъули назорат аз болои видеоназорат ду маротиба дар як рӯз иваз мешаванд. Ҳамагӣ тӯли як рӯз, яъне дар як навбат (смена) 4 корманд кор мекунанд. Ва кормандон барои истифода бурда тавонистани таҷҳизоти видеоӣ махсусан таълим мегиранд. Манбаъ (пойсутуни) таҷҳизоти видеоӣ дар сейф (сандуқи оҳанин) ҷой дода шудааст, ки ба он танҳо сардор дастрасӣ дорад.

Тавсияҳо

Дар вақти ташрифи ТТ ба гурӯҳи мониторингӣ тавсияҳои зерин дода шуданд:

1. Гузаронидани семинарҳою корҳои фаҳмондадиҳӣ барои шахсоне, ки дар ТТ боздошт шудаанд, бо мақсади пешгирии онҳо аз содир намудани ҷинойтҳои такрорӣ;
2. Гузаронидани ҷорабиниҳои ҳуқуқӣ ва маърифатпарварӣ дар бораи ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои шахсоне, ки дар ТТ боздошт шудаанд;
3. Хоҳиши шахсии сардори шӯъбаи фаврӣ (оперативӣ) – мусоидат кардан барои ҷудо кардани қитъаи замин аз ҳисоби он заминҳое, ки ба ТТ тааллуқ доранд;
4. Бо адабиёти нав оиди мубориза зидди шиканча таъмин кардан;

5. Таъмин кардан бо видеокамераҳои муосир (бисёрфункционалӣ).

5.3. ТАШРИФИ ТНМ-и ШАҲРИ ИСФАРА

Маъмуломоти умумӣ

Гурӯҳи мониторингӣ ба ТНМ-и шаҳри Исфара 23 апрели соли 2014 ташриф овард. Ташриф ним рӯз идома ёфт. Интизории сардори ШҚД, ки барои оғози мониторинг посбонон рухсати ўро талаб карда буданд, зиёда аз як соат тӯл кашид. Охирон, сардори ШҚД омад ва ба гузаронидани сӯҳбатҳо бо кормандони ТНМ ва шахсоне, ки дар он боздошта мешаванд, рухсат дод.

Лаҳзаи ташриф дар ТНМ 7 нафар хузур доштанд, ки бо 5 нафари онҳо мулоқот барпо гашт. Пурсидашудагон мардҳо, шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон. 4 нафар пурсидашудагон судшаванда, як нафар – гумонбаршаванда буд. Онҳо аз рӯи моддаҳои зерин айбдор (гумонбар) мешуданд: қ.2 моддаи 110, қ.2 м. 244 (2), қ.2 м. 247, қ.2 м. 237 КҶ ҚТ. Чор нафари пурсидашудагон пештар суднашуда, яке қаблан судшуда буд.

Қайд кардан зарур аст, ки дар ибтидои мониторинг аз ҷониби ҷонишини сардор оид ба корҳои фаврӣ (оперативӣ) бобати гузаронидани пурсиш бо се ашхоси дар ТНМ боздоштшуда норозигӣ изҳор карда шуд, зеро онҳо судшаванда

маҳсуб мешуданд ва барои мулоқот бо онҳо рухсати суд зарур буд. Аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ каме оташин шуда, ҳадафи ташриф ва усулҳои кори худро шарҳ доданд (яъне дахлнопазирӣ ба ҷараёни тафтишот). Баъди шарҳу эзоҳ гузаронидани мулоқот бо шахсони номбурда ва додани саволҳо бобати мониторинги гузаронидашуда имконпазир гашт. Вале барои гузаронидани сӯҳбатҳои рӯ ба рӯ (маҳрамона) имконият нашуд, мулоқотҳо дар ҳузури корманди ТНМ ҷараён гирифтанд.

Аз рӯи рӯйхати ҳайати ТНМ дар он бояд 8 нафар корманд кор мекарданд, вале дар вақти ташриф 5 нафар кор мекарданд.

Шароити боздоштан ва гигиена (тозагӣ)

Гурӯҳи мониторингӣ се камераро аз назар гузаронданд. Як камера ҳолӣ буд, дар дигараш се нафар ва дар сеюмӣ 4 нафар боздоштшуда буданд. Масоҳати камераҳо: дарозӣ аз 6.8 то 7 м., бар 3 м. ва баландӣ аз 3.2 то 3.5 мм. Меъёри шумораи дар камера боздоштшудагонро муайян кардан душвор аст, зеро ки дар камераҳо катҳо мавҷуд нестанд. Чуноне ки кормандони дар ҳамин ҷо ҳузурдоштаи ТНМ таъкид карданд, камераҳо ба 4-7 нафар мушаххас шудаанд. Фарши ду камера чӯбин буд, фарши камераи сеюм танҳо дар 1 метр бо кафел рӯпӯш шуда буд. Ҳолати шифти камераҳо қаноатбахш буд, ҳарчанд деворҳои танҳо ду камера дар ҳолати қаноатбахш буд.

Деворҳои камерае, ки ҳангоми мониторинг ҳолӣ буд, бениҳоят ифлос ва фарсуда шуда буд. Танҳо ду камера яктоғӣ тирезаи бараш 2 м ва баландиаш 0,5 м дошт. Дар камераи дигар, ки дар он боздоштшудагон ҷой дода шуда буданд, тиреза набуд. Ду тирезаи дигари камераҳо панҷара ва аз болои он варакаи оҳанини ҷо-ҷояш шикофӣ буда доштанд. Рӯшноии камераҳо аз ҳисоби равшании табиӣ буд, ба ғайр аз камерае, ки тиреза надошт. Ба назари аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ рӯшноигузари тирезаҳо кофӣ набуд. Дар камераи бетиреза бошад, умуман рӯшноӣ намерасид, зеро як фурӯзонаки камқувват фаъол буд. Ҳавотозакунӣ камераҳо, аз ҷумла камераи бетиреза, тавассути шикофиҳои сунъии ҳавотозакунӣ, ки дар роҳрави ТНМ ҷойгир аст, ҷараён мегирад. Дар камераҳо бӯи нохуш ба машом мезанад, норасоии ҳафо ҳис карда мешавад ва нафасгирии одам баъди чанд дақиқаҳои таваққуф дар камера танг мешавад.

Гармкунии камераҳо марказонидашуда, тавассути қубурҳои амудии 32 мм, дар ҳар яке аз ду камераи дигар ду қубури 20 мм мегузарад. Ҳарорати ҳавои камераҳо ба 18-20 дараҷа мерасид, ташриф моҳи апрел ҷараён гирифта буд ва ҳавои кӯча аллакай гарм буд, бинобар ин ба санҷидани он, ки гармкунии камераҳо дар мавсими сардиҳо кофист ё не, имконият нашуд. Рутубат дар ду камера набуд, ҳарчанд дар камерае, ки дар он боздоштшудагон буданд, каме рутубат эҳсос мешуд. Қайд кардан лозим аст, ки дар кунҷи камерае, ки каме рутубат эҳсос мешуд,

хамчунин кубури обу ташноб мегузашт ва деворҳои кунҷи камера мағор баста буданд. Обтаъминкунии камераҳо вучуд надорад. Ҳамчунин дар камераҳо ҳоҷатхона набуд. Ҳамагӣ як ҳоҷатхона ва як ҳуҷраи баданшӯӣ (душхона) дар миқёси ТНМ берун аз камераҳо дар охири роҳрав мавҷуданд. Душхона фурузонак дорад, лекин васлакаш дар ҳуҷраи навбадтор аст. Дар ҳоҷатхона фурузонак нест. Танҳо оби хунук мавҷуд аст.

Ҳавличаи сайругашткунӣ дар худӣ бинои ТНМ ҷойгир шудааст. Ҳавлича аз чор тараф бо деворҳои бетонӣ ихота карда шуда, болеяш панҷараи оҳанин дорад. Дар фарши бетони Ҳавличаи сайругашткунӣ кӯрпаҳо андохта шудаанд. Дар камераҳо катҳои хоб мавҷуд набуданд, вале кормандон гуфтанд, ки бистарҳо дертар, пеш аз хоб дода мешаванд. Фақат дар як камера кати калони бетони дарозияш 6 м, бараш 3 м ва баландияш аз фарш 40 см. Раҳти хоб (бистар, кӯрпа, болиң, ҷойпӯш) дар камераҳо набуд. Танҳо дар фарши ду камера кӯрпа андохта шуда буд. Чуноне ки кормандон посух доданд, ба ҷойпӯш мутобиқи қоидаҳои дохилӣ иҷозат дода намешавад. Дар камераҳо танҳо дутоги зарфи пластмасӣ бо об, кутгӣ барои пасмондаҳо ва яктогӣ кӯрпа дар ҳар як камера мавҷуд буд.

Дар ҳудуди ТНМ фақат як ҳуҷраи тафтишотӣ мавҷуд аст. Дар аввал, бояд қайд, ки ҳуҷра чунин ҷойгир шудааст, ки ба сӯҳбати маҳрамонаи (рӯ ба рӯи) адвокату ҳимоятшавандааш имконият

намедихад. Дар шафати хучраи тафтишотӣ боз як хучра ҷойгир шудааст, ки девори борики ҷӯбини (ДСП) панҷарадор дорад. Ба гуфти кормандон, ин хучраи кормандони ТНМ мебошад, ки дар дохилаш дар назди тиреза ҷойҳои нишаст ва хоб дорад. Масоҳати хучра чунин аст: дарозӣ 4 м., бар 3 м. ва баландӣ 3.5 м. Фарши хона ҷӯбин буда, бо линолеумом пӯшонида шудааст. Ҳолати шифту деворҳо қаноатбахш, тиреза нест. Рӯшноӣ танҳо сунъист аз ҳисоби як фурузонаки каммасраф. Низоми ҳавотозакунӣ нест. Гармкунӣ алоҳида, бо гармкунаки электрикӣ. Ҳарорати хучра мӯътадил, дар ҳудуди 18-20 дараҷа. Дар хучра рутубат нест. Хучра бо 1 миз, 2 курсии ба фарш маҳкам шуда, либосовезак, як сандуқи оҳанини ТНМ (сейф) (ба гуфти кормандон, барои маҳфуз доштани дафтарҳои қайд ва корҳои шахсӣ) муҷаҳҳаз гаштааст. Ҳамчунин дар хучра тақвим, ойнача ва қуттичаи доруворӣ мавҷуд буд. Лавҳаҳои иттилоотӣ ва тугмачаи хатар мавҷуд набуданд. Чуноне ки маълум гашт, кормандони ТНМ хучраи шахсии худро надоштанд.

Хизматрасони тиббӣ

Ҳангоми овардани боздоштшуда ба ТНМ ба таври ҳатмӣ муоинаи тиббӣ гузаронида мешавад. Бар истиснои як нафар, боқимонда боздоштшудагон ҳама тасдиқ карданд, ки аз муоинаи тиббӣ гузаштанд. Дар айни ҳол шахсоне, ки аз муоинаи тиббӣ гузаштанд,

посух доданд, ки (1 ва 2) он аз ҷониби духтур бо иштироки навбатдори ТНМ, (2) духтур ва ёрдамчии ӯ, (3) духтур ва шахс бо либоси ғайринизомӣ гузаронида мешавад. Ҳамаи пурсидашудагон посух доданд, ки ҳуди муоина чунин ҷараён гирифт: либосхоро кашиданд, пурсиданд, ки оё ба ягон чиз шикоят ҳаст ё не, муоина карданд.

Дар рӯйхати ҳайати кормандони ТНМ духтур нест. Одатан боздоштшударо кормандони ТНМ барои муоинаи тиббӣ ба беморхонаи марказии ноҳиявӣ мебаранд. Аз рӯи натиҷаи муоина санад тартиб дода мешавад ва ё маълумотномаи тиббӣ дода мешавад.

Ҳамаи кормандони пурсидашудаи посух доданд, ки солҳои 2013 ва 2014 ягон ҳодисаи бо захмҳои баданӣ овардани ягон шахс ба қайд гирифта нашудааст. Дар айни замон, чанд нафар аз кормандон таъкид карданд, ки агар шахси ба ТНМ овардашуда захмҳои баданӣ дошта бошад, ӯро ба ТНМ қабул намекунанд. Ҳамчунин ҳамаи кормандони пурсидашуда посух доданд, ки аз рӯзи оғози фаъолиятшон дар ин муассиса то ба ҳол ҳодисае нашудааст, ки ягон шахси боздоштшуда бобати шиканча шуданаш хабар дода бошад ва ё сабаби захмҳои баданиашро ҳамчун шиканча шарҳ дода бошад.

Шахсони пурсидашудаи дар ТНМ боздоштшаванда ҳамчунин посух доданд, ки нисбати ягонтои онҳо фишори ҷисмонӣ ва ё рӯҳӣ истифода

бурда нашудааст. Ҳамаи пурсидашудагон посух доданд, ки ба ёрии тиббӣ эҳтиёҷ надоранд.

Корманди ТНМ, ки дар вақти пурсида шудани боздоштшудагони ТНМ ширкат дошт, ба аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ корҳои шахсии боздоштшудагонро нишон дод, ки дар онҳо натиҷаи гузаштани муоинаи тиббӣ қайд нашуда буд. Иловатан онҳо посух доданд, ки натиҷаи муоинаро онҳо қайд намеkunанд, фақат дар ҳолати дар бадани муоинашаванда будани ягон захм, санади дахлдор тартиб дода мешавад.

Тартибот (Интизом)

Қоидаҳои тартиботи дохилӣ, чуноне ки сардор ва кормандони муассисаи мазкур иттилоъ доданд, мавҷуд аст, вале онҳоро дастрас кардан, чун дар дигар муассисаҳои пӯшида, ба гурӯҳи мониторингӣ муяссар нашуд. Ба ҷои ин Қоидаҳо ба гурӯҳи мониторингӣ речаи рӯз намоиш дода шуд. Эҳтимол, худи кормандон фарқи байни Қоидаҳои тартиботи дохилӣ ва речаи корро надонанд, бинобар ин дар байни кормандон чорабиниҳои маърифатӣ гузаронидан лозим аст. Ҳарчанд ҳамаи кормандони пурсидашуда посух доданд, ки ба ҳамаи боздоштшудагони ба ТНМ овардашуда Қоидаҳои тартиботи дохилӣ, ҳуқуқи ӯҳдадорихои онҳо шарҳ дода мешаванд (баъзан шифоӣ, баъзан хаттӣ) ва дар ин бора аз онҳо дастхат гирифта мешавад.

Чор нафар аз пурсидашудагон ҷавоб доданд, ки ҳуқуқҳои худро медонанд, ҳарчанд се нафари онҳо ҳуқуқҳои худро номбар карда натавонистанд. Як нафар посухи худро бо он асос кард, ки дар ёд надорад. Нафари панҷум танҳо ҳуқуқи мурочиат оиди ёрии тиббӣ ва ҳуқуқи ба ҳочатхона рафтагро номбар кард.

Алоқа бо муҳити беруна

Ҳамаи пурсидашудагон посух доданд, ки дар ТНМ аз 1 то 3 шабонарӯз боздошт шудаанд. Чор нафар пурсидашудагон, ки аз ТТ шаҳри Худжанд ба ин ҷо интиқол шуда буданд, посух доданд, ки ду рӯз боз дар ин ҷо таваққуф доранд. Танҳо як нафар пурсидашуда посух дод, ки баъди боздошт шудан ва ба ТНМ оварда шудан тӯли се соат дар ҳуҷраи муфаттиш истода буд. Ҳамчунин, ба гуфти ӯ, вай ба ТНМ тахминан соатҳои аз 19.00 то 20.00 оварда шуда буд, ҳарчанд дар дафтари қайдҳо зикр шуда буд, ки ӯро соати 22.00 оварда буданд. Корманди ТНМ ин дафтарро ба аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ нишон дод, ҳарчанд онҳо дар ин бора хоҳиш накарда буданд.

Хешовандон дар бораи ҳабс ва боздошти шахсони пурсидашуда иттилоъ доштанд. Се нафар пурсидашудагон адвокат надоштанд. Яке аз шахсони (судшаванда) пурсидашудае, ки адвокат доштанд, посух дод, ки ӯро дар вақти пурсучӯ дида буд. Дигаре, ҳарчанд посух дод, ки адвокат дорад, кай бо адвокат

мулоқот доштанаширо гуфта натавонист (ҳамчунин ӯ ҷавоб дода натавонист, ки адвокаташ аз кадом ҷинс аст, зеро маълум буд, ки ӯро надидааст). Ҳарчанд ҷуноне ки дар вақти пурсиш маълум гашт, вай адвокат дошт, ки ӯро муфаттиш киро карда буд. Оиди ҷиҳатҳои мусбӣ ва манфии адвокатҳои худ пурсидашудагон баҳо дода натавонистанд.

Сардори ТНМ ва ҷонишинони вай ё ҳуди кормандон камераҳоро ҳаррӯза якҷанд бор давр зада, аз назар мегузаронанд. Ҳангоми даврзании камераҳо шахсони боздоштшуда бобати ҳукми судҳо шикоят намуда ва мепоҳанд аз болои ҳукм аризаи норизоӣ ирсол намоянд. Ин шикоятҳо тавассути котибот ба мақомоти дахлдор фиристода мешаванд. Кормандон шарҳ доданд, ки аз беруни бино қуттӣ барои мактубҳо барои шаҳрвандон ҷой дода шудааст, барои боздоштшудагон қуттӣ нест, зеро онҳо мактубҳоиашонро ба дасти кормандон дар вақти даврзанӣ месупоранд.

Ба гуфти сардор ва кормандон, ба ТНМ прокурор, намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ ва ВХИ (аз як маротиба дар 2-3 рӯз, то ду маротиба дар як сол) ва имконият доранд бо боздоштшудагони ин муассиса сӯҳбатҳо гузаронанд.

Ду нафар пурсидашудагони дар ТНМ боздоштшуда посух доданд, ки дар тӯли ду рӯз прокурор онҳоро ду маротиба аёдат кард ва бо онҳо мулоқот намуд. Боқимонда се нафар гуфтанд, ки прокурор ба назди онҳо наомадааст. Ҳамчунин

тамоми пурсидашудагон посух доданд, ки онҳоро Омбудсмена ва намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ аёдат накардаанд.

Назорат бо истифодаи видеотехника (видеоназорат)

Дар ТНМ ҳамагӣ як видеокамера дар роҳрави бино ҷой дода шудааст. Видеокамера ҳам барои назорат ва ҳам барои наворгири пешбинӣ шудааст, вале дар вақти навор имконияти сабти овозро надорад. Давомнокии навор – 1 моҳ. Наворҳо аз ҷониби наватбардор ва сардор аз назар гузаронида мешаванд. Ҳамзамон дар ТНМ посух доданд, ки бойгонии наворҳо дар компутари сардори ШҚД махфӯзанд ва онҳо танҳо ба мутахассис дастрасанд.

Дар ТНМ манбаъ (пойсутуни) таҷҳизоти видеоӣ дар шӯъбаи наватбардорӣ ҷой дода шудааст, ки ба он танҳо сардор дастрасӣ дорад.

Гурӯҳи мониторинги баъди ташриф тавсияҳои зеринро гирифт:

1. Дастгири дар таъмири ҳуҷраи баданшӯй;
2. Дастгири дар масъалаи таҷҳизонидани техникаи ТНМ мувофиқи меъёрҳои байналхалқӣ.

5.4. ТАШРИФИ ҚАБУЛГОҲ-ТАНЗИМГАРИ НОБОЛИҒОНИ ШАҲРИ ДУШАНБЕ

Маълумоти умумӣ

30 июни соли 2014 ташрифи тавқиғоҳ барои ноболиғони шаҳри Душанбе ба амал омад. Ин муассиса тобеи ВҚД ҚТ аст. Ин қабил муассиса дар чумхурӣ ягона мебошад. Ташриф каме зиёдтар аз як рӯз идома ёфт.

Дар вақти ташрифи ҚТН сардори он дар рухсатӣ буд. Ҳамчунин дар вақти ташриф дар ҚТН ягон ноболиғ набуд. Чуноне ки иҷрокунандаи вазифаи сардори ҚТН таъкид кард, одатан дар як моҳ аз 3 то 30 ноболиғ ба ҚТН меафтанд. Аз рӯи рӯйхати ҳайти ҚТН 23 нафар корманд, аз ҷумла корманди тибб дар назар дошта шудааст. Аммо дар вақти ташриф ҳамагӣ 15 нафар кормандон ҳузур доштанд, 3 ҷои кори холӣ буд, аз ҷумла ҷои корманди тиббӣ.

ҚТН ба 30 нафар ноболиғон пешбинӣ шудааст. Он аз 4 хучра (1 хучра барои духтарон ва 3 хучра барои писарбачаҳо) ва як изолятор иборат аст. Ин изолятор ҳамчун хучрае хизмат мекунад, ки ноболиғонро аввалан ба он ҷо меоранд ва баъди муоинаи тиббии пурра ва омода кардани ҳамаи хуччатҳо ба дигар хучраҳо тақсимот мешаванд.

Дар даромадгоҳ ба ҚТН посбон буд, ки ба дохил шудани аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ мамониат накард. Ба ӯ ҳадафи ташриф шарҳ дода

шуд ва азбаски ӯ дар бораи мониторинг воқиф буд, ки будани шахсони омадаро зуд дарк кард. Бе пешниҳоди хуччатҳо аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ вориди бино шуданд.

Сардори ҚТН дар рухсатӣ буд ва ҳангоми гузаронидани мониторинг ҷонишини ӯ иҷроқунандаи вазифаи сардори ҚТН маҳсуб меёфт. Вай пешакӣ дар бораи гурӯҳи мониторингӣ иттилоъ дошт ва ба аъзоёни он хайрхоҳона муносибат мекард. Аз ҷониби ӯ ба гузаронидани мониторинг рухсат нашуда буд, вале аз ҷониби ВҲИ ба ҚТН оиди мониторинги ба нақша гирифташуда мактуб ирсол шуда буд.

Ба аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ барои бе ягон мамониат барои дохил шудан ба бинои ҚТН шароит фароҳам оварда шуд. Дар вақти гузаронидани мониторинг дар ҚТН ягон ноболиғ набуд ва мутаносибан имконияти гузаронидани пурсиш нашуд.

ЮНИСЕФ барои реинтегратсияи ноболиғон моҳе 3000 сомонӣ маблағ ҷудо мекунад. Волидайн асосан худашон барои гирифта бурдани фарзандонашон меоянд. Дар вақти интиқоли ноболиғ ба оила ӯро корманди ҚТН – мураббӣ ҳамроҳӣ мекунад.

Даврият ва гузаронидани рейдҳо оид ба муайян кардани бачаҳое, ки ҷои муайяни зист ва хуччат надоранд, аз ҷониби Хадамот таъйин мегардад (ҳафтае як маротиба). Барои ёфтани ҷунин бачаҳо

хамчунин кормандони мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ чалб карда мешаванд.

Соли 2014 11 ҳодисаи ба ҚТН овардани бачагоне, ки ҷои муайяни зист ва ҳуччат надоранд, ба қайд гирифта шуда буд.

Ба кӯдаке, ки ба ҚТН оварда мешавад, ҳуччатҳои зеринро омода кардан лозим аст:

1. Анкета;
2. Протоколи муоинаи тиббии ноболиғ;
3. Шарҳномаи ноболиғ;
4. Номгӯи чизҳои ноболиғ;
5. Варақаи пешгирии содир кардани ҷиноят.

Ба ғайр аз ин, барои қабули ноболиғ вучуд доштани Қарори мақомоте, ки аз он ҷо ноболиғ оварда шудааст, зарур аст.

Дар ҚТН бланкҳои дахлдор мавҷуданд, ки хангоми овардани ноболиғ аз ҷониби кормандони ҚТН пур карда мешаванд. Ҳуччатҳои даркорӣ аз ҷониби инспектор ва мураббӣ пур карда мешаванд. Баъди ба ҚТН оварда шудан ноболиғ ба ҳучча-изолятор дароварда мешавад. Дар он ҷо нисбати вай ҳуччатҳои дахлдори дар боло зикршуда пур карда мешаванд. Баъд аз ин кӯдак ба душхона дароварда мешавад, пас он ба ӯ либоси махсуси ҚТН пӯшонда мешавад, либосҳои кӯдак номнавис шуда дар ҚТН маҳфуз дошта мешаванд.

Ноболиғ дар ҚТН метавонад то муддати 30 рӯз боздошта шавад. Дар ҳолатҳои истисно, аз рӯи зарурат, аз ҷониби Комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ин

мӯҳлат метавонад то 30 рӯзи дигар тамдид дода шавад.

Дар ҚТН шароитҳои махсус барои иҷрои расму русуми динӣ нест ва ин аз ҷониби роҳбарият манъ аст. Вале, чуноне ки пурсидашудагон посух доданд, ба ноболиғон ҳучра ва ҷойнамоз барои адои намоз пешкаш карда мешаванд. Санҷидани ин иддао аз имкон берун буд, зеро ки дар вақти ташриф ноболиғон набуданд.

Пурсидашудагон таъкид карданд, ки соли 2013 аз 20 то 25 ҳодисаи боздоштани такрорӣ дар ҚТН ба қайд гирифта мешуд ва ба фикри пурсидашудагон ин натиҷаи бепарасторӣ аст.

Шароити боздоштан ва гигиена (тозагӣ)

Дар ҚТН ҳамагӣ 4 ҳучра (палата) мавҷуд аст: барои писарбачаҳо, барои духтарон ва ҳучра-изолятор. Ин изолятор ҳамчун ҳучрае хизмат мекунад, ки ноболиғонро пеш аз ҳама ба он ҷо меоранд ва баъди муоинаи тиббии пурра ва омода кардани ҳамаи ҳуччатҳо ба дигар ҳучраҳо тақсимот мешаванд.

Масоҳати ҳучраи писарбачаҳо: дарозӣ 5 метр, бар 4 метр, баландӣ 3,2 метр. Ҳучра ба 8 нафар пешбинӣ шудааст. Ҳангоми ташриф дар ҳучра ноболиғони боздоштшуда набуданд. Фарши ҳучра ҷӯбин, ҳолати шифташ қаноатбахш. Миқёси яке аз тирезаҳо: баландӣ 2 метр ва бараш 2,5 метр. Ҳолати зертахтаи тиреза ғайриқаноатбахш. Айёми зимистон

гарм кардани чунин хучра ғайриимкон аст. Рӯшноигузаронии тирезаҳо кофӣ аст. Хучра шабона тавассути фурузонак равшан карда мешавад, ки қудраташ барои равшании пурбаҳои тамоми хучра кифоягӣ намекунад. Тирезаҳо панҷара доранд. Бӯи бегона эҳсос намешавад. Дар хучра кондинсионери коршоями истеҳсоли советӣ мавҷуд аст.

Гармкунӣ марказонида шуда мебошад, фасли зимистон таҷҳизоти гармкунӣ кор мекунад ва хучраҳо гарм мешаванд. Ҳангоми ташриф хучраҳо хеле гарм буданд, тахминан 30-35 дараҷа. Рутубат қаноатбахш.

Дар хучра қубури об ва ҳоҷатхона нест.

Чор кати чӯбини дутабақа, ки ба 8 нафар пешбинӣ шудааст, мавҷуд аст. Катҳо бистар, кӯрпа (кампал), болини чилддор, сачоқ доштанд. Ба болои бистар қитъаи клеенка андохта шуда буд, муҳофизат аз ҳаргуна захиданҳо. Ҷойпӯшҳои рахти хоб мавҷуд буда ҳолаташ хуб аст.

Аз мебел боз ду ҷевонча ҳаст, дигар намудҳои мебел нест.

Масоҳати хучраи духтарон: дарозӣ 6,5 м., бар 3 м, баландӣ 3,2 м. Хучра ба 6 нафар пешбинӣ шудааст. Ҳангоми ташриф дар ин хучра низ ягон ноболиғ набуд. Фарши хучра чӯбин, ҳолати шифту деворҳо қаноатбахш. Се тиреза мавҷуд аст. Ду тиреза 1,5 метри баландиву бар дошта, сеюмаш 2 ба 2,5 метр буд. Тирезаҳо панҷара доранд. Рӯшноигузаронии тирезаҳо кофӣ аст. Хучра шабона тавассути ду фурузонак равшан карда мешавад. Вале яке аз

фурузонакҳо корношоям буда, қудрати дуҷумаш суст аст. Ҳавотозакунӣ ҳам табиӣ ва ҳам сунӣ аст (тавассути кондинсионери советӣ). Гармкунии марказонида шуда мавҷуд аст. Аз рӯи гуфти кормандони ҚТН, таҷҳизоти гармкунӣ дар фасли зимистон хуб кор карда хучраро гарм медорад. Ба санҷидани ин иддао имконият набуд, зеро ташриф фасли баҳор ҷой дошт. Ҳарорати хучра 30-35 дараҷа. Ҳавои хучра хеле дам аст. Рутубат нест.

Чун дар хучраи писарбачаҳо, дар хучраи духтарон низ қубури об ва ҳочатхона нест.

Шаш кати чӯбину оҳанин, ки ба 6 нафар пешбинӣ шудааст, мавҷуд аст. Катҳо бистар, кӯрпа (кампал), болини чилддор, сачоқ дошанд. Ҷойпӯшҳои рахти хоб мавҷуд буда тоза шуста шуда аст. Ҳамчуни се ҷевонча ҳаст. Дар хучра боз як кати иловагӣ барои навбатдор мавҷуд аст. Чуноне ки кормандони ҚТН шарҳ доданд, барои таъмини беҳатарии духтарон ва назорат.

Хучра-изоляциятор, ки онро боз хучра барои беморон меноманд, хурдакак буда дарозӣ ва бараш 2,5 м мебошад. Ба ду нафар пешбинӣ шудааст. Шароиташ мисли шароити хучраҳои писарбачаҳою духтарон аст.

Ҳамчуни азназаргузаронии ду хучраи кормандони ҚТН ба амал оварда шуд: хучраи ҷонишини сардор ва назоратчиён (инспекторҳо). Ҳолати хучраи ҷонишини сардор қаноатбахш буда кондинсионери советии коршоям дорад. Дар хучра

мебел ҳаст, ки ҳолаташ қисман ғайриқаноатбахш аст. Компутару телефон ҳаст. Дар қиёс бо хучраи чонишин, хучраи назоратчиён он қадар ҳам бароҳат нест, кондинсионер нест, ҳарорати хучра то 35 дараҷа, ҳавои хучра дамгир.

Хучраи баданшӯй (душхона) берун аз хучраҳо, дар дохили бинои ҚТН алоҳида ҷой гирифтааст. Тавораву дар дорад. Дарозиаш 3 м, бар 1,7 ва баландӣ 3,2 м. Оби гарму хунук мавҷуд аст, коршоям. Равшанкунӣ сунъӣ, тавассути ду фӯрӯзонаки коршоям. Ҳавотозакунак дар роҳрави душхона ҷой гирифтааст. Душхона гарм намешавад. Бачагон бемаҳдудият, аз рӯи зарурат оббозӣ карда метавонанд, ҷадвали маҳсус нест.

Ҳоҷатхона низ берун аз хучраҳо, дар шафати душхона, ба шакли ду нишастгоҳи халочо мавҷуд аст. Дарозиаш 1,5 м, бар 1, баландӣ 3,2 м. Дастурӯшӯяк дар роҳрав, пеш аз даромад ба ҳоҷатхона ҷой дода шудааст. Як фӯрӯзонак дорад. Ҳавотозакунию гармкунӣ нест. Бӯи бегона эҳсос намешавад.

Дар бинои ҚТН ҳавличаи дохили мавҷуд аст, дарозиаш наздики 22 м., гирдогирдаш тавора дорад, аз борону офтоб паноҳгоҳ надорад. Се хараки нишаст мавҷуд аст. Ҳавличаи дохили душхонаву ҳоҷатхона (санузел) дорад. Ҷадвали сайру гашткунӣ мавҷуд аст. Сайру гашт бо бачаҳо ду маротиба сурат мегирад: то пешин – 45 минут, баъди пешин – 2-3 соат, вобаста аз фасли сол. Таҷҳизоти варзишӣ мавҷуд аст, вале кам (тӯри волейбол ва ду бруси оҳанин).

Тартибот

Қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар ҚТН мавҷуд аст, нусхаи он барои шиносӣ ба аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ пешниҳод карда шуд. Дар ҚТН дафтарҳои зерин мавҷуд аст: дафтари қайди овардани ноболиғон, ҷадвали навбатчиғӣ, дафтари ҳисоботи қабул ва супурдани ноболиғон, дафтари баҳисобгирию омори ва ғайраҳо. Ҳамаи ҳуҷҷатҳои ҚТН ҳуҷҷатҳои шакли кушода мебошанд. Аммо дар баробари ин Қоидаҳои тартиботи дохилӣ на дар ҳуҷҷаҳо, на дар ҳуҷҷаҳои кори кормандон овехта нашудаанд. Ноболиғони ба ҚТН овардашуда бо ин қоидаҳо шинос мешаванд. Шиносӣ шифоҳӣ аз ҷониби нозирон ё муррабиён сурат мегирад. Қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар роҳрав, дар ҷои дастрас ба девор часпонида шудаанд. Ҳамчунин ба бачагон ҳуқуқи ӯҳдадорихояшон шарҳ дода мешаванд.

Хизматрасониҳои тиббӣ

Дар ҚТН, чуноне ки дар боло зикр шуд, ҷои кори духтур ҳолӣ аст. Дар ҳолати ба кӯдак лозим шудани ёрии тиббӣ, духтурро аз марказҳои саломати шаҳр ва поликлиникаҳо даъват мекунанд.

Ҳамаи пурсидашудагон таъкид карданд, ки тӯли соли 2013 ва аз аввали соли 2014 ягон ҳодисаи кашф кардани зарари ҷисмонӣ дар бадани бачагони

ба ҚТН оварда шуда кашф нашудааст. Дар баробари ин, пурсидашудагон посух доданд, ки баъзан дар бадани бачагони овардашуда изи ханҷол дида мешавад. Ягона ҳодисае буд, ки боре ба ҚТН кӯдаки аз трансформатори электрикӣ ҷароҳати ҳалокатовар бардоштаро оварданд. Ба савол оё маъмурияти ҚТН сабаби пайдо шудани зарари ҷисмонии кашфшударо муайян мекунад, ҳамаи пурсидашудагон ҷавоб доданд, ки албатта муайян мекунад. Вале то ҳол ягон ҳодисае ба қайд гирифта нашудааст, ки ноболиғон сабаби зарари ҷисмониро чун шиканча ё муносибати бераҳмона аз ҷониби кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ шарҳ дода бошанд. Дар ҳолати руҳ додани чунин ҳодисаҳо, маълумот дар бораи шиканчаи расонида шуда ҳамчун арзнома ба роҳбарият таҳия мешавад ва маъмурият барои гузаронидани таҳлили тиббӣ (экспертиза) дар муассисаи дахлдори тиббӣ чораҳо меандешад. Ҳамчунин аз ноболиғ баёниёт гирифта шуда, ба роҳбарияти ВҚД дар бораи дар бадани ноболиғ мавҷуд будани зарари ҷисмонӣ иттилоот дода мешавад. Дар бораи мавҷуд будани зарари ҷисмонӣ, ба гуфти иҷрокунандаи вазифаи сардор, ба прокуратура ва мақомоти давлатии ҷои расонида шудани шиканча хабар дода мешавад.

Ғизо (хӯрок)

Чуноне ки ба гурӯҳи мониторингӣ маълум гашт, барои тайёр кардани хӯрок маблағ ҷудо

намешавад. Вале ҳамаи маҳсулоти барои тайёр кардани таом ба ноболиғони дар ҚТН буда лозимаро маъмурият аз ҳисоби маблағҳои таъминоти хоҷагӣ харидорӣ мекунад. Барои доруворӣ дар се моҳ як маротиба 500 сомонӣ ва ба коркарди санитарияю эпидемиологӣ аз рӯи зарурат дар як моҳ ё дар се моҳ як маротиба маблағ ҷудо мешавад. Таоми гарм, ки дар ҳуди муассиса пухта мешавад, ба бачагон 3 маротиба дар як рӯз дода мешавад.

Алоқа бо муҳити беруна

Барои ба берун аз ҳудуди ҚТН баровардани кӯдак, аввал шахсияти ноболиғ, ҷои зист, волидайн ё хешовандони ӯро муайян кардан зарур аст. Баъди ин бо волидайн ё хешовандон алоқа карда, санад (акт) тартиб дода мешавад. Пеш аз баровардани ноболиғ нусхаи ҳуҷҷатҳои волидайн ва шаҳодатнома таваллуди кӯдак бояд дастрас шавад.

Ба ҚТН ноболиғонро, ки ҷиноят содир кардаанд, қабул намекунанд ва то ҳол ҳолатҳои нашуда буданд, ки хидмати адвокатҳо барои ҳифзи ҳуқуқи ноболиғ лозим шуда бошад. Лекин ба ҳар ҳол барои дастрасии ноболиғ ба адвокат ягон мамониат нест ва дар вақти зарурӣ ҳуқуқшинос аз Маркази ҳуқуқи инсон ба назди ноболиғ омада сӯҳбат мегузаронад. Одатан сӯҳбат хусусияти рӯҳӣ (психологӣ) дорад.

Сардори ҚТН ва ҷонишинони вай камерахоро ҳаррӯза якчанд бор давр зада, аз назар мегузаронанд ва шикоятҳои ноболиғонро мешунаванд. Асосан шикоятҳои бачагон аз норозигиашон дар боздоштшудан дар ҚТН аст. Дафтари қайди шикоятҳо, аризаҳо ва таклифҳои бачагон бурда намешавад. Қуттии қабули шикояту аризаҳо низ дар ҚТН нест. Шикояту аризаҳои бачагон тавассути роҳбарият (кураторҳо) ба мақомоти дахлдор фиристода мешаванд, аммо то ҳол ягон ҳолати гирифтани шикояти хаттӣ набуд. Аз рӯи посухи ҳамаи пурсидашудагон, бачагон бо қоғазу ручка аз ҷониби ҚТН таъмин мешаванд.

Прокурор ҚТН-ро на камтар аз як бор дар даҳ рӯз аёдат мекунад, бештар аз рӯи зарурат. Кормандони идораи ВҶИ ва ташкилотҳои байналхалқӣ низ ба муассиса ташриф меоранд. Одатан моҳияти овардани ноболиғон ба ҚТН ин муайян кардани шахсият, пешниҳод кардани кӯмаки психологӣ ва техникӣ мебошад.

Видеоназорат

Видеокамераҳо дар ҚТН соли 2013 аз ҷониби ВҚД (УГСО) гузошта шудаанд. Ҳамагӣ се видеокамера ҳаст: 1 дона – аз тарафи чапи даромадгоҳ ба бинои ҚТН, 1 – аз тарафи рости даромадгоҳ ба бинои ҚТН ва 1 – дар дохил, дар ҳавличаи сайругашткунӣ. Монитори назорати 2 видеокамера ба кӯча бароварда

шудааст, яъне назорати беруна, ва як камера барои назорати дохилӣ.

Видеокамераҳо ҳам барои назорат ва ҳам барои ба наворгирӣ пешбинӣ шудаанд, вале дар вақти навор имконияти сабти овозро надоранд. Давомнокии навор – 1 моҳ. Наворҳо аз ҷониби мутахассисони Идораи алоқа аз назар гузаронида мешаванд. Наворҳо аз рӯи зарурат аз назар гузаронида мешаванд. Дар назди мониторҳо ҳамарӯза се нафар навбатдорӣ мекунанд (ҳамчунин ин се нафар дар байни худ ҷойҳояшонро иваз мекунанд). Навбатдорон вобаста бо иҷрои кори назорати видео аз омӯзиши махсус намегузаранд.

Бойгонии наворҳои назорати видео махсус ба ҳисоб гирифта ва дар ягон ҷой маҳфуз дошта намешавад. Ба наворҳои назорати видео сардори муассиса дастрасӣ дорад.

Дар натиҷаи ташриф гурӯҳи мониторингӣ тавсияҳои зеринро гирифт:

1. Зарурати духтур ва ронанда;
2. Мошини махсус барои кашонидани бачагон лозим;
3. Таъмини компутарҳо барои фароғати бачагон.

5.5. ТАШРИФИ КОЛОНИЯИ ИСЛОҲИИ ЗАНОНАИ ШАҲРИ НОРАК

Маълумоти умумӣ

1 августи соли 2014 ташрифи муассисаи иҷроӣ чазо барои занон (МИҶЗ) шаҳри Норақ ба сомон расонида шуд. Ташриф як рӯз идома ёфт. Гурӯҳи мониторингӣ бо маъмурият вохӯрда, бо маҳбусон ва кормандони муассиса мулоқотҳо гузаронд, ҳамчунин камераҳо, ҳочатхона, хучраҳои кормандон ва хавличаи сайру гашткуниро аз назар гузаронд.

Колонияи занона нисбатан биноӣ нав аст.

Дар вақти ташриф дар он 310 нафар маҳбусон буданд. Дар байни маҳбусон ҳам калонсолон ва ҳам ноболиғон ҳастанд, ва ҳамчунин маҳбусони бо корҳои хоҷагӣ машғул, шаҳрвандони хориҷӣ низ ҳастанд. Дар байни маҳбусон шахсони маълумоти олидор ва бесавод низ ҳастанд, аксарияташон шавҳардору бачадор. Биноӣ алоҳида барои духтарчаҳо нест ва онҳо ҳамроҳи занҳои калонсол боздошта мешаванд ва мутаносибан дар баробари дигарон аз ҳамаи хизматҳо истифода мебаранд. Шароитҳо умумист ва барои ноболиғон ягон шароити алоҳида вучуд надорад.

Ҳаёти кормандони колония аз 38 нафар иборат аст, аз рӯи рӯйхати ҳаёти кормандон бошад, 41 корманд дар назар дошта шудааст. Дар вақти ташриф се ҷои холии корӣ мавҷуд буд: терапевт,

гинеколог ва фтизиатр. 58% кормандони муассиса занҳоянд.

Ҳадафи ташриф ба навбатдори посбонгоҳ шарҳ дода шуд. Дар бораи мониторинг навбатдор қаблан иттилоъ дошт. Телефонҳои мобилии ҳамаи аъзоёни гурӯҳи мониторингро гирифтанд. Дигар ягон мамониат нашуда буд. Сардори колония пешакӣ дар бораи гузаронидани мониторинг хабардор шуда буд ва талаб кард, ки барои гузаронидани он рухсати расмӣ дастрас шавад. Аз ҷониби роҳбарият ягон мамониат нашуд. Боиси қайд аст, ки сардори колонияи мазкур ба мулоқоту мубоҳисаи кушод бо гурӯҳи мониторингӣ омода буд ва бо мароқи том ҳамаи маълумоти заруриро пешкаш менамуд ва ҳар гуна мамониату маҳдудияти гӯё бо қонунгузорӣ муайяншуда пешниҳод намекард.

Шароити боздошт ва гигиена (тозагӣ)

Гурӯҳи мониторингӣ камераҳои шакли ўрдугохро аёдат намуданд. Онҳо ҳамагӣ дар колония чортоанд. Дар сеои онҳо маҳбусон боздошт мешаванд, ҳучраи чорум холист. Масоҳати ҳамаи ҳучраҳо якхела аст: дарозӣ – 25 м., бар – 13 м., баландӣ – 3,5 м. Ҳучра ба 100 нафар пешбинӣ шудааст. Ба як маҳбус 3,25 метри квадратӣ рост меояд, ки ҳатто ба меъёри ҳадди ақал, ки бо қонунгузорӣ муайян шудааст, мувофиқ нест (4 м.кв.). Аммо аз ҳисоби он ки ҳучраҳо пур нестанд, масоҳат ба сари ҳар як маҳбус

зиёдтар мешавад. Масалан, дар яке аз хучраҳо 78 маҳбус нигоҳ дошта мешавад (4,16 м.кв. ба як нафар), дар хучраи дигар – 83 нафар (3,91 м.кв.), сеюм - 88 нафар (3,69 м.кв.).

Фарши хучраҳо бетонӣ ва бо линолеум пӯшонида шудааст, ҳолати деворҳою шифт қаноатбахш. Ҳар як хучра дорои 9 тиреза аст. Масоҳати тиреза: баландӣ – 1,7 м., бар – 1,3 м., ғафсӣ – 15 см. Панҷараҳо нест. Рӯшноӣ рӯзона табиӣ ва шабона сунӣ (6 фурузонак), ки барои равшании мӯътадили хучра кифоя аст. Васлаки барқ дар дохили хучра чой гирифтааст. Маҳдудкунии истифодаи барқ аз соати 22:00 то 06:00 мавҷуд аст. Ҳавотозакунии хучра табиӣ, гармкунии марказонидашуда мавҷуд надорад. Фасли зимистон хучраҳо бо печҳои барқӣ гарм карда мешаванд. Дар ҳар як хучра дутогӣ печи ба девор васлшуда мавҷуд аст. Рутубат дар хучраҳо нест. Ҳамчунин кубурҳои обу ҳочатхона мавҷуд нестанд.

Катҳои хучраҳо оҳанинанд, ҳар як кат дорои бистар, кӯрпа (кампал) , болин ва чойпӯшҳои раҳти хоб мебошад. Ҳолати чойпӯшҳо қаноатбахш аст. Занҳо худашон либосҳояшонро чомашӯӣ мекунанд, ҳарчанд дар ҳайати кормандон чомашӯйзан ҳаст, зеро худи занҳо хоҳиш изҳор карданд, ки либосҳояшонро шӯянд.

Дар ҳамаи хучраҳо чорпоячаҳои нишаст ва дар назди ҳар як кат ҷевонча мавҷуд аст. Дар хучраи алоҳидаи тамошои телевизор мизҳо ва курсиҳо

ҳастанд, як телевизори плазмавӣ ҳаст. Дар ҳучраи иловагӣ чизҳои шахсии маҳбусон маҳфуз дошта мешаванд.

Ҳоҷатхона якто умумӣ барои ҳама маҳбусон, ки дар ҳудуди ҳавличаи сайру гашткунӣ ҷой гирифтааст. **Ҳоҷатхона шакли чоҳчаҳои ахлотрезиро дошта аз болояш 11 нишастгоҳи халочо (унитаз) гузошта шудааст.** Ҳоҷатхона намуди нимчудошуда дошта, тавораҳои кафелпӯш дорад. Масоҳати ҳоҷатхона чунин аст: дарозӣ 9 м., бар – 4м., баландӣ – 3,5 м. Крани об нест, обро дар сатилҳо меоранд. Равшанкунӣ сунӣ тавассути 5 фурӯзонак, ки танҳо сетояш коршоям аст. Ҳавотозакунӣ табиӣ, низоми гармкунӣ нест.

Ҳучраи баданшӯӣ (душхона) дар бинои алоҳида дар ҳавлии колония ҷойгир аст. Душхона тавора надорад. Масоҳаташ: дарозӣ 10 м., бар 6 м. ва баландӣ 3,5 м. Оби гарму хунук ҳаст. Ҳамагӣ шаш дона душ мавҷуд аст, ҳамааш коршоям. Равшанкуниаш рӯзона табиӣ, шабона сунӣ. Шумораи фурӯзонакҳо 3 дона, ҳамааш коршоям. Ҳавотозакунаки сунӣ дорад. Зимистон ҳучраи баданшӯӣ гарм карда намешавад. Ҷадвали ташрифи душхона: шанбе ва якшанбе аз соати 8:30 то 16:30. Ҳамчунин занҳо бо рухсати назоратчӣ метавонанд дар дигар рӯзҳо низ оббозӣ кунанд. Дар душхона чихози санитарии гигиенӣ нест, зеро ҳар як зан онро дар ҷевони худ нигоҳ медорад.

Ҳавличаи сайру гашт дар ҳудуди колония ҷой гирифтааст. Дарозии ҳавлии сайру гашт – 150 м., ва

бараш – 60 м. Ҳавлии сайру гашт дар чои кушод чой гирифтааст, гирдогирдаш тавора надорад, паноҳгоҳ аз борону офтоб нест. Дар ҳудуди ҳавлӣ майдончаи баскетбол ва волейбол мавҷуд аст. Видеокамераи назорат дар ҳудуди ҳавлӣ нест.

Ҳолати камераҳое, ки гурӯҳи мониторингӣ аз назар гузаронд, аз ҷумла шароитҳои гигиенӣ асосан хуб буданд.

Ҳамчунин гурӯҳи мониторингӣ ҳуҷраҳои кормандони колония, аз ҷумла ҳуҷраи кори сардорро аз назар гузаронд. Масоҳати ин ҳуҷраҳо мутобиқан 6х3 м. ва 9х6 м. мебошад. Фарш, шифт, деворҳо таъмиршуда, ҳолаташон қаноатбахш, мебел мавҷуд аст. Ҳамчунин дар ҳар як ҳуҷра дар баробари тиреза 20 фурузонак барои равшанкунӣ ҳаст ва тутмачаи хатар насб карда шудааст.

Хизматрасони тиббӣ

Дар колония ҳуҷраи алоҳидаи гинекологӣ ҳаст, вале мутахассис нест, ки дар он кор кунад, бинобар ин ҳуҷра дар амал дар ҳолати корношоям аст. Дар ҳолати зарурӣ маҳбусонро гинеколог аз байни маҳбусон муоина мекунад ё ин ки гинеколог аз беморхонаи шахрӣ даъват карда мешавад.

Дар қисми тиббӣ ду ҳамшираи шафқат ёрии аввалаи тиббиро пешкаш мекунанд. Агар зарурат ба муоинаи ягон мутахассис бошад, маҳбусро ба

беморхонаи шаҳрӣ мебаранд ва ё ёри таъҷилии тиббиро ба колония даъват мекунанд.

Ба гуфти сардор ва кормандони боздоштгоҳи занона, шахсоне, ки ба колонияи занона оварда мешаванд, ба таври ҳатмӣ аз муоинаи тиббӣ мегузаранд. Барои ин духтурон аз беморхонаи шаҳрии шаҳри Норак даъват мешаванд. Муоинаи тиббиро ҳам духтурони ҷинси зан ва ҳам мард мегузаронанд. Натиҷаи муоинаи тиббӣ дар корти (дафтарчаи) тиббӣ сабт мегарданд ва дар қисми тиббӣ маҳфуз нигоҳ дошта мешаванд. Занҳои пурсидашуда посух доданд, ки аз муоинаи тиббӣ, таҳлили флюорографию лабораторӣ аз ҷониби духтурон-занҳо гузаштанд. Дар лаҳзаи ташриф занҳои пурсидашуда ба ёри тиббӣ мӯҳтоҷ набуданд, бар истиснои як маҳбусе, ки дар ин бора ба маъмурият муроҷиат накард, зеро ки ба наздикӣ ба озодӣ мебаромад.

Дар давраи солҳои 2013 ва 2014 дар вақти овардани маҳбусон ягон ҳодисаи вучуд доштани зарари ҷисмонӣ ба қайд гирифта нашудааст. Маҳбусзанҳои аз ҷониби гурӯҳи мониторингӣ пурсидашуда ҳамчунин инро тасдиқ карданд ва посух доданд, ки нисбати онҳо фишори ҷисмонӣ ё рӯҳӣ истифода бурда нашудааст. Дар ҳолати хабар додан оиди шиканча, иттилоот дар дафтари ҳуқуқвайронкунӣ сабт гардида, прокурор хабардор карда мешавад. Ин мутобиқи он қоидаҳое, ки дар муассиса мавҷуданд, лекин ба гуфти сардор КЗ чунин

ходисаҳо то ҳол дар колония ба қайд гирифта нашудаанд.

Тартибот

Боиси қайд аст, ки дар КЗ ҳамчунин Қоидаҳои тартиботи дохилиро аз Речаи рӯз фарқ намеkunанд. Речаи рӯз дар девори минтақаи карантин овехта шудааст, аммо Қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар ягон ҷо овехта нашудаанд, на дар ҳучраҳои кори сардору кормандон ва на дар камераҳо. Ҳарчанд сардору кормандон таъкид карданд, ки ҳамаи маҳбусони овардашударо пеш аз ҳама ҳатман бо Қоидаҳои тартиботи дохилӣ ва ҳуқуқи ӯҳдадорихояшон шинос мекунанд. Дар КЗ дафтарҳои қайди зерин мавҷуданд: қабули шаҳрвандон, қабули маҳбусон, дафтари кормандон, китоби маҳбусон, дафтари шикояту аризаҳо.

Алоқаҳо бо муҳити беруна

Чуноне ки занҳои пурсидашуда посух доданд, ҳешовандон онҳоро аз як маротиба дар як ҳафта то як маротиба дар шаш моҳ аёдат мекунанд.

Ба гуфти сардор ва кормандон, сардор ҳамарӯза ҳамаи камераҳоро давр зада, аз маҳбусон шикояту аризаҳоро қабул мекунад. Ҳамчунин маҳбусон шикоятҳои худро ба прокурор, ВХИ, сардор ва ҷонишини ӯ, ва ҳамчунин ба Саридораи иҷроии ҷазои

чиноии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол мекунад. Асосан аз рафти тафтишот, ҳукми суд, ҳаргуна касалиҳо шикоят карда, дар бораи озодшавии пешакӣ дархост мекунад. Аризаҳо албатта қайд карда шуда, тавассути кормандони муассиса ба сардор ва вобаста аз дархост ба дигар суроғаҳо фиристода мешаванд. Қуттии алоҳида барои шикояту дархостҳо мавҷуд нест.

Сардор ва кормандони КЗ таъкид карданд, ки прокурор (дар даҳ рӯз як маротиба) ва намояндаи ВҲИ (қариб ҳар моҳ) ба муассиса ташриф меоранд ва бо маҳбусон мулоқоту сӯҳбатҳои алоҳида мегузаронанд. Ташкилотҳои байналхалқӣ низ агар рухсати СИҶЧ-ро дошта бошанд, ба колония ташриф меоранд. Онҳо низ бо маҳбусон мулоқоту сӯҳбатҳо доир мекунад. Занҳо қайд карданд, ки прокурор, намояндагони ВҲИ камтар аз як маротиба дар даҳ рӯз, намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ ва дигар ташкилотҳо низ ҳамин тавр ташриф меоранд, асосан ин кормандони Лигаи занҳои ҳуқуқшинос мебошанд.

Видеоназорат (назорати видео)

Видеокамераҳо се сол пеш гузошта шудаанд. Ҳамагӣ ҳашт видеокамера аз ҳисоби маблағҳои давлатӣ харидорӣ карда шуда буд. Видеокамераҳо ба тариқи зерин гузошта шудаанд: дар минтақаи истиқоматӣ, нуқтаи тафтишу гузариш, маъмурият,

хучраи мулоқот, ва 4 видеокамера гирдогирди ҳудуди колония. Имкониятҳои функционалӣ: фақат барои назорату навор ва бе сабти овоз. Ҳаҷми навор 500 Гбт. Тамоми назорат аз ҷониби сардори колония иҷро мегардад. Наворҳо дар ду рӯз як маротиба санҷида мешаванд. Навбатдор оид ба назорат нест, ягон корманд бобати истифодаи таҷҳизоти видео омӯзиш нагузаштааст. Тамоми бойгонии наворҳо дар хучраи кори сардор маҳфуз дошта мешаванд ва баҳисобгирии наворҳо низ аз ҷониби ӯ ба сомон рарсонида мешавад. Танҳо он наворҳое, ки заруранд ва ягон лаҳзаи муҳим доранд, маҳфуз дошта мешаванд. Монитори назорати видеокамера ба минтақаи истиқоматӣ, минтақаи маъмури, ҳудуди даромадгоҳ ва гирдогирд ба ҷониби муассиса бароварда шудааст.

Гуруҳи мониторингӣ баъди ташриф дархосту тавсияҳои зеринро гирифт:

1. Ташкили тренинго оид ба баланд бардоштани ихтисоси кормандони муассиса;
2. Баланд бардоштани музди меҳнат;
3. Бо манзил таъмин кардани кормандони КЗ;
4. Расонидани кӯмак дар сохтмони толори варзишӣ.

VI. ХУЛОСАҶО

Дар вақти татбиқи ин лоиҳа бо мақсади таҳлили шароити боздоштшавии шахсони аз озоди

маҳрумшуда ба 5 муассисаи пӯшида ташриф оварда шуд. Дар шаҳри Душанбе гурӯҳи мониторингӣ ба ТНМ ва қабулгоҳ-танзимгар барои ноболигон ташриф овард, аъзоёни гурӯҳ аз колонияи ислоҳӣ барои занони шаҳри Норақ боздид ба амал оварданд, дар вилояти Суғд гурӯҳи мониторингӣ ба ТТ шаҳри Хучанд ва ТНМ шаҳри Исфара ташриф овард.

Шароити боздошт ва гигиена дар ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ

Аз рӯи натиҷаи ташрифҳо ва азназаргузарони ҷойҳои боздошт, ба гурӯҳи мониторингӣ маълум гашт, ки дар бисёр ҷойҳо барои муҳайё кардани шароити истиқомати шахсоне, ки дар тавқифгоҳҳо ё маҳбасҳо боздошт шудаанд, чораҳо меандешанд. Дар баробари ин, гурӯҳи мониторингӣ кашф кард, ки агарчи равшанӣ дар камераҳо рӯзона хуб аст, шабона тавассути як фурузонак равшан мешаванд, ки қудрати он барои таъмини равшании пурра кофӣ нест. Дар бисёр ҷойҳо ҳавои хучраҳо тавассути тирезаҳо тоза карда мешавад, низоми алоҳидаи ҳавотозакунӣ нест. Масалан, дар ТНМ шаҳри Исфара ҳавои камераҳо тавассути шикофихое, ки ба роҳрав мебароянд, тоза карда мешавад, ҳол он ки роҳрав ҳам низоми ҳавотозакунӣ надорад. Дар натиҷа дар камераҳо бӯи нохуш эҳсос шуда, нарасидани ҳаво эҳсос мешавад ва баъди якчанд дақиқаи таваққуф дар ин камераҳо нафасгирӣ душвор мешавад.

Дар бисёр ҷойҳо катҳои дутабақаи оҳанин гузошта шудааст. Раҳти хоб мавҷуд аст, аз ҷумла

бистар, кӯрпаи болопӯш, болин ва ҷойпӯш. Дар ТНМ шаҳри Душанбе ҷойпӯшҳо набуданд, дар ТНМ шаҳри Исфара бошад, умуман кат нест. Кормандони ин муассиса ба гурӯҳи мониторингӣ посух доданд, ки бистарҳо дертар, пеш аз хоб тақсим мешаванд. Танҳо дар як камера кати бетоние мавҷуд буд, ки қариб тамоми масоҳати камераро ишғол мекард. Раҳти хоб дар камераҳо мавҷуд набуданд, фақат дар фарши ду камера, ки одам дошт, ду кӯрпа андохта шуда буд. Мувофиқи гуфти кормандон маълум гашт, ки додани ҷойпӯшҳо мутобиқи қоида мумкин нест.

Новобаста аз он ки ТНМ шаҳри Душанбе низоми гармкунии марказонидашуда дорад, батареяҳо дар фасли зимистон хуб гарм намекунанд ва ҳарорати ҳавои камераҳо паст аст. Дар бисёр ҷойҳои азназар гузаронида шуда дар баъзе камераҳо низоми обтаъминкунӣ бо оби хунук ва дастурӯшӯяк мавҷуд аст. Аммо дар баъзе ҷойҳо, масалан ТНМ шаҳри Душанбе аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ ба зарфҳои пластикии обдор таваҷҷуҳ карданд. Дар ТТ шаҳри Хучанд дар ду камера об набуд. Сабаби қатъ кардани обро кормандон бо пур кардани зарфҳои захиравии об шарҳ доданд. Сабаби дар камераи дигар низ набудани обро бо гузаронидани корҳои таъмири дар ҳудуди муассиса асоснок карданд. Обтаъминкунӣ дар камераҳои ТНМ шаҳри Исфара умуман нест.

Дар бисёр ҷойҳо, мутобиқан дар камераҳо ҳатто мебели оддӣ нест: миз, либосовезак, рафҳо барои ашёи (лавозимоти) тозагӣ, воситаҳои

радиошунавонӣ, қуттӣ барои пасмондаҳо. Ба сифати қуттӣ асосан халтаи полиэтиленӣ истифода бурда мешавад, ки дар кунчи камера гузошта шудааст.

Ҳоҷатхонаҳо асосан дар худӣ камераҳо ҷойгир шудаанд, дар кунҷ ба шакли чоҳчаҳои ахлотрезӣ. Намуди ҳоҷатхона нималоҳида, бе тавораю девор, лекин ҳоҷатхонаҳо дар ТТ шаҳри Хучанд тавора доранд. Дар шафати ҳоҷатхона одатан дастурӯшӯяк бо оби аз шабакаи обдиҳӣ таъминшаванда ҷой гирифтааст. Дар ТНМ шаҳри Исфара дар камераҳо ҳоҷатхона нест; як ҳоҷатхонаи умумӣ, ки чароғ надорад, мавҷуд аст.

Дар бисёр ҷойҳо ҳуҷраҳои баданшӯии (душхонаҳои) алоҳидаи таворадору бедар мавҷуд аст. Обтаъминкунии гарму хунук мавҷуд аст. Рӯшноӣ ва ҳавотозакунӣ аз ҳисоби тирезаҳо таъмин мешавад. Дар ТНМ шаҳри Исфара танҳо як ҳуҷраи баданшӯӣ мавҷуд аст, ки берун аз камера ҷой гирифта фақат оби хунук дорад.

Гурӯҳи мониторингӣ ҳамчунин ҳудуди ҳавличаҳои сайру гаштро, ки дар тавқиғоҳҳо ҳастанд, аз назар гузаронд. Ҳамаи ҳавличаҳо фарши бетонӣ дошта, гирдогирд тавора ба шакли девори яклухт доранд. Дар ТНМ шаҳри Душанбе ҳавли паноҳгоҳ ё айвон надорад, ҳаракҳои нишаст, ҳоҷатхона ва видеокамераҳои назорат мавҷуд нестанд. Гурӯҳи мониторингӣ ҳамчунин чадвали сайру гаштро пайдо накард. Лекин дар ТТ шаҳри Хучанд дар миёни ҳавлии сайру гашт ҳаракҳо гузошта шудаанд, ки

мутаносибан ба 11, 13 ва 18 нафар пешбинӣ шудаанд. Дар ҚТН ҳавлии дохилӣ се хараки нишаст дорад. Дар ҳавлии дохилӣ душхона ва ҳоҷатхонаи ҳолаташон қаноатбахш мавҷуданд. Ҷадвали сайру гашт мавҷуд аст. Дар ҳавлича як миқдор таҷҳизоти варзишӣ, ба монанди тӯри волейбол ва ду брусӣ оҳанин мавҷуд аст.

Хизматрасони тиббӣ

Ба гурӯҳи мониторингӣ маълум гашт, ки аксари ҷойҳои боздошт аз рӯи рӯйхати ҳайати кормандон бояд духтур дошта бошад барои гузаронидани муоина ва дар вақти зарурӣ пешниҳод кардани хизматрасони тиббӣ. Лекин ба гурӯҳи мониторинги пурра равшан нашуд, ки муоинаи тиббӣ аз ҷониби кӣ гузаронида мешавад ва чӣ гуна сурат мегирад. Масалан, ба гуфти сардори ТНМ шаҳри Душанбе, баъди оварда шудани ягон шахс ба таври ҳатмӣ аз ҷониби духтур муоина гузаронида мешавад. Лекин кормандони ин муассиса таъкид карданд, ки муоинаи тиббӣ аз ҷониби навбатдор, ёрдамчиӣ ӯ, духтур, посбонон ва шахси боздоштшударо оварда гузаронида мешавад.

Кормандони ТТ шаҳри Хучанд посух доданд, ки муоина аз ҷониби духтур бо иштироки намоёндагони ҳамаи шӯъбаҳои муассисаи пӯшида (назоротӣ, низомӣ, тарбиявӣ ва ғайра) гузаронида мешавад. Мутобиқи натиҷаи муоина санад таҳия мегардад ва ё

маълумотномаи тиббӣ дода мешавад. Дар ҳайати кормандони ТНМ шаҳри Исфара духтур нест. Кормандони ин муассиса боздоштшудагонро барои муоина ба беморхонаи наздиктарин мебаранд. Барои гузаронидани муоинаи тиббӣ аз шахси боздоштшуда тамоми либос кашида мешавад. Дар ҳолати боздоштшудани занҳо онҳоро корманди ҷинси зан муоина мекунад, дар ҳолати зарурӣ духтурзан даъват мешавад.

Дар колонияи ислоҳии занона ҳуҷраи гинекологӣ мавҷуд аст, вале духтури гинеколог нест. Чуноне ки ба гурӯҳи мониторингӣ маълум гашт, дар ҳолати зарурӣ занҳои маҳбусро гинеколог аз байни худи маҳбусон муоина мекунад ва ё мутахассис аз беморхонаи шаҳрӣ даъват мешавад.

Тартибот

Ҳангоми сӯҳбатҳо бо кормандони ҷойҳои боздоштшавӣ ба гурӯҳи мониторингӣ посух доданд, ки тартибот мутобиқи қонун ва Қоидаҳои тартиботи дохилӣ риоя карда мешавад. Дар вақти овардани боздоштшуда ӯро бо ин қоидаҳо шифоҳӣ ошно месозанд. Зиёда аз ин, чуноне ки кормандони ТТ шаҳри Хучанд иттилоъ доданд, ба шахси ба ТТ овардашуда Қоидаҳои тартиботи дохилӣ, ҳуқуқҳо ва ӯҳдадорихояшон (баъзан шифоҳӣ ва баъзан хаттӣ) шарҳу эзоҳ дода мешаванд ва дар ин бобат аз онҳо забонхат гирифта мешавад.

Гурӯҳи мониторингӣ дар вақти ташрифҳо ин қоидаҳоро дар ҷойҳои намоён надид ва онҳоро дастрас карда натавонист. Ба ҷои ин Қоидаҳо қариб ки дар ҳама ҷойҳо ба аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ речаи рӯзро нишон медоданд. Вале сардори ТНМ шаҳри Душанбе розӣ шуд, ки нусхаҳои ҳуҷҷатҳои дохилӣ, аз ҷумла Қоидаҳои тартиботи дохилро пешниҳод кунад, аммо аз сабаби калонҳаҷм будани китоби ҳуҷҷатҳо ва танқисии вақт гурӯҳи мониторингӣ ҳуҷҷатҳоро нусхабардорӣ карда натавонистанд.

Ба гуфти сардор ва кормандон, ба ТТ прокурор, намояндагони ташкилотҳои байналхалқӣ ва ВҲИ (аз як маротиба дар 2-3 рӯз, то ду маротиба дар як сол) ташриф меоранд ва имконият доранд бо боздоштшудагони ин муассиса сӯҳбатҳо гузаронанд.

Алоқаҳо бо муҳити беруна

Чуноне ки ба гурӯҳи мониторингӣ дар вақти сӯҳбат маълум гашт, сардорон, ҷонишинони онҳо ва ё ҳуди кормандон ҳамарӯза камераҳоро давр мезананд, баъзан якчанд маротиба дар як рӯз. Ҳангоми даврзании камераҳо шахсони боздоштшуда бобати ҳукми судҳо шикоят намуда ва мехоҳанд аз болои ҳукм аризаи норизой ирсол намоянд. Ин шикоятҳо тавассути котибот ба мақомоти дахлдор фиристода мешаванд. Кормандон шарҳ доданд, ки аз беруни

бино қутгӣ барои мактубҳо барои шаҳрвандон ҷой дода шудааст, барои боздоштшудагон қутгӣ нест, зеро онҳо мактубҳояшонро ба дасти кормандон дар вақти даврзанӣ месупоранд.

Назорати видео (видеоназорат)

Қариб дар ҳамаи ҷойҳои боздошт низоми назорати видео гузошта шудааст. Ҷунончи дар ҳудуди ТНМ-и шаҳри Душанбе низоми назорати видео ҳаст, ки тавассути 7 видеокамера фаъолият мекунад. Видеокамераҳо имконият медиҳанд, ки на танҳо азназаргузаронӣ амалӣ гардад, балки тӯли се моҳ навор бо қайди таъриху вақт ба сомон расонида шавад. Мониторҳои азназаргузаронии видеокамераҳо ба сӯи дарвозаи даромадгоҳи асосӣ, ба роҳравҳои ошёнаҳои якуму дуюм, ки дарҳои камераҳо ҷой гирифтаанд, ба 2 хучраи тафтишотӣ бароварда шуда, 2 видеокамера дар қафои бинои ТНМ гузошта шудаанд. Дар ТТ-и шаҳри Хучанд ҳамагӣ 6 видеокамераи назорат ҷой дода шудааст: 3 видеокамера берун аз бино, се видеокамераи дигар – дар дохили бино, дар роҳравҳо гузошта шудааст. Давомнокии навор – 1 моҳ. Наворҳо аз ҷониби навбатчӣ ва сардор аз назар гузаронида мешаванд. Кормандони ТНМ қайд карданд, ки бойгонии наворҳо дар компутари сардори ШКД маҳфуз дошта мешаванд ва онҳо танҳо ба мутахассис дастрасанд. Дар ҚТН 3 видеокамера насб карда шудааст. Ду

видеокамера барои назорати беруна дар берун насб карда шудаанд ва як видеокамера назорати дохилиро ба сомон расонида, дар ҳавлии дохили насб шудааст. Давомнокии навор – 1 моҳ. Дар КИЗ-и шаҳри Норақ 8 видеокамера насб карда шудааст. Онҳо дар минтақаи истиқоматӣ, минтақаи маъмури, нуқтаи назорату даромад ва гирдогирди бинои муассиса насб карда шудаанд.

VII. ТАВСИЯҲО

Тавсияҳои махсус, ки аз натиҷаҳои таширфҳои бармеоянд:

1. Зиёд кардани шумора ва намоёндогии аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ барои таҳлили комил ва ҳамҷонибаи таширфҳои МП;
2. Дида баромадани имконият ва татбиқи механизми таширфҳои ғайринақшавӣ ба МП бе хабардиҳии пешакӣ;
3. Пешкаш кардани дастрасӣ ба қоидаҳои тартиботи дохилии МП барои таҳлил ва дар ҳолати зарурӣ ворид кардани тағйироту иловаҳо; Дар ҷои дастрас ва ҳамчунин дар ҳуҷраҳои кории кормандон насб кардани Қоидаҳои тартиботи дохилии муассисаҳои пӯшида;

4. Дар амал таъмин кардан ва кафолат додани мулоқотҳои маҳрамонаи аъзоёни гурӯҳи мониторингӣ бо шахсони дар ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ боздоштшуда ҳангоми ташрифҳо;
5. Қонунан ҷорӣ кардани имконияти мустақилона ташриф овардани намоёндогони созмонҳои ҷамъиятӣ ба муассисаҳои пӯшида;
6. Таъмини гурӯҳи мониторингӣ бо воситаҳои техникӣ: ҳароратсанҷ, ҷадвал, сканерҳои мобилӣ, фотоаппарат, ҷиҳоз барои муайян кардани рутубат ва ғайра.
7. Дар амал ба танзим овардани гузаронидани муоинаи тиббӣ мутобиқи меъёрҳои байналхалқӣ ва омӯзондани ҳайати МП ба усулҳои пурсамари гузаронидани муоинаи тиббӣ;
8. Ба идораи Омбудсмен ва мақомоти прокуратура бештар ташриф овардан ба МП ва гузаронидани мулоқотҳои маҳрамона бо боздоштшудагони он;
9. Мутобиқ намудани тартиб ва механизми татбиқи ҳуқуқи боздоштшудагони МП ба мурочиат бо меъёрҳои байналхалқӣ;

10. Таъмин кардани ҳарорати гармии зарурӣ дар фасли зимистон дар ҳамаи МП; комилан беҳтар кардани шароити боздоштани шахсони дар ТНМ-и шаҳри Исфара боздоштшаванда;
11. Ба кор ҷалб кардани духтур-гинеколог дар колонияи занона ва таъмин кардани ҳуҷраи гинекологӣ бо доруворӣ ва таҷҳизоти ҳозиразамон барои занҳои ҳомиладор;
12. Таъмин кардани ташрифи муназзами духтури бачагона ба ҚТН-и шаҳри Душанбе;
13. Ба адвокатҳо (ҳимоятчӣ) таъмин кардани дастрасии бетаъхир ва беамониат ба ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ ба назди ҳимоятшавандаҳояшон мутобиқи тартиботе, ки бо қонунгузори миллӣ муайян шудааст. Ба прокуратураи генералӣ ва дигар мақомоти дахлдор дар самти татбиқи ҳуқуқҳои шахсони дар МП боздоштшуда ба дастрасӣ ба кӯмаки ҳуқуқӣ тавсия дода мешавад, ки назорати доимӣ ва пурсамар баранд;
14. Адвокатҳо ва ташкилотҳои адвокатӣ фаълнокии бештар нишон дода, дар бораи ҳар як ҳодисаи мамониат кардан ба мулоқоти

адвокат бо ҳимоятшавандаш ва ҳамчунин ҳолатҳои муомилаи бераҳмона ба мақомоти дахлдор иттилоъ додан;

15. Ба аъзоёни гурӯҳи корӣ ва гурӯҳи мониторингӣ идома додани бозомӯзӣ ва баланд бардоштани дониш ва малака тавассути ташкили тренингиҳои омӯзишии махсус.

Тавсияҳои умумӣ:

1. Ба гурӯҳи коршиносон таҳлил кардани таҷрибаи беҳтарини татбиқи ММП ва гузаронидани таҳлили қонунгузори миллӣ бобати мутобиқат ба меъёрҳои байналхалқии таҳия ва татбиқи ММП; дар ҳолати зарурӣ ҷалб кардани коршиносони миллӣ ва байналхалқӣ барои таҳияи нақшаи муфассали фаъолият оид ба қабул ва тасдиқи ОПКАТ;
2. Таъмин кардани дастрасии Кумитаи Байналхалқии Салиби Сурх ба муассисаҳои пӯшида барои баҳо додан ба вазъият бо ҳуқуқи маҳбусон ба озодӣ аз шиканҷа; чунин ташрифҳо бояд муназзам бошанд, бе огоҳкунии пешакӣ бо имконияти гузаронидани пурсиши маҳбусон ва дастраси ба ҳамаи ҳуҷҷатҳои зарурӣ;

3. Қонунгузорӣ ва сиёсат бояд шаклҳои пурсамар ва гуногуни дар ҳабс боздоштани шахсонро таъмин кунанд ва бояд ба мутобиқи хоҳиш боздошт шудани шахс дар камераи алоҳида ва ё камераи шумораи маҳбусонаш камтар иҷозат диҳанд. Тартиботи ҷоришуда бояд ба машғулиятҳои умумӣ имконият диҳад ва набояд ба шаклҳои боздоштшавии ҳабси яккаса оварда расонад;
4. Духтурон ва дигар кормандони тиббӣ дар муассисаҳои Вазорати адлияи ҚТ баҳри таъмини шароит барои иҷрои комили ўҳдадорихои касбиашон бояд мақоми мустақил дошта бошанд ва танҳо аз ҷониби мақомоти тандурустӣ назорат шаванд;
5. Мутобиқи Қоидаҳои СММ вобаста ба ҳифзи ноболиғоне, ки аз озодӣ маҳрум карда шудаанд, ҷораҳои интизомӣ, аз қабилӣ муносибати бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунанда, аз ҷумла шинондан ба карсер, ҳабси саҳтгир ва яккаса бояд манъ карда шаванд;
6. Мутобиқи Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ва Қоидаҳои Созмони Миллаи Муттаҳид оиди ҳифзи ноболиғони аз озодӣ маҳрум шуда,

духтарони ноболиғ бояд аз занҳои калонсол алоҳида нигоҳ дошта шаванд;

7. Ғизо ва таом дар маҳбасҳо бояд ба меъёрҳои арзиши энергетикӣ ва таркиби ғизоӣ мутобиқат кунад, талаботи синну соли ва дигарро ба инобат гирад, аз ҷумла талаботи вобаста ба анъанаҳои динӣ ва этникӣ;
8. Пешкаш кардани иттилоот дар бораи шумораи боздоштшудагон ва маҳбусон дар ҳамаи муассисаҳои пӯшидаи мамлакат.

BHR

ОТЧЕТ ПО РЕЗУЛЬТАТАМ ПОСЕЩЕНИЯ ПИЛОТНЫХ ЗАКРЫТЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

г. Душанбе, 2014 г.

ВЫРАЖЕНИЕ ПРИЗНАТЕЛЬНОСТИ

Выражаем благодарность членам мониторинговой группы: Рахмановой Гулчехре, Шарифовой Зебо, Ёрматову Худойдоду.

Выражаем благодарность директору ОФ «Нотабене» Нигине Бахриевой за экспертную поддержку.

Выражаем отдельную благодарность Институту Уполномоченного по правам человека в Таджикистане в лице Зарифа Ализода, Раджабмо Бадриддиновой, Нидоева Хусниддина, Низомова Абдухалима и Маджидова Парвиза за оказание содействия в получении доступа в закрытые учреждения и совместное проведение мониторинга.

Также выражаем благодарность руководителям и сотрудникам ИВС г. Душанбе, ИВС г. Исфара, СИЗО г. Худжанд, Исправительной колонии для женщин в г. Нурек и Приемника - распределителя для несовершеннолетних в г. Душанбе, всем тем, кто участвовал в интервью.

Далее выражаем благодарность Швейцарскому офису по сотрудничеству в Таджикистане за финансовую поддержку данного проекта.

А также всем другим лицам, внесшим вклад в реализацию данного проекта.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Confederation
Конфедератсия Швейцария

Отчет подготовлен ОО
«Бюро по правам человека
и соблюдению законности»
- членом Коалиции НПО
Таджикистана против

пытток, при финансовой поддержке Программы по
правам человека Швейцарского офиса по
сотрудничеству в Таджикистане.

При использовании информации, содержащейся в
данном отчете, ссылка на него обязательна.

**©Коалиция НПО Таджикистана против пыток
Для бесплатного распространения**

СОДЕРЖАНИЕ

VIII. Введение

IX. Мониторинговая группа

X. Методология

XI. Законодательные рамки

XII. Ситуация в закрытых учреждениях. Условия содержания и отношение персонала к содержащимся в закрытых учреждениях лицам

5.1. Посещение ИВС г. Душанбе

5.2. Посещение СИЗО г. Худжанд

5.3. Посещение ИВС г. Исфара

5.4. Посещение Приемника-распределителя для несовершеннолетних г. Душанбе

5.5. Посещение исправительной колонии для женщин г. Нурек

XIII. Выводы

XIV. Рекомендации

СОКРАЩЕНИЯ

ГУИУН МЮ РТ	Главное управление исполнения уголовных наказаний Министерства юстиции Республики Таджикистан
УПЧ	Уполномоченный по правам человека
УК	Уголовный кодекс РТ
УПК	Уголовный процессуальный кодекс РТ
КУИН	Кодекс исполнения уголовных наказаний РТ
КоАП	Кодекс об административных правонарушениях РТ
КПП	Контрольно-пропускной пункт
ООН	Организация Объединенных Наций
ОВД	Отдел внутренних дел
МВД	Министерство внутренних дел
НПО	Неправительственные организации

НПМ	Национальный превентивный механизм
ПКТ	Помещение камерного типа
ДИЗО	Дисциплинарный изолятор
СИЗО	Следственный изолятор
ИВС	Изолятор временного содержания
МСП	Минимальные стандартные правила ООН обращения с заключенными
ЖИК	Женская исправительная колония
ЗУ	Закрытое учреждение

VIII. ВВЕДЕНИЕ

За последние годы Правительством и органами государственной власти Республики Таджикистан были предприняты определенные шаги, направленные на борьбу с пытками и безнаказанностью внутри страны: в апреле 2012 года были внесены изменения в УК РТ, и включена специальная статья 143 прим,¹ предусматривающая ответственность за применение пыток; в июне 2012 года было принято Постановление Пленума Верховного Суда РТ «О применении норм уголовного и уголовно-процессуального законодательства в борьбе с пытками»; в августе 2013 года был утвержден План действий по реализации рекомендаций Комитета против пыток, (2012 г.), а также рекомендаций Специального докладчика ООН по вопросу о пытках и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видах обращения и наказания во время его визита в Таджикистан в мае 2012 г.

Однако, несмотря на эти позитивные моменты, пытки в Таджикистане по-прежнему остаются системной проблемой. Прежде всего, речь идет об отсутствии независимого института медицинской экспертизы и механизма эффективного расследования пыток. Системной проблемой также

остается отсутствие единой статистики по обращениям по делам о пытках и независимого общественного мониторинга мест лишения свободы, осуществляющего посещения на постоянной основе. С 2004 года сотрудникам Международного Комитета Красного Креста не разрешено проводить мониторинг в местах лишения свободы. Эти проблемы не раз озвучивались международными органами в области защиты прав человека, в частности, Комитетом ООН по правам человека, Комитетом ООН против пыток, Специальным докладчиком ООН по вопросу о пытках, а также различными представителями национальных и международных организаций.

Настоящий отчет является результатом совместной деятельности Коалиции НПО против пыток и Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан по пилотированию механизма посещения в закрытые учреждения, в рамках созданной мониторинговой группы. Мониторинговая группа была создана на основе приказа Уполномоченного по правам человека в Республике Таджикистан, осуществляет деятельность согласно Положению о группе по мониторингу и посещению мест лишения свободы. Данная деятельность была поддержана со стороны Швейцарского офиса по сотрудничеству в рамках проекта «Техническая поддержка Уполномоченного по правам человека в РТ в пилотировании механизма

мониторинга в закрытых учреждениях», координируемого ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности» - членом Коалиции НПО Таджикистана против пыток. Мониторинговая группа осуществляла свою деятельность на протяжении всего проекта на безвозмездной основе.

Проведение подобных посещений – это первый совместный опыт гражданского общества и Института Уполномоченного по правам человека в РТ. На первом этапе совместной работы были выбраны пилотные учреждения, в которые были совершены однократные выезды, и не было возможности проводить конфиденциальные интервью с лицами, содержащимися в этих учреждениях. Выезды осуществлялись на основании предварительного уведомления руководства мест лишения свободы. По этим причинам, основной акцент в мониторинге был сделан на условия содержания лиц, лишенных свободы, а не вопросов отношения к ним.

IX. МОНИТОРИНГОВАЯ ГРУППА

В декабре 2012 года Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан выступил с инициативой о создании совместной рабочей группы по мониторингу мест лишения свободы в рамках модели «Омбудсмен плюс». Мониторинговая группа, создаваемая в рамках данной инициативы, может стать основой для внедрения Национального

превентивного механизма (НПМ) согласно Факультативному протоколу к Конвенции против пыток, который представляет собой механизм постоянного мониторинга мест лишения свободы в целях предупреждения пыток и других форм жестокого обращения.

С февраля по май 2013 года Коалиция НПО Таджикистана против пыток провела ряд переговоров с УПЧ относительно условий вхождения членов Коалиции в мониторинговую группу. Позиция Коалиции заключалась в том, чтобы деятельность мониторинговой группы соответствовала полностью Парижским принципам и требованиям Факультативного протокола, таким как независимость, беспристрастность, включение в группу независимых экспертов и специалистов. В связи с этим, Коалиция настояла, чтобы в мониторинговую группу не были включены представители органов государственной власти, деятельность которых подлежит мониторингу (например, представители ГУИУН МЮ РТ, МВД и др.). Также было необходимо, чтобы деятельность рабочей группы по мониторингу мест лишения свободы регулировалась отдельным Положением, в котором четко были бы определены объем полномочий членов мониторинговой группы.

Приказом УПЧ от 6 августа 2013 года была создана Рабочая группа по посещению и мониторингу закрытых учреждений, состоящая из 12

представителей государственных органов и гражданского общества. В июле-августе 2013 года Коалиция совместно с УПЧ разработали проект Положения о деятельности мониторинговой группы, который был совместно обсужден в ноябре 2013 года. Положение и рабочие планы были утверждены Приказом УПЧ 31 декабря 2013 года.

Рабочая группа наделена полномочиями по координации и фасилитации пилотирования мониторингового механизма и включает представителей Омбудсмана, государственных органов, включая Исполнительный аппарат Президента РТ, Парламент, прокуратуру и судебные органы, а также представителей академического круга и гражданского общества, членов Коалиции против пыток.

В течение реализации проекта, по согласованию с рабочей группой, была образована мониторинговая группа из 6 человек для посещения закрытых учреждений. Для эффективной организации работы мониторинговой группы, в рамках проекта, был разработан рабочий план посещения закрытых учреждений, включающий названия мест посещения, предварительное время, тип и сроки мониторинга, а также состав мониторинговых групп.

На основе рабочего плана мониторинговая группа посетила 5 закрытых учреждений: ИВС г. Душанбе, Приемник-распределитель для

несовершеннолетних г. Душанбе, СИЗО г. Худжанд, ИВС г. Исфара и Исправительную женскую колонию г. Нурек.

Во время реализации проекта с 26 апреля 2014г. по 3 мая 2014 г. Таджикистан посетил член Подкомитета по предотвращению пыток от Швейцарии Г-н Ханс Ёрг Баннварт. В рамках проекта была оказана поддержка в приезде данного эксперта и организации мероприятий с его участием. Он провел рабочую встречу для членов рабочей и мониторинговой группы и поделился с опытом работы в Подкомитете и наблюдениями по осуществлению мониторинга в закрытых учреждениях. Эксперт отметил позитивную инициативу совместной работы с УПЧ, несмотря на то, что пока еще Таджикистан не ратифицировал Факультативный протокол к Конвенции против пыток и порекомендовал продолжить эту совместную работу по мониторингу закрытых учреждений, включив в новую фазу проекта деятельность в области информационных кампаний, образовательных мероприятий и изменения законодательства. Также эксперт провел официальные встречи с соответствующими Министерствами и Агентствами, а также с Коалицией НПО Таджикистана против пыток.

В апреле 2014 г. в рамках работы Рабочей группы была создана экспертная подгруппа для проведения анализа моделей НПМ. В эту группу

вошли представители государственных органов РТ, УПЧ и общественных организаций. Предполагается, что данная группа должна будет собрать информацию и проанализировать наилучшие практики внедрения НПМ в других странах и провести анализ законодательства Таджикистана на предмет соответствия международным стандартам НПМ.

Х. МЕТОДОЛОГИЯ

Посещение закрытых учреждений осуществлялось в период с февраля по август 2014 г. Во время мониторинга использовалась следующая методология:

- ✓ обзор национального законодательства в области системы исполнения наказания;
- ✓ посещение закрытых учреждений: проведены наблюдения в камерах, в комнатах сотрудников учреждений, в санитарных узлах, прогулочных дворах, а также порядка системы видеонаблюдения;
- ✓ проведение полу-структурированного интервью с содержащимися лицами в закрытых учреждениях, а также с персоналом. Поскольку ЗУ являются закрытыми, и у общественности нет открытого доступа, посещения проходили по предварительному

уведомлению администрации ЗУ: за несколько дней до посещения руководству ЗУ направлялось письмо со стороны УПЧ с указанием Ф.И.О. исследователей и даты посещения.

За основу в подготовке вопросников были использованы инструментарии коллег из Кыргызстана, которые были изучены и адаптированы с учетом законодательства страны. Таким образом, были разработаны следующие инструментарии:

- ✓ Вопросник для начальника закрытого учреждения
- ✓ Вопросник для сотрудников ЗУ
- ✓ Вопросник для лиц, содержащихся в ЗУ
- ✓ Вопросник по доступу в ЗУ
- ✓ Карта наблюдения. Видеонаблюдение
- ✓ Карта наблюдения. Комната сотрудников
- ✓ Карта наблюдения. Камеры
- ✓ Карта наблюдения Санузлов (туалет, душевая)
- ✓ Карта наблюдения. Прогулочный двор.

Посещения проведены в следующих учреждениях:

- ✓ ИВС г. Душанбе
- ✓ ИВС г. Исфара
- ✓ СИЗО г. Худжанд

- ✓ Приемник-распределитель для несовершеннолетних в г. Душанбе
- ✓ ИУ ЯС 3/8 для женщин, г. Нурек

Работа исследовательской группы строилась на основе принципов:

- ✓ Индивидуального подхода к каждому опрашиваемому;
- ✓ Доверия;
- ✓ Конфиденциальности;
- ✓ В своей работе опираться исключительно на факты, не давать собственную оценку изложенным мнениям опрашиваемых лиц;
- ✓ Объективно предоставлять информацию о происходящем во время посещения ЗУ.

Участниками мониторинговой группы стали следующие лица:

№	ФИО	Организация/ Должность	Специализация/опыт работы
1	Нидоев Хусниддин	Уполномоченный по правам человека в РТ	Заместитель начальника отдела по государственной защите гражданских и политичес-

			ких прав
2	Маджитов Парвиз	Уполномочен ный по правам человека в РТ	Главный специалист отдела по государственн ой защите прав детей
3	Абдухалим Низомов	Уполномочен ный по правам человека в РТ	Заместитель начальника отдела по государственн ой защите прав ребенка
4	Ерматов Худойдод		Адвокат
5	Рахманова Гулчехра	Независимый эксперт	Является экспертом в области ювенальной юстиции и прав ребенка
6	Зебо Шарифова	Лига женщин- юристов	Директор. Эксперт в области домашнего насилия и прав женщин

XI. ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ РАМКИ

Правовой статус лиц, лишенных свободы в Республике Таджикистан, определяется тремя законами: Законом РТ «О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых», Кодексом исполнения уголовных наказаний РТ и Уголовно-процессуальным кодексом РТ.

Закон РТ «О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых» предусматривает, что содержание под стражей подозреваемого, обвиняемого и подсудимого осуществляется в соответствии с принципами законности, неприкосновенности личности, презумпции невиновности, равенства перед законом и судом, гуманизма и уважения человеческого достоинства, и не допускается в целях причинения мучений, пыток, а также нанесения физического и морального вреда (ст.ст. 3 и 4).

Закон предусматривает 7 видов учреждений, в которых могут содержаться подследственные:

- следственный изолятор системы исполнения уголовных наказаний органов юстиции;
- следственный изолятор органов национальной безопасности;

- изолятор временного содержания органов национальной безопасности;
- изолятор временного содержания органов внутренних дел;
- изолятор временного содержания органов по охране государственной границы;
- изолятор временного содержания органов по контролю за наркотиками;
- изолятор временного содержания органов по государственному финансовому контролю и борьбе с коррупцией.

Также, согласно закону, местами содержания под стражей могут быть гауптвахты, а также учреждения системы исполнения уголовных наказаний.

Существование в Таджикистане изолятора, находящегося в ведении органов национальной безопасности не соответствует рекомендациям договорных органов относительно Таджикистана касательно перевода всех следственных изоляторов в ведение Министерства юстиции РТ.

Вышеуказанные нормативно-правовые акты страны предусматривают широкий круг прав подозреваемых, обвиняемых, подсудимых и осужденных во время нахождения под стражей и в заключении. Однако закон имеет ряд ограничений

относительно переписки. Согласно Закону¹², переписка подозреваемых, обвиняемых и подсудимых осуществляется только через администрацию мест содержания под стражей и подвергается цензуре. Исключения составляют письма в прокуратуру, суд, государственные органы и УПЧ. Закон устанавливает норму санитарной площади в камере на одного человека в 4 кв. м (статья 23). Учитывая длительность нахождения задержанных в СИЗО, эта норма слишком мала. Дисциплинарные меры, предусмотренные Законом, включают в себя только выговор и водворение в карцер на срок до пятнадцати суток (для несовершеннолетних подозреваемых и обвиняемых — до семи суток).

Меры взыскания, которые могут быть применены к осужденным, определены в статье 120 КИУН РТ. Их значительно больше, чем может быть применено к подозреваемым, обвиняемым и подсудимым, и они включают в себя содержание осужденных мужчин в помещениях камерного типа (ПКТ) сроком до шести месяцев, женщин — до трех месяцев. Это серьезное взыскание применяется при отсутствии каких-либо процессуальных гарантий со стороны начальника исправительного учреждения.

Кодекс не предусматривает длительной изоляции для несовершеннолетних. Они могут быть

---

¹² Ст. 20 Закона РТ «О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых», ст.ст. 95 и 175 Кодекса исполнения уголовных наказаний РТ

помещены в дисциплинарные изоляторы (ДИЗО) на срок до семи суток, но практически без процессуальных гарантий (статья 38).¹³ Вместе с тем, законодательство страны предусматривает право каждого обжаловать действия либо бездействия сотрудников государственных органов.

Преобладающий тип камеры в тюрьмах и СИЗО — большая общая комната. Помещение в одиночную камеру КИУН РТ рассматривает как ужесточение режима наказания, его цель — ограничить контакты заключенного с внешним миром, другими заключенными. В этом таджикская система исполнения уголовных наказаний противоречит Минимальным стандартным правилам ООН обращения с заключенными (МСП), где помещение в индивидуальные камеры объявляется преобладающей формой содержания, иное же считается исключением или применяется, если заключенный хочет содержаться вместе с другими заключенными.

УПК РТ не устанавливает права свидетелюемого лица, не определен порядок проведения освидетельствования. Уголовно-процессуальное законодательство предусматривает проведение медицинского освидетельствования,

---

¹³ [Правило 67 Правил ООН обращения с несовершеннолетними заключенными (U. N. Doc. A/45/49-1990) запрещают дисциплинарные взыскания, включая «помещение в одиночную камеру».]

которое представляет собой процедуру обнаружения на теле человека особых примет, следов преступления, телесных повреждений и т.д., если для этого не требуется проведения экспертизы. Освидетельствование может быть произведено в отношении подозреваемого, обвиняемого, потерпевшего и свидетеля. Эта процедура проводится на основании постановления следователя в присутствии понятых и, в необходимых случаях, в присутствии врача.¹⁴ Таким образом, хотя данное действие включает в себя осмотр тела человека или установления его состояния, оно может быть произведено и без врача, так как его присутствие при проведении этого действия не является обязательным. Если следователь ввиду полового различия не может проводить освидетельствование лица, то только в этом случае УПК РТ считает обязательным проведение освидетельствования врачом с участием понятых одного и того же пола, что и осматриваемый. УПК РТ не устанавливает никаких прав свидетельствуемого лица. Кроме того, закон не регулирует порядок проведения освидетельствования, в том числе, если врач не привлекается для осмотра. Также, УПК РТ не устанавливает, в каком документе фиксируются результаты освидетельствования, и какие вопросы должны быть обязательно в нем отражены.

---

¹⁴ Статья 186 УПК РТ.

Закон РТ «О порядке и условиях содержания подозреваемых, обвиняемых и подсудимых под стражей» предусматривает проведение медицинского освидетельствования при приеме подозреваемого, обвиняемого и подсудимого медицинскими сотрудниками мест содержания под стражей, порядок проведения которого устанавливается правилами внутреннего распорядка мест содержания под стражей,¹⁵ которые не доступны для общественности. В связи с этим, неясно, какова цель и порядок проведения медицинского освидетельствования подозреваемых, обвиняемых и подсудимых, и позволяют ли установленные процедуры выявлять и документировать факты пыток и других форм плохого обращения.

Доступ к адвокату лиц, отбывающих уголовные наказания в местах лишения свободы. В соответствии с ч. 4 ст. 91 Кодекса исполнения уголовных наказаний «для получения юридической помощи осужденным по их заявлению предоставляются свидания с адвокатами или иными лицами, имеющими право на оказание юридической помощи. По желанию осужденного и указанных лиц, свидания предоставляются наедине». Ссылаясь на данную статью органы исполнения уголовного наказания, отказывают адвокатам в доступе к

---

¹⁵ Статья 16 Закона РТ «О порядке и условиях содержания подозреваемых, обвиняемых и подсудимых под стражей».

осужденным лицам. Таким образом, в случае если лицо, лишенное свободы, становится жертвой применения пыток или жестокого обращения, у родственников нет возможности привлечения адвокатов для защиты его интересов без прямого письменного заявления самой жертвы пыток.

Аналогичным является и ситуация с доступом к адвокатам лиц, находящихся в местах предварительного заключения (СИЗО). В соответствии с требованиями закона «О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых», свидание с подзащитными предоставляется адвокатам, участвующим в деле в качестве защитников, по предъявлению ордера или адвокатской лицензии. Однако администрация СИЗО отказывает адвокатам в свободном доступе к задержанным, требует специальное разрешение на свидание следователя, ведущего расследование, ссылаясь на нормы внутреннего Приказа, текст которого недоступен.

Изменение режима отбывания наказания. В соответствии с нормами КИУН, в случае совершения осужденным преступления или нарушения правил отбывания наказания в исправительном учреждении, начальник колонии вправе обратиться с запросом в суд по месту нахождения колонии об изменении режима отбывания наказания в сторону его ужесточения. Судебное рассмотрение дела проходит в здании колонии, в большинстве случаев без участия

адвоката. Практически все ходатайства начальников исправительных учреждений удовлетворяются судами. Одновременно судья может рассматривать до 10-15 ходатайств об изменении режима, и у осужденных нет возможности отстаивать свою позицию.

Во исполнение пункта 7 (а, b, d, e) Заключительных рекомендаций Комитета против пыток государством были предприняты соответствующие меры, такие как: передача санкционирования ареста от прокуратуры судам, исключение из национального законодательства норм, предусматривающих получение адвокатом предварительного согласия следователя, ведущего расследование, на встречу с подзащитным. В то же время, реформы законодательства и правоприменительная практика, все еще создают условия, ухудшающие положения прав задержанных лиц. Так, например, согласно УПК РТ в редакции 2010 года общий срок содержания под стражей с 15 месяцев был увеличен до 18 месяцев (ст. 112 УПК РТ), при этом возможность применения меры пресечения в виде содержания под стражей все еще возможно на основе лишь тяжести преступления (ч.1 ст. 111 УПК РТ). В тоже время, судам предоставляют право продлевать задержание на 72 часа неограниченное количество раз (ч. 5 ст.111). Хотя законодательство и предусматривает беспрепятственный доступ к адвокату по предъявлению ордера или адвокатской

лицензии (ч. 2 ст. 18 Закона о порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых), доступ в СИЗО осуществляется по специальному разрешению начальника СИЗО на основании внутреннего документа, который недоступен для правозащитников и адвокатов.

Процедура ареста. Законодательство РТ различает: а) *задержание в рамках уголовного* (как мера процессуального принуждения) и *административного процесса* (как мера обеспечения производства по делу об административном правонарушении). В уголовном процессе задержание лица состоит в **доставлении** его в орган уголовного преследования и в **кратковременном содержании под стражей** (до 12 часов¹⁶, но не более 72 часов¹⁷ с момента задержания) в специальных местах, определенных законом и Уголовно-процессуальным кодексом РТ. В административном процессе задержание означает кратковременное (до 3 часов¹⁸, до 30 суток¹⁹, до 72 часов²⁰) ограничение свободы физического лица в

---

¹⁶ В отношении **подозреваемого до возбуждения уголовного дела**, согласно ч.ч.1, 2 ст. 92 УПК РТ.

¹⁷ Согласно ч.3 ст. 92 УПК РТ.

¹⁸ В отношении лица, **совершившего** административное правонарушение, согласно ч.1 ст. 756 КоАП РТ.

¹⁹ В связи с **особой необходимостью**, в отношении лиц без **определенного места жительства, с санкции прокурора**, согласно ч.1 ст. 756 КоАП РТ.

²⁰ч.2 ст. 756 КоАП РТ.

исключительных случаях. Причем согласно ч. 4 ст. 756 КоАП РТ, сроки административного задержания исчисляются не с момента фактического задержания, а с момента доставления (а лица, находящегося в состоянии алкогольного опьянения, - со времени его вытрезвления); б) *Арест, заключение под стражу и домашний арест* в рамках уголовного процесса рассматриваются как виды мер пресечения и применяются по постановлению судьи или определению суда в отношении подозреваемых, обвиняемых, подсудимых, в соответствии со ст. ст. 104, 110, 111 УПК РТ; в) *Принудительное содержание лица в медицинском или воспитательном учреждении* допускается только по решению суда, судьи, согласно ч.2 ст.11 УПК РТ.

Законодательство не дает **определений терминов «арест», «задержанный»**. Уголовно-процессуальный кодекс РТ не предусматривает статус задержанного (до возбуждения уголовного дела), процедуры задержания и доставления лица, подозреваемого в совершении преступления, и обязанность органа уголовного преследования разъяснять его права именно в момент задержания, а не после доставления его в орган уголовного преследования согласно ч. 2 ст. 94 УПК РТ. Такая же ситуация с подозреваемым, обвиняемым: в промежутке с момента фактического задержания до момента заполнения протокола о задержании,

разъяснения прав указанным лицам не предусмотрено.

Согласно нормам Закона РТ «О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемых, обвиняемых и подсудимых», ИВС предназначены для содержания подозреваемых, обвиняемых и подсудимых, куда водворяют задержанных на основании протокола о задержании в соответствии со ст. 5 этого же закона.

Срок задержания без санкции суда может составлять период до 12 часов, но не более 72 часов, согласно ч.2 ст. 92 УПК РТ. Соответственно, до истечения 72 часов с момента задержания, лицо должно предстать перед судом. Однако, УПК РТ ст. 112 **предоставляет суду право** допускать заключение под стражу на срок не свыше 18 месяцев при общем сроке в 2 месяца. Указанные сроки ареста являются чрезмерно продолжительными. Ч.1 ст. 111 УПК РТ устанавливает правило заключения под стражу при наличии **«одной лишь тяжести преступления»**, что также является нарушением принципа презумпции невиновности.

Согласно требованиями пунктов 3 и 4 статьи 9 МППП, содержание под стражей лиц, ожидающих судебного разбирательства, не должно быть общим правилом, но освобождение может ставиться в зависимость от представления гарантий явки на суд, явки на судебное разбирательство в любой другой его стадии и, в случае необходимости, явки для

исполнения приговора. Согласно практике Комитета ООН по правам человека предварительное заключение должно быть не только законным, но и необходимым и обоснованным при данных обстоятельствах. Подозрение человека в совершении преступления не является достаточным основанием для оправдания его задержания на время расследования и предъявления обвинения.

Доступ к адвокату с момента фактического задержания. УПК РТ определяет, что «защитник допускается к участию в уголовном деле с момента фактического задержания подозреваемого», в тоже время законодательство не определяет понятие «фактического задержания». Задержанное лицо признается подозреваемым с момента составления протокола задержания, которое чаще всего оформляется после того, как принято решение о возбуждении уголовного дела, что может составлять время от нескольких часов до нескольких дней с момента фактического задержания, в течение которого задержанное лицо не имеет процессуального статуса.²¹

---

²¹ Постановлением Пленума Верховного суда РТ «О применении норм уголовного и уголовно-процессуального законодательства в борьбе с пытками» от 26 июня 2012 года дается понятие фактического задержания, которое понимается как «лишение лица возможности свободно передвигаться и совершать иные действия по своему усмотрению».

Серьезным недостатком законодательства является отсутствие требования указывать при оформлении задержания фамилии сотрудников милиции, непосредственно производивших задержание. Вместо этого, журнал регистрации заполняет и подписывает следователь, назначенный вести дело, который, как правило, не участвует при задержании. Отсутствие требования к сотрудникам правоохранительных органов носить на себе видимые идентификационные номера на практике позволяет сотрудникам правоохранительных органов безнаказанно применять пытки в период между фактическим задержанием и формальным взятием под стражу, поскольку их причастность официально не фиксируется и ее сложно доказать. Как правило, оперативные сотрудники милиции не сообщают задержанному лицу свою фамилию и должность, таким образом, отсутствуют механизмы, позволяющие в дальнейшем установить их личность.²²

В 2013 году была утверждена Инструкция «О задержании», где детально регламентированы все требования относительно своевременной регистрации задержанных. Согласно пунктам 13 и 46 Инструкции предусмотрено обязательное внесение в книгу регистрации задержанных и книгу учёта лиц,

---

²² Инструкция о задержании

содержащихся в изоляторе временного содержания, следующих сведений:

- фамилия, имя и отчество задержанного;
- дата и время задержания и водворения задержанного;
- основания для водворения в изолятор временного содержания (ИВС) или гауптвахту (номер и дата протокола задержания, постановление органа уголовного преследования или определение суда);
- в совершении какого преступления подозревается или обвиняется задержанный;
- наименование органа, звания, должность, фамилия, имя и отчество лиц, осуществивших задержание;
- устные заявления (ходатайства) задержанного;
- фамилия, имя и отчество уведомлённого адвоката о месте нахождения задержанного или фамилия, имя, отчество и должность, принявшего телефонограмму об уведомлении;
- номер телефона, по которому произведено уведомление адвоката;
- дата и время уведомления родственника задержанного;
- фамилия, имя, отчество и телефон родственника, принявшего уведомление;
- результаты медицинского освидетельствования;
- результаты личного досмотра;

- подписи лиц, осуществивших задержание и доставивших задержанного.

Копия записи в книге регистрации предоставляется по запросу задержанного, его представителя или адвоката (пункт 16 Инструкции).

Уведомление семьи о задержании.

Законодательство не достаточно определяет требования об уведомлении членов семьи о задержании лица. Согласно ч. 1 ст. 100 УПК РТ о задержании лица его родственники уведомляются в течение 12 часов. В тоже время, законодательство не обязывает уведомлять членов семьи о местонахождении задержанного/обвиняемого лица в случаях перевода последнего из одного места задержания/содержания под стражей в другое. Только в пункте 51 Инструкции «О задержании» говорится, что в случае перемены места содержания задержанного, администрация нового места содержания задержанного в течение 12 часов после водворения уведомляет защитника, родственника или близкое лицо задержанного о перемене места содержания задержанного.

ХII. СИТУАЦИЯ В ЗАКРЫТЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ. УСЛОВИЯ СОДЕРЖАНИЯ И ОТНОШЕНИЕ ПЕРСОНАЛА К СОДЕРЖАЩИМСЯ В ЗАКРЫТЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ЛИЦАМ.

5.1. ПОСЕЩЕНИЕ ИВС Г. ДУШАНБЕ

9 февраля 2014 г. мониторинговая группа посетила ИВС УМВД г. Душанбе. Посещение заняло полтора дня.

Постовой не был информирован о визите. Начальник ИВС в день посещения отсутствовал. Постовой не впускал мониторинговую группу без разрешения начальника ИВС. Начальник прибыл через 10 мин., и мониторинговая группа вошла в ИВС. На второй день мониторинга (10.02.2014) постовой уже знал о прибытии мониторинговой группы и не чинил никаких препятствий.

Общая информация

В г. Душанбе имеется один единственный ИВС УМВД РТ. Двухэтажный. Он рассчитан на 87 человек. На момент посещения в ИВС содержалось 28 человек, из которых 2 женщины. Несовершеннолетних нет. По штату положено 20 сотрудников, и они имеются.

Всего опрошенных, содержащихся в ИВС было 5, одна из которых женского пола. Все респонденты

граждане РТ, по национальности таджики и почти одинаковой возвратной категории: 33-34, 43-45-47. Трое из них проживали в городе Душанбе, один в г. Исфара, а другой в р. Рудаки. Что касается образования, то двое из них имеют высшее образование, двое других среднее и один из респондентов имеет средне специальное образование. Только 1 из 5 респондентов состоит в браке. Все респонденты были в статусе подозреваемых, ранее не судимые. Респонденты подозревались в следующих преступлениях: ст.ст. (ч.1) 201, (ч.4) 247, (ч.1) 200, 244 и 110 УК РТ.

Условия содержания и гигиена

Было проведено наблюдение трех камер, где находились задержанные лица. Всего в ИВС 20 камер. Площадь, длина и высота всех камер являются одинаковыми: длина: 7.5 м., ширина: 3.5 м., высота: 3.5 м.

Камеры рассчитаны на 6 человек. На момент проведения мониторинга в 2-х из них было по 5 заключенных, и в 1-м из них находились все 6 человек.

Во всех камерах пол бетонный, состояние потолка удовлетворительное, покрашен. Посередине потолка проходит пожарная сигнализация. Состояние стен удовлетворительное, недавно побелены и имеют грубый покров. Окна во всех камерах, которые мониторинговой группе удалось

осмотреть, хорошо пропускали дневной свет. В вечерние часы искусственное освещение является недостаточным, так как лампочка небольшой мощности накаливания. Размер окон во всех камерах одинаковый - 30x70 см. и имеют два слоя решеток. Вентиляция в камерах искусственная. Отопление централизованное за счет батарей, которые недостаточно хорошо прогревают камеру. Некоторые члены мониторинговой группы посчитали, что в камерах температура низкая, так как явно чувствовался холод, и содержащиеся в камерах лица были в верхней одежде с головными уборами. Другие члены мониторинговой группы посчитали температуру удовлетворительной, так работала батарея. Влажность в камерах удовлетворительная. Камеры оснащены краном, по которому течет холодная вода. Имеется умывальник с холодной водой. В качестве питьевой воды в камерах служат пластиковые баклажки с водой.

Спальные места в камерах оснащены железными двухъярусные кроватями, рассчитанными на 6 человек. Топчаны в камерах отсутствовали. На кроватях имелись следующие постельные принадлежности: матрас, одеяло и подушка. Постельное белье отсутствует.

В камерах отсутствует элементарная мебель: стол, вешалка для верхней одежды, полка для туалетных принадлежностей, нет средств радиовещания, урны для мусора. В качестве урны

используется полиэтиленовый пакет, лежащий в углу камеры.

Туалеты расположены непосредственно в камерах, в углу, по одному в каждой камере, в виде выгребных ям. Вид санузла полуизолированный, без перегородок и без двери со следующей площадью: длина: 1.30 м., ширина 1 м. и высота 1.50 м. Стенки туалета покрыты кафелем, но не все, в некоторых местах кафель выпал. Рядом с туалетом расположен умывальник с водопроводной водой. Канализация в туалетах работает. Освещение за счет естественного и искусственного света, хотя единственная лампочка является очень маленькой, и ее выключатель находится за дверью камеры. Вентиляция искусственная, камера отапливается за счет батареи. Перегородка туалета служит полкой для туалетной бумаги и других гигиенических принадлежностей содержащихся лиц.

Также на втором этаже, где расположены камеры, туалетная комната имеет 1 унитаз, отделенный (изолированный) с перегородкой и дверью. Общая площадь туалетной комнаты: длина 6 м., ширина 1.5 м. и высота 3.5 м. В комнате имеется умывальник и водопроводная вода, канализация работает. Освещение за счет одной работающей лампочки. Вентиляция естественная, отопление работает, но холодно.

Комната для душа (одна на весь ИВС) расположена на первом этаже здания, в коридоре, по соседству с другими камерами. Площадь душевой

комнаты: длина 6 м., ширина, 2.20 м. и высота 3.50 м. Водоснабжение горячей и холодной водой имеется. Освещение душевой комнаты за счет окошка размером 30x70 см. и одной рабочей лампочки. Вентиляция искусственная, и комната отапливается. Также на момент мониторинга в душевой комнате имелись следующие предметы: 2 металлических тазика, стул без спинки, зеркальце, вешалка для одежды.

Прогулочный двор расположен рядом со зданием ИВС (внутри территории ИВС). Площадь прогулочного двора: длина 7.5 м., ширина 7 м. Вход в прогулочный двор через металлическую дверь. Пол прогулочного двора из бетона, по периметру прогулочного двора имеется ограждение в виде сплошной стены. Укрытие или навес отсутствуют. Вид верхнего укрытия двора из решетки из металлической сетки. Скамейки во дворе и душевая отсутствуют, также в прогулочном дворе отсутствует туалет и график прогулок, не имеется камер наблюдения и спортивного снаряжения. На момент мониторинга почти половина площади прогулочного двора занимал убранный в угол снег.

Также наблюдались комнаты начальника и сотрудников ИВС и следственный кабинет. Площадь комнаты начальника ИВС: длина 7.20 м., ширина 3.5 м. и высота 3.5 м. Пол деревянный, покрытый линолеумом. Состояние стен и потолка удовлетворительное. 2 окна с высотой 1.5 м. и

шириной 1.2 м., на одном из окон установлен кондиционер (советского производства). На окнах установлены решетки. Освещение естественное и за счет 3-х лампочек, из которых в рабочем состоянии 1. Вентиляция искусственная, за счет кондиционера. Отопление централизованное и автономное за счет включенной электрической плиты. Температура и влажность в комнате удовлетворительные. Оборудование в комнате: 2 стола, 9 стульев, 1 вешалка для верхней одежды, 1 шкаф. Имеется компьютер. Информационная доска и сейф отсутствуют. В комнатах сотрудников ИВС отсутствовали какие-либо документы учетно-регистрационного характера. Со слов начальника ИВС, данные журналы находились в комнате дежурного. В комнате сотрудников ИВС отсутствует тревожная кнопка и универсальная медицинская аптечка.

Площадь следственного кабинета № 2: длина 3.5 м., ширина 4.5 м. и высота 3.5 м. Пол следственного кабинета деревянный и покрыт линолеумом с удовлетворительным состоянием потолка и стен (стены покрашены и чистые). Одно окно на 1.5 м. x 1.20 м., двухслойное и имеет форточку и решетку. Освещение естественное и за счет одной работающей лампочки. Вентиляция естественная. Отопление централизованное и автономное – электрическое. На момент мониторинга в помещении следственного кабинета было холодно. Хотя начальник ИВС утверждал, что при проведении каких-либо

мероприятий в данной комнате подключается автономная электрическая печка. Влажность в комнате удовлетворительная. Из мебели имелись: один стул, два стула, прикрепленных к полу. Вешалка для верхней одежды и шкаф отсутствовали. Информационная доска содержала надпись по требованию содержания чистоты и запрета курения сигарет и «насвай». Также имелась тревожная кнопка, которая функционировала. На двери имеется окошко для наблюдения следственной комнаты.

Медицинское обслуживание

В штате ИВС предусмотрен один врач. Как отметил начальник ИВС, после доставления лиц в ИВС в обязательном порядке проводится освидетельствование со стороны врача. Сотрудники же ИВС отметили, что процедура освидетельствования проходит со стороны дежурного, его помощника, врача, наряда и лицом, доставившим его. Лица, содержащиеся в ИВС, отметили, что медицинское освидетельствование проводилось со стороны дежурного и врача, а также со стороны следователя и постового. Для проведения освидетельствования с лиц снимается вся одежда. В случае водворения женщин, их осматривает сотрудник ИВС женского пола, в случае необходимости приглашается врач-женщина.

Согласно законодательству, все телесные повреждения, нанесенные лицу, доставленному в ИВС, должны быть отмечены и зарегистрированы. По результатам освидетельствования осуществляется отметка в журнале, но при наличии каких-либо ранений, пятен насилия на теле или повреждений, составляется соответствующий акт. За 2013 год было 2 случая с телесными повреждениями, а в 2014 не было. Как отметили лица, содержащиеся в ИВС, в период нахождения в ИВС к ним и другим лицам не применялись физическое или психическое воздействие.

В случае обнаружения телесных повреждений, администрация ИВС выясняет наличие телесных повреждений. По словам начальника ИВС, телесные повреждения, если и появлялись, то после процедуры задержания. Сообщение о заявленных пытках оформляется в форме объяснительной и прикрепляется к личному делу. В случаях когда, лицо объясняет причину образования телесных повреждений пытками/жестоким обращением (хотя и не было таких случаев), то администрация ИВС сообщает об этом руководству тех лиц, которые их доставили, а также лицо направляется в комиссию для проведения экспертизы.

Все опрошенные содержащиеся в ИВС лица, кроме одного (который не нуждался), отметили, что они нуждались в медицинской помощи, заявили об этом. Во всех случаях им были выданы медикаменты

(таблетки), и одному респонденту кроме этого был сделан укол.

Дисциплина

Дисциплина поддерживается в соответствии с законом и правилами внутреннего распорядка. При поступлении в ИВС, всех водворяемых знакомят в устном порядке с этими правилами. Однако, мониторинговая группа не заметила данные правила напечатанными и помещенными где-либо, где они могут быть доступны для водворяемых лиц. Кроме того, начальник согласился предоставить копии внутренних документов, включая Правила внутреннего распорядка, однако сделать копии не было возможности, поскольку книги, в которых содержались правила, были очень объемными.

На вопрос о знании своих прав в качестве лица, содержащегося в ИВС, все респонденты, кроме одного ответили утвердительно, но перечислить смогли лишь следующие свои права: (1) на обращение, в том числе жаловаться (2), на адвоката (2), на медицинскую помощь (3), на свидание и на еду.

Начальник, сотрудники ИВС, а также лица, содержащиеся в ИВС, отметили, что к ним не применялись физическая либо психологическая сила.

Контакты с внешним миром

Начальник ИВС обходит камеры и принимает от содержащихся в ИВС заявления и жалобы несколько раз в день. Лица, содержащиеся под стражей, обращаются в органы прокуратуры или другие органы, кому они пожелают. Чаще всего предъявляются жалобы по поводу вопросов, относящихся к следствию, а также жалобы на оповещение родственников. Журнал регистрации заявлений, жалоб и предложений в ИВС ведется и направление обращений по адресатам обеспечивается посредством Управления и секретариата ИВС. Препятствий при обращении с жалобой у респондентов не было.

Прокурор посещает ИВС чаще одного раза в течение 10 дней и проводит беседы с содержащимися там лицами. Со стороны УПЧ посещения бывают реже 1 раза в 10 дней, (как отметил начальник ИВС, первый и единственный раз сам Омбудсмен и один работник его аппарата посетили в 2013 году) и проводят беседу с содержащимися в ИВС лицами. Что касается посещений со стороны международных организаций или других организаций, то их не было.

Со стороны начальника/заместителя ИВС обход камер и принятие заявлений и жалоб проводится несколько раз в день, и только один респондент ответил, что обход проходит ежедневно.

Из опрошенных респондентов только у двух из них имелись адвокаты, с которыми они в первый раз

увиделись до водворения в ИВС. Одному респонденту адвокат нанят родственниками, другому назначен следователем.

Видеонаблюдение

На территории ИВС имеется система видеонаблюдения, функционирующая с помощью 7 камер, которые были установлены приблизительно в сентябре 2010 года. Камеры установлены за счет бюджета МВД РТ. Видеокамеры установлены на главных воротах ИВС, по коридору расположения камер, в следственных комнатах и за зданием ИВС. Функциональные возможности камер видео наблюдения позволяют не только осуществлять обзор, но и записывать, фиксировать дату и время с объемом записывающей памяти хватает на 3 месяца. Из контролирующих и надзирающих органов, записи просматриваются Управлением МВД. Учет архивных записей видеонаблюдения ведется, доступ к которым имеет МВД. Защита от самовольного обозрения, изменения, уничтожения записей видеонаблюдения обеспечивается дежурным ИВС и охраной. Мониторы обзора видеокамер выведены на ворота главного входа, на коридоры 1 и 2 этажа, где расположены двери в камеры, в 2-х следственных комнатах, и 2 камеры расположены с задней части ИВС. Поворот в объективах видеокамер отсутствует, охват обширный.

5.2. ПОСЕЩЕНИЕ СИЗО Г. ХУДЖАНД

Общая информация

22 апреля 2014 г. было осуществлено посещение СИЗО г. Худжанд. Визит в целом занял полтора дня. СИЗО г. Худжанд является самым новым, оно построено в 2010 г., и материальные условия в нем считаются самыми лучшими среди всех СИЗО страны.

Информация о количестве содержащихся в нем лиц, согласно законодательству страны, является закрытой, в связи с чем мониторинговая группа не имела доступа к такого рода информации. Также информация о количестве работников СИЗО относится к числу закрытой информации. Мониторинговой группе удалось лишь узнать, сколько положено по штату сотрудников. По штату в СИЗО положено 77 сотрудников плюс один библиотекарь (функции которого на момент посещения СИЗО исполнял заключенный из Ирана), штат укомплектован, вакансий не имеется. Также начальник СИЗО отметил, что максимальный срок содержания в СИЗО составляет 7 лет.

Перед входом в СИЗО, мониторинговой группе были разъяснены цели визита, и показаны удостоверения от представителей УПЧ. Также уже после входа в здание при встрече с начальником, со стороны мониторинговой группы было представлено

Положение мониторинговой группы, утвержденное УПЧ РТ. После разъяснения целей визита и предъявления указанных документов, мониторинговая группа была допущена без препятствий на территорию СИЗО.

Постовые и дежурные не были проинформированы о визите, однако начальник был проинформирован об этом. За месяц до посещения ему было направлено соответствующее письмо.

У всех членов мониторинговой группы были изъяты мобильные телефоны при входе в здание, и возвращены после выхода. Следует отметить, что в СИЗО во время данного посещения не удалось провести беседу с лицами, содержащимися в данном учреждении.

Условия содержания и гигиена

В кабинетах сотрудников СИЗО нет информационных досок, и не висят Правила внутреннего распорядка.

Самая большая камера рассчитана на 24 человек. Самая маленькая на 2 человека. Приблизительно на одного заключенного приходится от 3,2 до 5,5 кв.м

Всего был проведен полный мониторинг в 9 камерах, а также в 3-х камерах осуществлено только наблюдение санузлов-туалетов.

Необходимо отметить, что камеры СИЗО г. Худжанд были разделены на спальные места, где располагались двухъярусные кровати, и комнаты, где были расположены туалет, стол на 10 человек и полка для хранения вещей, продуктов и других принадлежностей лиц, содержащихся в изоляторе.

Площадь камер, рассчитанных на 12 человек, длиной 7 м., шириною 7.5 м. и высотой 3.2 м. Площадь камер, рассчитанных на 16 человек, длиной 7 м. шириною 10 м. и высотой 3.2 м. Площадь камер, рассчитанных на 10 человек, длиной 7.2 м. шириною 10 м. и другая 7.5 м. с одинаковой высотой 3.2 м. Площадь камер, рассчитанных на 20 и 24 человека составляет в длину 7м., в ширину 11 м. и с высотой 3.2 м. Камера, рассчитанная на 2-х человек, длиной 5.5 м., шириною 2 м. и высотой 3.2 м.

В 2-х камерах, которые были рассчитаны на 12 мест, на момент произведения мониторинга находились по 10 и 9 человек. В 2 камерах с лимитом содержания по 16 мест на момент произведения мониторинга находилось 13 и 15 человек. В 2 камерах с лимитом содержания по 10 мест (одна из которых для несовершеннолетних) на момент произведения мониторинга находилось по 10 и 7 человек. В камере с лимитом содержания на 20 человек в момент произведения мониторинга находилось 18 человек и в камере с лимитом на 24 человека (для женщин) во время мониторинга находилось 19 человек. В последней камере с лимитом содержания на 2

человека на момент проведения мониторинга находилось двое. Стоит отметить, что мониторинг камер СИЗО производился в первый день мониторинга, то есть 22 апреля, а наблюдение санузлов было произведено на следующий день. Во время проведения наблюдения санузлов камеры № 5 с лимитом содержания на 2-х человек в камере содержались 3 человека.

Пол в камере для несовершеннолетних и в общей камере для 2-х человек является полностью деревянным. Пол спальной части камеры для женщин является деревянным, а другая часть - бетонной. Такого рода камера была еще одна. Пол остальных 5 камер был полностью бетонным.

Во всех камерах потолки и стены находились в удовлетворительном состоянии.

Во всех камерах имеются по два окна, в двухместной камере – одно окно. Все окна в камерах были одинакового размера высотой: 40-50см.; шириной в 1м.; и толщиной в 70 см. Аналогичного размера окно было и в 2-х местной камере. Все эти окна хорошо пропускают дневной свет, воздух в камере удовлетворительный. В ночное время освещение производится за счет лампочек накаливания мощностью 50-70 ватт, однако выключатели/выключатели находятся снаружи камеры. На окнах имелись металлические решетки, а также натянута металлическая сетка. Тем не менее, имеется

возможность открывать и закрывать окно изнутри камер.

Отопление в камерах является автономным (электрическим), во всех камерах температура воздуха ощущалась в пределах 18-20 градусов. Влажность отсутствовала.

Водоснабжение в камерах имелось, водопроводный кран был установлен. Только в двух камерах вода отсутствовала, но ее позже включили. Следует отметить, что при проведении мониторинга в камерах присутствовали еще сотрудники СИЗО, которые объяснили отсутствие воды тем, что причиной отключения было пополнение резервной цистерны СИЗО. В другом случае наблюдения камеры, также отсутствовала вода в водопроводном кране. Причину отсутствия сотрудники СИЗО объяснили тем, что на территории СИЗО проводятся ремонтные работы. Необходимо отметить, что в камерах также были расположены большие около 150 литровые пластмассовые бочки. Одни лица, содержащиеся в камерах, отметили, что эта вода для питья, другие – только для гигиенических процедур.

В камерах установлены двухъярусные кровати, полностью из железа. Постельные принадлежности имелись, в том числе матрац, одеяло, подушки и постельное белье. Состояние постельного белья в спальнях местами камер было удовлетворительным.

В камерах имеется мебель, в частности, металлический стол со скамейками, рассчитанными

на десять человек (кроме той камеры, которая была рассчитана на 2 места). Вешалка, прикрепленная к стенке для верхней одежды, полки, в которых хранились вещи, продукты и туалетные принадлежности лиц, содержащихся в СИЗО, бочки для питьевой воды, урны для мусора, которые отсутствовали только в 3 камерах, средства для радиовещания также имелись в камерах. Следует отметить, что полки для туалетных принадлежностей, хотя и были рядом с другими полками, в том числе и для продуктов, но в них в основном находились только туалетная бумага, было заметно, что все предметы личной гигиены и санитарии, а также продукты находились в одной куче. В качестве урны для мусора в одной камере служил полиэтиленовый пакет, в 2-х других камерах они полностью отсутствовали. На второй день посещения СИЗО мониторинговая группа обнаружила, что в камерах установлены новые урны для мусора, также к стенкам перегородки туалета установили приборы – держатели туалетной бумаги, чего не было в первый день посещения.

Камеры оснащены кнопкой вызова дежурного, электрическим чайником для кипячения воды, резервной бочкой для воды на 150 литров, расположенной в каждой камере, такими средствами развлечения, как карты, шахматы и домино. Только в одной (2-х местной №5) камере мониторинговая группа увидела, что на двери наклеены правила об

обязанностях лиц, содержащихся в СИЗО, в других камерах, в которых был проведен мониторинг (в камерах № 11, 5, 13, 14, 10, 9, 12, 19 и 20) такого рода списки отсутствовали. Также сотруднику СИЗО был задан вопрос относительно доступа адвоката к подзащитному, находящемуся в СИЗО: каким образом обеспечивается доступ к адвокату? В ответ он сказал, что для встречи с подзащитным адвокату необходимо принести от следователя «какую-то форменную бумагу разрешительного характера», и только потом адвокату предоставляется доступ к подзащитному, находящемуся в СИЗО.

В каждой камере находится один туалет, расположенный в углу камеры в виде выгребной ямы. Туалет полуизолированный (с перегородками, без двери). Общая площадь туалетов в камерах приблизительно состоит: длина - 1.10 м., ширина - от 1.20-1.25 м. и высота перегородки - 0.90 м. Общая площадь женского туалета отличается своей высотой 1.5 м., длиной и шириной 1.2 м. Другая 2-х местная камера также имеет свои отличия: длиной – 1.25 м., шириной – 0.80 м. и высотой 0.80 м. Умывальник имелся, и во время проведения мониторинга в первый день в умывальниках двух камер вода отсутствовала, но на второй день вода появилась. Канализация имеется.

Душевые комнаты имеются на первом и втором этажах. Мониторинг 2-х душевых, расположенных в здании СИЗО на первом этаже, показал, что душевых

являлся полуизолированными (с перегородками, без двери). Площадь душевых была одинакова - длиной 7 м., шириной 4 м. и высотой 2.5 м. Водоснабжение горячей водой имелось. Хотя на момент мониторинга душевая функционировала, со слов сотрудников СИЗО, две большие цистерны, оснащенные системами подогрева воды, функционируют. Также имелась холодная вода. Краны с водой в рабочем состоянии, течет вода при открытии. Освещение только за счет естественного света. Вентиляция также естественная. Не отапливается, хотя, со слов сотрудников, в качестве отопления служит вышеуказанная цистерна (термекс). График посещения отсутствовал. Каких-либо санитарно-гигиенических средств в душевой комнате на момент мониторинга не было. Также при входе в душевую имелась отдельная комната-раздевалка длиной 7м. и с шириной 2м. с установленными вешалками. Со слов сотрудников СИЗО, график посещения душевой с пятницы по воскресенье. Также они утверждают, что расположенные прямоугольные дыры посередине душевой комнаты, которые выходят в другую комнату, являются вентиляцией. На момент мониторинга в душевой было убрано и чисто.

Мониторинг был произведен в 3-х прогулочных дворах, расположенных в здании СИЗО на втором этаже. Площадь дворов разная, 2 двора шириной по 10м. и один - 11.5м. Все двери входа в прогулочные дворы являются металлическими. Пол прогулочного

двора из бетона. Периметр прогулочного двора огражден. Укрытие от солнца имеется по периметру всего двора. Верхнее укрытие решетки из арматуры и в двух дворах еще сверху покрыта из сетки. График прогулок, камеры видеонаблюдения и спортивное снаряжение в прогулочных дворах СИЗО отсутствовали. По центру дворов расположены скамейки, рассчитанные на 11, 13 и 18 человек. Имеется возможность вида для надзирателя сверху.

Медицинское обслуживание

Практически все опрошенные ответили, что при доставлении лица в СИЗО обязательно проводится освидетельствование. В СИЗО в штате предусмотрен медицинский сотрудник. Освидетельствование в СИЗО проводится врачом и в присутствии представителей всех отделов (надзорного, режимного, по воспитательной частей и т.д.). По результатам освидетельствования составляется либо акт, либо выдается медицинская справка.

Все опрошенные сотрудники данного учреждения сообщили, что в 2013 и 2014 г. не было зафиксировано случаев доставления лиц с телесными повреждениями. Вместе с тем, несколько сотрудников ответили, что если же у лица имеются телесные повреждения, они таких не принимают. Также все опрошенные сотрудники отметили, что с момента их

работы в данном учреждении не было ни одного случая, когда лицо сообщало о пытках и разъясняло причины образования телесных повреждений пытками.

Абсолютно все опрошенные сотрудники учреждений ответили, что не было ни одного случая применения физической силы к водворяемым лицам.

Дисциплина

Правила внутреннего распорядка, по сообщениям начальника и сотрудников СИЗО, имеются, однако получить к ним доступ мониторинговой группе так и не удалось. Вместо этих Правил группе показали распорядок дня.

Все опрошенные сотрудники ответили, что лицам, доставляемым и водворяемым в СИЗО, разъясняются Правила внутреннего распорядка и их права и обязанности (иногда устно, иногда письменно), о чем берется соответствующая расписка у водворяемых лиц. Следует отметить, что разъяснение Правил внутреннего распорядка, прав и обязанностей водворяемых лиц лежит на сотрудниках по режимной части, однако начальник данного отдела затруднился в предоставлении таких Правил мониторинговой группе и разъяснении группе нескольких их пунктов.

Контакты с внешним миром

Начальники их заместители, либо сами сотрудники обходят камеры ежедневно, иногда по несколько раз в день. И в основном во время обходов содержащиеся лица жалуются на приговоры судов и желают их обжаловать. Эти жалобы направляются через канцелярию соответствующим органам. При этом сотрудники пояснили, что ящик для писем имеется снаружи зданий для граждан, а для содержащихся не имеется, так как они свои письма отдают в руки самим сотрудникам во время обходов.

Также СИЗО, по словам начальника и сотрудников, посещают прокурор, представители международных организаций и УПЧ (от одного раза в 2-3 дня, до 2 раз в год) и имеют возможность проводить беседы с содержащимися в этих учреждениях лицами.

Видеонаблюдение

В СИЗО установлено всего 6 камер видеонаблюдения: 3 камеры находятся снаружи здания, три камеры – внутри СИЗО в коридорах. В самих камерах содержания лиц видеонаблюдение не ведется. Эти камеры видеонаблюдения предусмотрены как для обзора, так и для записи, однако функцию отображать голоса они не предусматривают. Продолжительность записи – 1

месяц. Записи просматриваются дежурным и начальником. При этом в СИЗО отметили, что видеокамеры автоматизированы, и по истечению месяца, автоматически все записи архивируются. Начальник СИЗО отметил, что дежурный, ответственный за просмотр камер меняется два раза. Всего в смене 4 человека. И сотрудники проходят специальное обучение для работы с камерами. База находится в сейфе, доступ к которому имеет только начальник.

Во время посещения СИЗО, мониторинговая группа получила следующие рекомендации:

6. Проведение семинаров и разъяснительных работ для лиц, содержащихся в СИЗО, чтобы отгородить их от совершения преступлений повторно;
7. Проведение правовых и просветительских мероприятий о правах и обязанностях лиц, содержащихся в СИЗО;
8. Личная просьба заведующего оперативным отделом – посодействовать в выдаче земельного участка из тех территорий, которые принадлежат СИЗО;
9. Обеспечение новой литературой в области борьбы с пытками;
10. Обеспечение видеокамерами нового поколения (многофункциональными).

5.3. ПОСЕЩЕНИЕ ИВС Г. ИСФАРА

Общая информация

Мониторинговая группа посетила ИВС г. Исфара 23 апреля 2014 г. Посещение продлилось половина дня. Больше часа времени заняло ожидание начальника ОВД, разрешения которого для начала мониторинга требовали постовые, а также начальник ИВС. В итоге мониторинговая группа дождалась начальника ОВД, который дал добро на проведение беседы с сотрудниками ИВС и лицами, содержащимися в нем.

В момент визита в ИВС находилось 7 человек, с 5-ю из них удалось провести беседу. Опрошенные были мужчинами, гражданами Таджикистана. 4-ро опрошенных являлись подсудимыми, 1 - подозреваемым. Опрошенные обвинялись (подозревались) по следующим статьям: ч.2 ст.110, ч.2 ст. 244 (2), ч.2 ст. 247, ч.2 ст. 237 УК РТ. Четверо опрошенных ранее не были судимыми, один - ранее судим.

Необходимо отметить, что в начале мониторинга со стороны заместителя начальника по оперативным делам было выражено несогласие с проведением опросов с тремя содержащимися в ИВС лицами, т.к. они являлись подсудимыми, и для встречи с ними необходимо было разрешение суда. Мониторинговая группа выразила негодование и

разъяснила еще раз цели визита и принципы работы (невмешательство в ход следственного процесса). После разъяснений все же удалось провести с указанными лицами беседу и задать им вопросы по проведенному мониторингу. Однако беседы не удалось провести конфиденциально, они проводились в присутствии сотрудника ИВС.

По штату предусмотрено 8 сотрудников ИВС. На момент посещения работало 5 сотрудников.

Условия содержания и гигиена

Мониторинговая группа осмотрела три камеры. Одна камера была пустой, в другой находилось 3 человека, в третьей – 4 человека. Площадь камер: длина от 6.8 -7 м., ширина 3 м. и высота от 3.2 до 3.5 м. Лимит содержания в камерах определить сложно, т.к. в камерах отсутствуют койки. Со слов сотрудников ИВС, которые находились рядом с мониторинговой группой в камере, рассчитаны на 4 - 7 человек. Пол в 2-х камерах был деревянным, в третьей камере только на 1 метр был обложен напольным кафелем. Состояние потолков камер является удовлетворительными, хотя стены только 2-х камер также были удовлетворительными. Камера, в которой на момент мониторинга не было людей, стены были очень грязными и потертыми. Только в 2-х камерах имелись по одному окну, шириной 2 м. и высотой 0.50 м. В другой камере, в которой

находились водворенные, не было окон. На 2-х других окнах камер имелись решетки и сверху были покрыты металлической пластиной с немногочисленными дырами. Освещение в камерах за счет светового света, кроме одной, в которой не было окна. Проникновение света мониторинговой группе показалось не достаточным. А в камере, где нет окна и вовсе свет не проникает, даже с одной лампочкой слабой мощности. Вентиляция в камерах, в том числе, в которой не было окна, была за счет искусственных дыр вентиляции, установленных в коридоре ИВС. В камерах стоит неприятный запах, и чувствуется нехватка воздуха, дыхание после нескольких минут пребывания в этих камерах утяжеляется.

Отопление в камерах централизованное за счет проходящих вертикально труб в одной камере объемом 32, в двух других камерах по две трубы размером 20 мм. Температура в камерах достигала 18-20 градусов, визит осуществлялся в апреле, когда уже на дворе было тепло, в связи с чем проверить, достаточно ли отапливаются камеры в холодное время года не удалось. Влажность в 2-х камерах отсутствовала, хотя в камере, в которой содержались лица, чувствовалась небольшая влажность. Стоит отметить, что в камере, в которой чувствовалась небольшая влажность, еще проходила в углу канализационная труба, и стенки угла камеры были в плесени. Водоснабжение в камере полностью отсутствует, крана с водопроводной водой нет. Также

не было в камерах туалетов. Один туалет и одна душевая на весь ИВС находятся в конце коридора, за пределами камер. В душевой имеется лампочка, но она включается от дежурного. В туалете лампочек нет. Имеется только холодная вода.

Прогулочный двор находится в самом здании ИВС. Представляет собой огражденную с четырех сторон бетонными стенами территорию с открытым верхом, с решеткой из арматуры. На бетоне (полу прогулочного двора) расстелены одеяла. В камерах отсутствовали кровати, хотя, со слов сотрудников, матрасы выдаются позже, чтобы переночевать. Только в одной камере имелся бетонный топчан, который занимал почти всю площадь камеры, его длина 6 м. ширина 3м. высота от пола 40 см. Постельные принадлежности в камере отсутствовали, лишь на полу в двух камерах с лицами было постелено одеяло. Со слов сотрудников, постельное белье по инструкции не положено. Относительно оборудования камер, то имелось только по 2 баклажки с водой, урна для мусора, и как упоминалось ранее по одному одеялу в камерах.

На территории ИВС имеется всего лишь один следственный кабинет. В начале, следует отметить, что кабинет расположен таким образом, что исключает возможность общения, к примеру, адвоката с подзащитным наедине без возможного прослушивания. Рядом со следственным кабинетом расположена еще одна комната, разделенная

деревянной ДСП и решеткой. Со слов сотрудников, эта комната предназначена для сотрудников ИВС, где имеются сидячие и лежащие места рядом с окном. Площадь комнаты составляет: длина 4 м., ширина 3 м. и высота 3.5 м. Пол комнаты деревянный и покрыт линолеумом. Состояние потолка и стен удовлетворительное, на стене наклеены объемные фотообои, но окон нет. Освещение только искусственное за счет одной работающей энергосберегающей лампочки. Вентиляция отсутствует. Отопление автономное, электрическое. Температура в комнате стабильная, в пределах 18-20 градусов. Влажность в комнате отсутствует. Комната оборудована 1 столом и 2 стульями, прикрепленными к полу, вешалкой для верхней одежды, одним сейфом ИВС (со слов сотрудников, для хранения журналов, личных дел). Также в комнате имелись календарь, зеркальце и аптечка. Информационные доски какого-либо характера отсутствовали, также отсутствовала тревожная кнопка. Как выяснилось, у работников ИВС нет собственного кабинета.

Медицинское обслуживание

При доставлении лица в ИВС обязательно проводится освидетельствование. Все, кроме одного водворенного лица, подтвердили о прохождении освидетельствования. Вместе с тем, лица, в отношении которых было произведено освидетельствование,

ответили, (1 и 2) что оно было произведено со стороны (участия) дежурного ИВС и врача, (2) врач и его помощника, (3) врачи и лицо без формы (в гражданской форме). Все опрошенные ответили, что сама процедура освидетельствования прошла по следующему: сняли вещи, спросили, на что есть жалоба, а также осмотрели.

В штате ИВС медицинский сотрудник не предусмотрен. Обычно задержанного сотрудники ИВС отводят в Центральную районную больницу для проведения освидетельствования. По результатам освидетельствования составляется либо акт, либо выдается медицинская справка.

Все опрошенные сотрудники сообщили, что в 2013 и 2014 г. не было зафиксировано случаев доставления лиц с телесными повреждениями. Вместе с тем, несколько сотрудников ответили, что если же у лица имеются телесные повреждения, они таких не принимают. Также все опрошенные сотрудники отметили, что с момента их работы в данном учреждении не было ни одного случая, когда лицо сообщало о пытках и разъясняло причины образования телесных повреждений пытками. Опрошенные лица, содержащиеся в ИВС также сообщили, что никому из них физическое или психическое воздействие не применялось. Все опрошенные ответили, что не нуждаются в медицинской помощи.

Сотрудник ИВС, присутствовавший в комнате при опросе лиц, содержащихся в ИВС, показал мониторинговой группе также личные дела данных лиц, в которых не было обнаружено отметок о прохождении освидетельствования. Дополнительно они отметили, что никаких отметок они не ведут. Только при обнаружении на теле лиц каких-либо повреждений составляется соответствующий акт.

Дисциплина

Правила внутреннего распорядка, как сообщили начальник и сотрудники данного учреждения, имеются, однако получить к ним доступ мониторинговой группе также, как и в других ЗУ, не удалось. Вместо этих Правил мониторинговой группе вновь был продемонстрирован распорядок дня. Возможно, сами сотрудники не знают отличия Правил внутреннего распорядка от Распорядка дня и в этой связи необходимо проводить образовательные мероприятия среди самих сотрудников. Хотя, все опрошенные сотрудники ответили, что лицам, доставляемым и водворяемым в ИВС разъясняются Правила внутреннего распорядка и их права и обязанности (иногда устно, иногда письменно), о чем берется соответствующая расписка у водворяемых лиц.

Четверо из опрошенных ответили, что знают свои права, хотя трое из них не смогли перечислить

свои права, один мотивировал свой ответ тем, что не помнит. Пятый из опрошенных перечислил только право на обращение за медицинской помощью и на туалет.

Контакты с внешним миром

Все опрошенные лица отметили, что находятся в ИВС в период от 1 до 3 суток. Четверо опрошенных по статусу подсудимых, находились в ИВС также два дня, которые были этапированы из СИЗО г. Худжанда. Только один из опрошенных отметил, что в период между задержанием и водворением в ИВС находился в кабинете следователя в период 3-х часов. Также, с его слов, он был водворен в ИВС приблизительно около 19:00 по 20:00, хотя в журнале регистрации было отмечено время водворения - 22:00. Сотрудник ИВС показал мониторинговой группе этот журнал, хотя группа не просила об этом.

Родственники были осведомлены об аресте и задержании опрошенных лиц. У 3-их опрошенных лиц отсутствовали адвокаты. У опрошенных лиц (подсудимых), которые имели адвокатов, один ответил, что увидел его во время допроса. Другой, хотя ответил, что имел адвоката, но не смог ответить, когда он видел адвоката (также он не смог ответить, какого пола его адвокат, т.к. не видел его). Хотя, как оказалось при опросе, адвокат у него был, которого ему нанял следователь. Положительным и

отрицательным сторонам своих адвокатов, опрошенные лица не смогли дать оценку.

Начальники, их заместители либо сами сотрудники обходят камеры ежедневно, иногда по несколько раз в день. И в основном во время обходов содержащиеся лица жалуются на приговоры судов и желают их обжаловать. Эти жалобы направляются через канцелярию соответствующим органам. При этом сотрудники пояснили, что ящик для писем имеется снаружи зданий для граждан, а для содержащихся не имеется, так как они свои письма отдают в руки самим сотрудникам во время обходов.

ИВС посещают прокурор, представители международных организаций и УПЧ (от одного раза в 2-3 дня, до 2 раз в год) и имеют возможность проводить беседы с содержащимися в этих учреждениях лицами.

Двое опрошенных лиц, содержащиеся в ИВС, ответили, что прокурор посетил их 2 раза, за два дня их пребывания и провел с ними беседы. Трое остальных ответили, что прокурор их не посещал. Также всех опрошенных не посещали со стороны Омбудсмана, международных и других организаций.

Видеонаблюдение

В ИВС установлена одна камера в коридоре. Эта камера видеонаблюдения предусмотрена как для обзора, так и для записи, однако функцию записи

голоса она не предусматривает. Продолжительность записи – 1 месяц. Записи просматриваются дежурным и начальником. При этом в ИВС отметили, что архивные записи хранятся на компьютере у начальника ОВД, и доступ к этим записям только у специалиста. В ИВС база находится в дежурном отделе, куда посторонним вход запрещен.

Мониторинговая группа после посещения получила следующие рекомендации:

3. Оказание содействия в ремонте душевой комнаты;
4. Оказание содействия в полном техническом оснащении ИВС согласно международным стандартам.

5.4. ПОСЕЩЕНИЕ ПРИЕМНИКА-РАСПРЕДЕЛИТЕЛЯ ДЛЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ Г. ДУШАНБЕ

Общая информация

30 июня 2014 г. был осуществлен визит в Приемник-распределитель для несовершеннолетних в г. Душанбе. Это учреждение при МВД РТ. Такого типа учреждение является единственным. Визит занял чуть больше половины дня.

Во время визита в ПРН не было начальника, он находился в отпуске. А также на момент посещения

не было ни одного несовершеннолетнего. По словам и.о. начальника ПРН, в общем, в месяц в ПРН попадают от 3 до 30 несовершеннолетних. По штату предусмотрено 23 сотрудника, в том числе имеется штат медицинского сотрудника. Однако, на момент посещения было 15 сотрудников, 3 вакантных должности, среди которых позиция медицинского работника.

ПРН рассчитан на 30 детей, состоит из 4 комнат (из них, 1 – для девочек, 3 – для мальчиков) и 1 изолятора, который служит комнатой, куда в первую очередь помещаются доставленные дети и после полного осмотра и заведения документов распределяются в другие комнаты.

У входа в ПРН был постовой, который не препятствовал входу в здание. Ему была разъяснена цель визита, после чего она сразу же понял, откуда пришли люди, и о проводимом мониторинге он был проинформирован. Без предъявления каких-либо документов, члены мониторинговой группы вошли в здание.

Начальник ПРН находился в отпуске, его не было во время мониторинга, заведовал ПРН в то время его заместитель. Он был заранее проинформирован о мониторинговой группе, относился к членам мониторинговой группы приветливо. Разрешения от него на проведение мониторинга не получено, однако со стороны УПЧ

заранее было направлено письмо в ПРН с сообщением о предстоящем мониторинге.

Членам мониторинговой группы был предоставлен незамедлительный доступ в здание ПРН. Во время мониторинга в ПРН не было детей, и, соответственно, с ними не проведен опрос.

ЮНИСЕФ выделяет в месяц 3000 сомони для реинтеграции детей. Родители в основном сами приезжают за детьми и забирают их. При доставлении ребенка в семью его сопровождает работник ПРН – воспитатель.

Периодичность и место проведения рейдов по выявлению детей, не имеющих определенного места жительства, документов, определяется со стороны Инспекции (хадамот) (в неделю один раз). Для выявления таких детей привлекаются также и сотрудники местного органа исполнительной власти.

В 2014 г. было зарегистрировано 11 случаев доставления в ПРН детей, не имеющих определенного места жительства, документов.

Для ребенка, доставленного в ПРН необходимо составить такие документы, как:

6. Анкета;
7. Протокол осмотра несовершеннолетнего;
8. Объяснительная несовершеннолетнего;
9. Опись вещей;
10. Листок предупреждения совершения преступления.

Кроме того, для приема несовершеннолетнего необходимо иметь в наличии Решение органа, откуда был доставлен несовершеннолетний.

В ПРН имеются соответствующие бланки, которые заполняются сотрудниками ПРН при доставлении несовершеннолетнего. Требуемые документы оформляются со стороны инспектора и воспитателя ПРН. Несовершеннолетний заводится после доставки в комнату-изолятор, там на него заполняются соответствующие документы (указанные выше), и ребенок заводится в душ, его переодевают в одежду ПРН, вещи ребенка описываются и хранятся в самом ПРН.

Несовершеннолетний может содержаться в ПРН до 30 дней. В крайних случаях, по мере необходимости, со стороны Комиссии по правам ребенка этот срок может быть продлен еще до 30 дней.

В ПРН не имеются специальные условия для совершения религиозных обрядов, и это запрещено со стороны руководства. Однако, как отметили, опрошенные, в случае необходимости, детям предоставляется комната и «чайнамаз» для совершения религиозного обряда. Проверить это утверждение не представилось возможным, поскольку не было детей во время посещения.

Опрошенные отметили, что в 2013 г. было 20-25 случаев повторного водворения детей в ПРН, и, по мнению опрошенных, это связано с беспризорностью.

Условия содержания и гигиена

В ПРН всего 4 палаты: для мальчиков, для девочек и палата-изолятор, куда в первую очередь доставляются абсолютно все водворенные в ПРН, где после их осмотра и проведения необходимых процедурных работ и оформлений, несовершеннолетние распределяются по палатам.

Площадь палаты для мальчиков: длина 5 метров, ширина 4 метра, высота 3,2 метра. Палата рассчитана на 8 человек. На момент посещения в палате не было задержанных несовершеннолетних. Пол деревянный, потолок в удовлетворительном состоянии. Одно окно размерами: 2 м. в высоту и шириной в 2,5 м. Подоконники окна в неудовлетворительном состоянии, пробиты насквозь. В зимнее время будет невозможно обогреть подобную палату. Свет от окна проникает в палату в достаточном количестве, в ночное время палата освещается при помощи одной лампочки, мощности которой недостаточно для полноценного освещения всей палаты. Имеются решетки на окнах. Посторонних запахов не имеется, имеется кондиционер советского производства в рабочем состоянии.

Отопление централизованное, зимой работает, палаты отапливаются. В момент посещения в палатах было очень жарко, примерно 30-35 градусов. Влажность удовлетворительная.

Крана с водопроводной водой в палате нет, а также нет туалета.

Имеются 4 кровати двухъярусных, рассчитанных на 8 мест. Деревянные. Топчана нет. На кроватях по одному матрацу, одеялу, подушек с чехлами, полотенце и клеенка на матрац – защита от протеканий различного рода. Постельное белье имеется в удовлетворительном состоянии.

Из мебели, кроме кроватей, имеются еще две тумбочки. Других предметов мебели нет.

Площадь палаты для девочек: длина 6,5 м., ширина 3 м, высота 3,2 м. Рассчитана на 6 человек. В момент посещения также там не было ни одного несовершеннолетнего. Пол деревянный, состояние потолка и стен удовлетворительное. Имеются 3 окна. Два из них метра на полтора, одно – 2 метра на 2,5. Имеются решетки. Через окна дневной свет пропускается в достаточном количестве, в ночное время освещение за счет двух лампочек. Однако, одна из лампочек не работает, а мощность другой слабая. Вентиляция имеется как естественная, так и искусственная (за счет советского кондиционера). Отопление имеется, централизованное. Со слов сотрудников ПРН, хорошо работает в зимнее время и отапливает палату. Проверить это утверждение не представилось возможным, так как посещение имело место весной. Температура в палате 30-35 градусов по С. Очень душно. Влажности нет.

Так же, как и в палате для мальчиков, нет крана с водопроводной водой, туалета.

Из мебели имеются 6 кроватей, рассчитанных на шесть мест. Кровати комбинированные: деревянно-железные. На кроватях по одному матрацу, одеялу, подушка с чехлом, полотенце. Постельное белье имеется, выстиранное на момент посещения. Также имеются 3 тумбочки. В палате имеется еще одна дополнительная кровать для дежурного. Как объяснили сотрудники ПРН, чтобы обеспечить безопасность за детьми и присмотр.

Палата-изолятор, которого еще называют палатой для больных, представляет собой маленькую комнату с длиной и шириной в 2,5 м, с двумя кроватями. Рассчитана на 2 человека. Такие же условия, как и в палате для мальчиков и девочек, только с меньшими размерами.

Также было проведено наблюдение двух комнат сотрудников ПРН: заместителя начальника и инспекторов. Кабинет заместителя в удовлетворительном состоянии, с работающим советским кондиционером, имеется мебель, часть из которой в неудовлетворительном состоянии. Имеется компьютер, телефон. В отличие от кабинета заместителя, кабинет инспектора менее комфортабельный, кондиционеров нет, температура высокая до 35 градусов, душно.

Душевая комната расположена вне палат, внутри здания приемника-распределителя,

изолированная, с перегородками и дверьми. Длина 3 м, ширина 1,7 и высота 3,2 м. Имеется горячая и холодная вода, в рабочем состоянии. Освещение искусственное за счет двух работающих лампочек. Вентиляция в коридоре душевой. Не отапливается. Душ дети могут принимать без ограничений и по мере необходимости, специального графика не установлено.

Туалет также находится вне палат, рядом с душевой, в виде двух унитазов, изолированный. Длина 1,5 м, ширина 1, высота 3,2 м. Умывальника с водопроводной водой нет, но он есть в коридоре, перед входом в туалет. Имеется одна лампочка. Вентиляция и Отопление отсутствуют. При этом посторонних запахов нет.

В здании ПРН имеется внутренний двор длиной около 22 м. ограждено по периметру, без укрытия от дождя и солнца, с тремя скамейками. Во внутреннем дворе имеется душевая и санузел в удовлетворительном состоянии. Имеется график прогулок. Прогулки с детьми проводятся два раза в сутки: до обеда – 45 минут, после обеда – 2-3 часа, в зависимости от времени года. Спортивное снаряжение имеется, но скудное (волейбольная сетка и один-два металлических бруса).

Дисциплина

Правила внутреннего распорядка в ПРН имеются, их копия была предоставлена для ознакомления членам мониторинговой группы. В ПРН ведутся такие журналы, как журнал доставки несовершеннолетних, график дежурства, журнал отчетности приема и сдачи несовершеннолетних, учетно-статистическая карточка и др. Все документы ПРН являются документами открытого типа. Вместе с тем, Правила внутреннего распорядка не вывешены ни в палатах, ни в кабинетах сотрудников. Водворенные в ПРН дети знакомятся с Правилами внутреннего распорядка. Ознакомление происходит устно со стороны инспекторов либо воспитателей ПРН. Эти Правила внутреннего распорядка вывешены в коридоре здания ПРН, в доступном месте. Также детям разъясняются их права и обязанности.

Медицинское обслуживание

ПРН позиция врача, как было отмечено выше, вакантная. В случае, если ребенку нужна помощь, прибегают к услугам врача из городских центров здоровья и поликлиник.

Все опрошенные отметили, что за 2013 и с начала 2014 г. не было ни одного случая обнаружения телесных повреждений у доставленных детей в ПРН.

Вместе с тем, опрошенные отметили, что бывают случаи, когда у доставленных детей обнаруживаются небольшие царапины. Был лишь один случай, когда в ПРН был доставлен ребенок, получивший смертельную травму от электрического трансформатора. На вопрос о том, выясняет ли администрация ПРН причины образования обнаруженных телесных повреждений, все опрошенные ответили, что да, выясняет. Но ни одного случая не было зарегистрировано, когда несовершеннолетние поясняли бы причину образования телесных повреждений пытками/ жестоким обращением со стороны сотрудников правоохранительных органов. При наличии таких случаев, сообщение о заявленных пытках оформлялось бы рапортом руководству, и администрация предпринимает действия по проведению экспертизы в соответствующем медицинском учреждении, а также берется объяснительная у несовершеннолетнего и докладывается до начальства (в МВД) о наличии у ребенка телесного повреждения. О наличии у ребенка телесного повреждения сообщается, по словам и.о. начальника ПРН, в прокуратуру и другие государственные органы по месту совершения действия.

Питание

Как стало известно мониторинговой группе, финансовые средства на питание не выделяются, однако все нужные продукты для приготовления пищи для доставленных в ПРН детей, администрация использует средства хозяйственного обеспечения. На лекарственные средства и препараты выделяются примерно 500 сомони в один квартал, санитарно-эпидемиологическую обработку средства предоставляются по мере необходимости (иногда один раз в месяц, иногда один раз в квартал). Горячая пища детям выдается 3 раза в день, которая готовится в самом учреждении.

Контакты с внешним миром

Чтобы вывести ребенка за территорию ПРН, необходимо вначале установить личность несовершеннолетнего, его место жительства, выявить его родителей или родственников, связаться с ними, составить Акт, получить копии документов, устанавливающих личность родителей, а также свидетельства о рождении ребенка.

В ПРН не принимают детей, совершивших преступления, и еще не было случаев, когда была необходимость в услугах адвоката для защиты прав несовершеннолетнего. Однако, препятствий никаких к доступу несовершеннолетнего к адвокату нет, в

случае необходимости юрист от ЦПР приходит к несовершеннолетнему и проводит беседу, обычно, эта беседа носит психологический характер.

Начальник и заместитель начальника ПРН обходят комнаты ежедневно, иногда по несколько раз в день и выслушивают жалобы содержащихся детей. В основном, жалобы детей касаются нежелания пребывания в ПРН. Журнал регистрации жалоб, заявлений и предложений детей не ведется. Ящика для приема жалоба и заявлений также нет в ПРН. Жалобы или заявления детей направляются через руководство (кураторов), однако до настоящего времени не было ни одного случая поступления жалоб заявлений письменных, чтобы их перенаправлять. По ответам всех опрошенных, дети ручкой и бумагой обеспечиваются со стороны ПРН.

Прокурор посещает ПРН не реже одного раза в 10 дней, чаще он посещает ПРН по мере необходимости. Сотрудники УПЧ и международные организации также посещают учреждение. Обычно суть посещения несовершеннолетних в ПРН заключается в установлении личности, необходим ли детский психолог, оказание технической помощи и т.д.

Видеонаблюдение

Видеокамеры в ПРН были установлены в 2013 г. в количестве 3 камер со стороны МВД (УГСО).

Видеокамеры установлены: 1 – слева при входе в здание ПРН, 1 – справа при входе в здание ПРН, и еще 1 – внутри, в прогулочном дворе. Монитор обзора 2 видеокамер выведен на улицу, внешний обзор, одной камеры – внутренний.

Камеры предназначены для обзора и записи, голоса лиц, находящихся под наблюдением, не отображаются. Продолжительность записи – 1 месяц. Записи видеонаблюдения просматриваются специалистами из Управления связью. Записи проверяются в зависимости от обстоятельств. Дежурят у мониторов видеокамер ежедневно по 3 человека в сутки (между собой эти три человека также меняются). Дежурные специализированного обучения в связи с работой, связанной с наблюдением, не проводят.

Учет архивных записей видеонаблюдения не ведется, и они не хранятся нигде. К записям видеонаблюдения имеет доступ руководитель учреждения.

Мониторинговая группа получила следующие рекомендации в результате посещения:

4. Необходим врач и водитель;
5. Нужен спецавтомобиль для перевозки детей;
6. Компьютеры для несовершеннолетних, для их досуга.

10.5. ПОСЕЩЕНИЕ ЖЕНСКОЙ ИСПРАВИТЕЛЬНОЙ КОЛОНИИ В Г. НУРЕК

Общая информация

1 августа 2014 г. был осуществлен визит в женскую исправительную колонию в г. Нурек. Посещение заняло целый день. Мониторинговая группа встретилась с администрацией, провела беседы с заключенными и сотрудниками ИУ, осмотрела камеры, санузлы, комнаты сотрудников, прогулочный двор.

Женская колония - сравнительно новое здание.

В момент посещения было 310 заключенных. Среди заключенных есть как несовершеннолетние, так и совершеннолетние, а также осужденные, занятые на хозяйственных работах, иностранные граждане. Содержатся заключенные, как с высшим образованием, так и без образования вовсе, большинство замужние и с детьми. Отдельного блока для девочек нет, и они содержатся вместе с взрослыми женщинами и, соответственно, пользуются всеми услугами, наряду со всеми, условия также общие, какого-либо подхода отдельного нет.

Персонал колонии состоит из 38 сотрудников, по штату предусмотрен 41 сотрудник. В момент посещения имелись 3 вакантные позиции: терапевт, гинеколог и фтизиатр. 58% сотрудников изолятора — женщины.

Цель визита была разъяснена дежурному КПП. О проводимом мониторинге дежурный был извещен. Были изъяты мобильные телефоны у всей мониторинговой группы. Каких-либо дополнительных препятствий оказано не было. Начальник Колонии был проинформирован о мониторинге и попросил официальное разрешение о его проведении. Каких-либо препятствий со стороны руководства не было. Следует отметить, что начальник данной колонии был одним из тех, кто был готов к открытому диалогу с мониторинговой группой и охотно предоставлял всю необходимую информацию, не учиняя дополнительных препятствий и ограничений, якобы закрепленных в законодательстве.

Условия содержания и гигиена

Мониторинговая группа посетила камеры лагерного типа. Всего их в колонии 4. Заселены только 3 комнаты, четвертая комната пустая. Площадь всех комнат: длина – 25 м., ширина – 13 м., высота потолка – 3,5 м. Лимит содержания в комнатах 100 человека. На одного заключенного приходится по 3,25 кв.м., что не соответствует даже тому минимуму, которое установлено законодательством страны (4 кв.м.). Однако, за счет того, что комнаты не переполнены, площадь на одного заключенного увеличивается. Так, например, в одной комнате содержалось 78

осужденных (по 4,16 кв.м. на человека), в другой – 83 (3,91), в третьей - 88 (3,69).

Полы в комнатах бетонные, покрытые линолеумом, состояние стен и потолка удовлетворительные. Всего в каждой комнате по 9 окон. Размер окон: высота – 1,7 м., ширина – 1,3 м., толщина окон – 15 см. Решетки в комнатах отсутствуют, освещение днем естественное, ночью искусственное (6 лампочек), что является достаточным для нормального проникновения дневного света и освещения. Выключатель находится в комнате, имеется лимит употребления электроэнергии с 22:00 до 06:00. Вентиляция в комнатах естественная, централизованное отопление отсутствует, зимой обогревается электропечами, в каждой комнате по две печки, прибитые к стене. Влажность в комнатах отсутствует, водоснабжение и санузел в комнатах отсутствуют.

Кровати в комнатах железные, у всех в наличие имеется матрас, подушка, одеяло и постельное белье. Состояние постельного белья удовлетворительное. Женщины сами стирают свои вещи, хотя в штате есть прачка, женщины сами изъявили желание стирать свои вещи.

Во всех комнатах есть в наличии табуретка и прикроватная тумбочка. В отдельной комнате для просмотра телевизора имеется столы и стулья и один плазменный телевизор. В дополнительной комнате хранятся личные вещи осужденных.

Туалет один общий для всех. Находится на территории прогулочного двора. Тип санузла выгребные ямы, установлены сверху сидячие унитазы (замини). Количество – 11 шт. Вид санузла полуизолированный с перегородками из кафеля. Площадь санузла: длина 9 м., ширина – 4м., высота – 3,5 м. Умывальник не имеется, воду приносят в ведрах. Освещение искусственное, наличие лапочек – 5, из которых рабочие 3. Вентиляция естественная, отопление отсутствует.

Душевая комната находится в отдельном здании во дворе Колонии. Вид душевой не изолирован, то есть не имеет перегородок. Длина 10 м., ширина 6 м. и высота потолка 3,5 м. Имеется горячая и холодная вода, всего 6 душевых и все являются рабочими. Освещение днем естественное, ночью искусственное. Количество лампочек – 3, все работающие. Имеется искусственная вентиляция. Зимой помещение не отапливается. График посещения душевой: Суббота и воскресенье с 8:30 до 16:30. Также женщины с разрешения надзирателя могут принять душ в любое время. В душевой нет санитарно-гигиенических приспособлений, так как все женщины держат их у себя лично.

Прогулочный двор расположен на территории Колонии. Длина прогулочного двора – 150 м., и ширина – 60 м. Прогулочный двор расположен на открытой территории, каких-либо ограждений по периметру не существует, навесов тоже нет. На

территории двора имеется баскетбольная и волейбольная площадка. Камера наблюдения на территории двора отсутствует.

Состояние камер, осмотренных мониторинговой группой, включая санитарно-гигиенические условия, было в основном хорошим.

Также мониторинговая группа провела наблюдение комнат сотрудников колонии, включая начальника. Площадь этих комнат от 6х3 м., до 9х6 м. Пол, потолок, стены в целом комнаты отремонтированы, в удовлетворительном состоянии, имеется мебель. А также в каждой комнате, наряду с окном, имеется по 20 лампочек для освещения и тревожная кнопка.

Медицинское обслуживание

В колонии имеется отдельный гинекологический кабинет, однако нет специалистов, которые бы там работали, в связи с чем, этот кабинет практически в нерабочем состоянии. В случае необходимости, женщин-заключенных осматривает гинеколог из числа осужденных, либо приглашается гинеколог из городской больницы.

В медчасти работают 2 медсестры, которые предоставляют первую медицинскую помощь. Если есть необходимость в осмотре специалиста, то заключенных женщин вывозят в городскую больницу,

либо вызывают скорую медицинскую помощь в Колонию.

Со слов начальника и сотрудников ЖК, лица, доставленные в женскую колонию, проходят в обязательном порядке медицинское освидетельствование. Для этого приглашаются врачи из городской больницы города Нурек. Врачи мужского и женского пола, которые проводят освидетельствование. Результаты освидетельствования вводятся в медицинскую карту и хранятся в медчасти. Опрошенные женщины отметили, что были подвергнуты медицинскому освидетельствованию, флюорографическому и лабораторному обследованию со стороны женщин-врачей. На момент посещения опрошенные женщины не нуждались в медицинской помощи, кроме одной, которая не заявила об этом администрации, поскольку готовилась к выходу на свободу.

За период 2013 и 2014 год не зафиксировано ни одного случая телесных повреждений во время водворения заключенных. Опрошенные мониторинговой группой женщины-заключенные также подтвердили это и сообщили, что к ним не применялись физическое либо психологическое давление. В случаях сообщения о пытках, информация регистрируется в книге о нарушениях, затем ставится в известность Прокурор, это касается процедур, которые есть в учреждении, однако, из слов

начальника, таких случаев в колонии не было зафиксировано.

Дисциплина

Следует отметить, что в ЖК также Правила внутреннего распорядка путают с Распорядком дня. Распорядок дня висит на стене карантинной зоны, однако Правила внутреннего распорядка нигде не висят, в том числе в кабинете начальника и сотрудников ЖК, в камерах. Хотя начальник и сотрудники отметили, что всех доставляемых в обязательном порядке знакомят с Правилами внутреннего распорядка, а также правами и обязанностями. ЖК ведутся следующие журналы регистрации: прием граждан, прием осужденных, для сотрудников, книга для осужденных, книга жалоб и заявлений.

Контакты с внешним миром

Как отметили опрошенные женщины, родственники посещают их от одного раза в неделю, до одного раза в шесть месяцев.

Из слов сотрудников и начальника, начальник обходит все камеры и принимает жалобы и заявления от осужденных ежедневно. Также осужденные адресуют свои жалобы Прокурору, Омбудсмену, начальнику и его заместителю, а также в ГУИУН МЮ

РТ. В основном жалуются на следствие, приговор суда, по болезням, а также просят о досрочном освобождении. Заявления обязательно проходят регистрацию в колонии и отправляются через сотрудников учреждения, начальству и дальше по адресату в зависимости от просьбы. Отдельного ящика для жалоб и заявлений в учреждении не существует.

Начальник и сотрудники ЖК сообщили, что Прокурор (каждые 10 дней) и представитель Омбудсмана (в почти каждый месяц) посещает учреждение и проводят беседы и индивидуальные встречи с осужденными. Международные организации – посещают, если имеют разрешения от ГУИУН. Также проводят встречи и беседы с осужденными. Женщины отметили, что прокурор, из офиса УПЧ посещают реже одного раза в 10 дней, международные и другие организации также посещают ЖК реже одного раза в 10 дней, в основном, это Лига женщин-юристов Таджикистана.

Видеонаблюдение

Видеокамеры установлены 3 года назад. Установлено всего 8 камер, за счет средств государства. Камеры установлены в жилой зоне, КПП, администрации, комнате свидания, 4 камер по всему периметру колонии. Функциональные возможности: только для обзора и без записи голоса. Объем записи

500 Гбт. Весь надзор и контроль ведется начальником колонии. Записи проверяются в два дня один раз. Дежурного по наблюдению нет, каких-либо обучений никто из сотрудников не проходил. Все архивы видеозаписи хранятся у начальника в кабинете, и весь учет ведется им же. Хранятся только те записи, которые необходимы и имеют какую-либо важную запись. Монитор камеры выведен на жилую зону, на административную зону, территории КПП и по периметру в сторону учреждения.

Мониторинговая группа по результатам посещения получила следующие рекомендации:

5. Организовать тренинги по повышению квалификации сотрудников учреждения;
6. Повысить заработную плату;
7. Обеспечить жильем сотрудников ЖК;
8. Оказать помощь в постройке комплексного спортивного зала.

ХIII. ВЫВОДЫ

Во время реализации данного проекта было осуществлено 5 посещений закрытых учреждений с целью изучения условий содержания лиц, лишенных свободы. В г. Душанбе мониторинговая группа посетила городской ИВС и приемник-распределитель для несовершеннолетних, женскую исправительную

колонию в г. Нурек, в Согдийской области мониторинговая группа посетила СИЗО в г. Худжанд и ИВС в г. Исфара.

Условия содержания и гигиены в местах лишения свободы

По результатам посещений и осмотра мест содержания, мониторинговой группе стало известно, что во многих местах принимаются меры по созданию условий пребывания лиц, содержащихся под стражей или в местах лишения свободы. Тем не менее, мониторинговая группа выявила, что, не смотря на хорошее освещение в камерах в дневное время, в ночное время освещается при помощи одной лампочки, мощности которой недостаточно для полноценного освещения. Во многих местах воздух проветривается за счет окон в камерах, отсутствует отдельная система вентиляции воздуха. Например, в ИВС г. Исфары, воздух в камерах проветривается через дыры, ведущие в коридор ИВС, который также не имеет системы вентиляции воздуха. В результате, в камерах стоит неприятный запах, чувствуется нехватка воздуха, дыхание после нескольких минут пребывания в этих камерах утяжеляется.

Во многих местах установлены двухъярусные кровати, сделанные из железа. Постельные принадлежности имеются, в том числе матрац, одеяло, подушки и постельное белье. В ИВС г.

Душанбе постельное белье отсутствовало, а в ИВС г. Исфары и вовсе отсутствовали кровати. Сотрудники данного учреждения сообщили членам мониторинговой группе, что матрасы выдаются позже, когда необходимо переночевать. Только в одной камере имелся бетонный топчан, который занимал почти всю площадь камеры. Постельные принадлежности в камере отсутствовали, лишь на полу в двух камерах с лицами было постелено одеяло. Со слов сотрудников, стало известно, что постельное белье по инструкции выдавать не положено.

Не смотря на то, что ИВС г. Душанбе имеет централизованное отопление, батареи плохо прогреваются зимой и в камерах низкая температура. Во многих осмотренных местах в отдельных камерах существует система водоснабжения с холодной водой, есть умывальник, однако в некоторых местах, например в ИВС г. Душанбе, мониторинговая группа обратила внимание на пластиковые баклажки с водой для питья. В СИЗО г. Худжанд, во время мониторинга в двух камерах вода отсутствовала. Причиной отключения называлось пополнение резервной цистерны СИЗО, а в другом случае наблюдения камеры, где также отсутствовала вода в водопроводном кране, причину отсутствия воды сотрудники СИЗО объяснили тем, что на территории учреждения проводятся ремонтные работы. Водоснабжение в камерах ИВС г. Исфары полностью отсутствует, крана с водопроводной водой нет.

Во многих местах, соответственно в камерах, отсутствует элементарная мебель: стол, вешалка для верхней одежды, полка для туалетных принадлежностей, нет средств радиовещания, урны для мусора. В качестве урны в основном используются полиэтиленовые пакеты, обычно лежащие в углу камеры.

Туалеты в основном расположены непосредственно в камерах, в углу, по одному в каждой камере, в виде выгребных ям. Вид санузла полуизолированный, без перегородок и без двери, однако туалеты в СИЗО г. Худжанд имеют перегородки. Рядом с туалетом обычно расположен умывальник с водопроводной водой. ИВС г. Исфары не имеет туалетов в камерах; имеется один общий туалет без освещения.

Многие места имеют отдельные душевые комнаты, которые также являются полуизолированными (с перегородками, без двери). Имеется водоснабжение холодной и горячей воды. Освещение и вентиляция воздуха существует за счет окон в душевых комнатах. В ИВС г. Исфары также имеется одна душевая, расположенная вне камер только с холодной водой.

Мониторинговая группа также осмотрела территории прогулочных дворов, расположенных в местах содержания. Во всех дворах, полы бетонные и имеются ограждения в виде сплошной стены. В ИВС г. Душанбе двор не имеет укрытия или навеса,

отсутствуют скамейки, туалет и камеры наблюдения. Мониторинговая группа также не обнаружила графика прогулок. Но в СИЗО г. Худжанд по центру дворов расположены скамейки, рассчитанные на 11, 13 и 18 человек. На территории ПРН внутренний двор имеет три скамейками. Во внутреннем дворе имеется душевая и санузел в удовлетворительном состоянии. Имеется график прогулок. Во дворе имеется небольшое спортивное снаряжение в виде волейбольной сетки и один-два металлических бруса.

Медицинское обслуживание

Мониторинговой группе стало известно, что многие места содержания должны иметь в своем штате отдельного врача для проведения освидетельствования и проведения медицинского обслуживания в случае необходимости. Однако мониторинговой группе не совсем стало ясно, кем и каким образом проводится освидетельствование. Например, по словам начальника ИВС г. Душанбе, после доставления лиц в обязательном порядке проводится освидетельствование со стороны врача. Однако сотрудники того же учреждения отметили, что процедура освидетельствования проходит со стороны дежурного, его помощника, врача, наряда и лицом, доставившим его.

Сотрудники СИЗО г. Худжанд сообщили, что освидетельствование проводится врачом в

присутствии представителей всех отделов закрытого учреждения (надзорного, режимного, по воспитательной части и т.д.). По результатам освидетельствования составляется либо акт, либо выдается медицинская справка. ИВС г. Исфары не имеет в штате медицинского сотрудника. Сотрудники данного учреждения отводят для освидетельствования водворяемых в ближайшую больницу. Для проведения освидетельствования с лиц снимается вся одежда. В случае водворения женщин, их осматривает сотрудник женского пола, в случае необходимости приглашается врач-женщина.

Хотя и имеется отдельный гинекологический кабинет в женской исправительной колонии, нет врачей-гинекологов. Как стало известно мониторинговой группе, в случае необходимости, женщин-заключенных осматривает гинеколог из числа осужденных, либо приглашается гинеколог из городской больницы.

Дисциплина

Во время беседы с сотрудниками мест содержания, мониторинговой группе сообщили, что дисциплина поддерживается в соответствии с законом и Правилами внутреннего распорядка. При поступлении всех водворяемых знакомят в устном порядке с этими правилами. Более того, как сообщили сотрудники СИЗО г. Худжанд, лицам,

доставляемым и водворяемым в СИЗО, разъясняются Правила внутреннего распорядка и их права и обязанности (иногда устно, иногда письменно), о чем берется соответствующая расписка у водворяемых лиц.

Мониторинговая группа во время посещений не обнаружила данные правила в доступных местах и не смогла их получить. Вместо этих Правил, практически во всех местах, мониторинговой группе показывали распорядок дня. Однако, только начальник ИВС г. Душанбе согласился предоставить копии внутренних документов, включая Правила внутреннего распорядка, но у мониторинговой группы не было возможности сделать копии из-за объемности документов и ограничения во времени.

Контакты с внешним миром

Как стало известно мониторинговой группе во время беседы, начальники их заместители либо сами сотрудники обходят камеры ежедневно, иногда по несколько раз в день. И в основном во время обходов содержащиеся лица жалуются на приговоры судов и желают их обжаловать. Эти жалобы направляются через канцелярию соответствующим органам. При этом сотрудники пояснили, что ящик для писем имеется снаружи зданий для граждан, а для содержащихся не имеется, так как они свои письма отдают в руки самим сотрудникам во время обходов.

Видеонаблюдение

Практически во всех местах содержания установлена система видеонаблюдения. Так, на территории ИВС г. Душанбе имеется система видеонаблюдения, функционирующая с помощью 7 камер. Камеры видеонаблюдения позволяют не только осуществлять обзор, но и записывать, фиксировать дату и время с объемом записывающей памяти на 3 месяца. Мониторы обзора видеокамер выведены в сторону ворот главного входа, на коридоры 1 и 2 этажа, где расположены двери в камеры, в 2-х следственных комнатах, и 2 камеры расположены с задней части ИВС. В СИЗО г. Худжанд установлено всего 6 камер видеонаблюдения: 3 камеры находятся снаружи здания, три камеры – внутри здания в коридорах. Продолжительность записи – 1 месяц. Записи просматриваются дежурным и начальником. В ИВС г. Исфары установлена одна камера в коридоре. Продолжительность записи – 1 месяц. Записи просматриваются дежурным и начальником. При этом в ИВС отметили, что архивные записи хранятся на компьютере у начальника ОВД и доступ к этим записям только у специалиста. В ПРН установлены 3 камеры. Монитор 2-х видеокамер выведен на улицу для внешнего обзора, одной камеры – на внутренний двор. Продолжительность записи – 1 месяц. В ЖИК г. Нурек установлены 8 камер. Мониторы камер

выведены на жилую зону, на административную зону, территории КПП и по периметру в сторону учреждения.

XIV. РЕКОМЕНДАЦИИ

Рекомендации специального характера, по результатам посещений:

16. Расширить количество членов, в том числе представительство, мониторинговой группы для полного и всестороннего анализа посещений ЗУ;
17. Рассмотреть возможность и внедрить механизм незапланированных визитов в ЗУ без предварительного уведомления;
18. Предоставить доступ к внутренним правилам и распорядкам ЗУ для анализа и в случае необходимости для внесения изменений и дополнений; Разместить в доступном месте, а также в кабинетах сотрудников Правила внутреннего распорядка исправительного учреждения;
19. Обеспечить и гарантировать на практике возможность во время посещений

конфиденциального общения членов мониторинговой группы с лицами находящимися в местах лишения свободы;

20. Законодательно закрепить возможность посещений ЗУ самостоятельно представителями общественных организаций;
21. Обеспечить мониторинговую группу техническими средствами: градусник, линейка, мобильные сканеры, фотоаппарат, аппарат для определения влажности и др.
22. Привести на практике порядок проведения освидетельствования в соответствие международным стандартам и обучить персонал ЗУ эффективному проведению медицинского освидетельствования;
23. Институту Омбудсмена и органам прокуратуры проводить более частые посещения и конфиденциальные беседы с лицами находящимися в ЗУ;
24. Привести порядок и механизм реализации права на обращения лиц находящихся в ЗУ в соответствие международным стандартам;

25. Обеспечить в зимний период необходимой температурой во всех ЗУ; полностью улучшить условия содержания лиц, содержащихся в камерах ИВС г. Исфара;
26. Привлечь врача-гинеколога в женской колонии и обеспечить гинекологический кабинет препаратами и современным оборудованием для беременных женщин;
27. Обеспечить регулярным посещением детского терапевта в Приемник-распорядитель для несовершеннолетних г. Душанбе;
28. Обеспечить адвокатам (защитникам) незамедлительный и беспрепятственный доступ в места лишения свободы к их доверителям, согласно порядку, установленному национальным законодательством. Генеральной прокуратуре и другим заинтересованным органам вести эффективный надзор над реализацией прав лиц, находящихся в ЗУ, на доступ к юридической помощи;
29. Адвокатам и адвокатским организациям проявить большую активность и сообщать о каждом случае воспрепятствования адвокату

для встречи со своим доверителем и в возможном случае жестокого обращения;

30. Рабочей группе и членам мониторинговой группы Продолжать повышать свои знания и навыки посредством организаций специализированных учебных тренингов.

Рекомендации общего характера:

9. Экспертной группе изучить наилучшие практики внедрений НПМ и провести анализ национального законодательства на соответствие международным стандартам создания и внедрения НПМ; в случае необходимости, привлечь независимых национальных и международных экспертов для разработки пошагового плана действий по ратификации ОПКАТ;
10. Обеспечить доступ в учреждения пенитенциарной системы Международному Комитету Красного Креста для оценки ситуации с правами заключенных на свободу от пыток; такие визиты должны быть регулярными, без предварительного уведомления, с возможностью опроса заключенных и доступом ко всем требуемым документам;

11. Законодательство и политика должны обеспечить более разнообразные формы содержания под стражей и должны разрешать размещение заключенных в отдельных камерах или камерах и казармах с небольшим числом заключенных в соответствии с выбором заключенного. Установленный режим должен разрешать общие занятия в течение дня и не должен приводить к формам содержания, близким к одиночному заключению;
12. Врачи и другие медицинские работники в учреждениях Министерства юстиции РТ с целью обеспечения условий для полноценного исполнения ими профессиональных обязанностей должны иметь независимый статус и контролироваться только органами здравоохранения;
13. В соответствии с Правилами ООН, касающимися защиты несовершеннолетних, лишенных свободы, дисциплинарные меры, представляющие собой жестокое, негуманное или унижающее человеческое достоинство обращение, включая помещение в карцер, строгое или одиночное заключение, должны быть строго запрещены;

14. В соответствии с Кодексом об исполнении уголовных наказаний и Правил Организации Объединенных Наций, касающихся защиты несовершеннолетних, лишенных свободы, несовершеннолетние девочки должны быть отделены от взрослых женщин;
15. Питание в местах заключения должно соответствовать нормам в отношении энергетической ценности и пищевого состава, учитывать возрастные и иные требования, включая требования, связанные с религиозными и этническими традициями и привычками;
16. Предоставить информацию о количестве задержанных и заключенных во всех закрытых учреждениях страны.

BHR

**REPORT ON THE RESULTS OF
THE VISITS TO PILOT CLOSED
FACILITIES IN THE REPUBLIC OF
TAJIKISTAN.**

Dushanbe, 2014

ACKNOWLEDGEMENTS

We would like to express our gratitude to members of the monitoring group: Rakhmanova Gulchehra, Sharifova Zebo, Yormatov Hudoidod.

We would like to thank director of PF NotaBene, Nigina Bakhrieva for expert support.

Separate gratitude shall be expressed to National Human Rights Institute of Tajikistan, namely, Zarif Alizoda, Rajabmo Badriddinova, Nidoev Khusniddin, Nizomov Abduhalim and Madjidov Parviz for rendered support in terms of obtaining the access to closed facilities and joint monitoring.

We would also like to thank administration and personnel of TIC in Dushanbe, Isfara, Investigation Isolator of Khujand, Female Colony in Nurek, and TIC for Minors in Dushanbe,. We are also thankful to everyone who took part in the interview.

Further on, we express our gratitude to Suisse Cooperation Office in Tajikistan for financial support of this project.

As well as all other people who had contributed to implementation of this project.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Confederation
Конфедератсия Швейцария

The report is drafted by PO “Bureau of Human Rights and Rule of Law” - member of NGO Coalition against Torture with financial support of Human Rights Programme implemented by Suisse Cooperation Office in Tajikistan.

While using information provided within given report cross reference is mandatory.

**©NGO Coalition against Torture
For free of charge dissemination**

CONTENT

- I. Introduction
- II. Monitoring group
- III. Methodology
- IV. Legislative framework
- V. Situation in closed facilities. Conditions and attitude of the personnel to inmates
  - 5.1. Visit to TIC in Dushanbe
  - 5.2. Visit to SIZO in Khujand
  - 5.3. Visit to TIC in Isfara
  - 5.4. Visit to TIC for minors in Dushanbe
  - 5.5. Visit to Female colony in Nurek
- VI. Conclusions
- VII. Recommendations

ABBREVIATIONS

PD	Head department of criminal sentences implementation under the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan
NHRI	National Human Rights Institution
CC	Criminal Code of RT
CPC	Criminal Procedure Code of RT
PC	Penitentiary Code of RT
CAV	Code on Administrative Violations of RT
CP	Check point
UN	United Nations
DIA	Department of Internal Affairs
MoI	Ministry of Interior
NGO	NonGovernmental Organizations
NPM	National Preventive Mechanism
CF	Cell like facility
DI	Disciplinary Isolator

SIZO	Investigative Isolator
TIC	Temporary Isolation Center
MSR	UN Minimal Standard Rules of Treatment
FC	Female Colony
CF	Closed Facility

I. INTRODUCTION

Recently the Government and state authority bodies of the Republic of Tajikistan had undertaken certain steps targeted at combating torture and impunity within the country: in April 2012 amendments were introduced to CC of RT and a separate article 143¹ setting forth responsibility for usage of torture was adopted; in June 2012 Resolution of Supreme Court Plenum On using the norms of criminal and criminal procedure legislation in combating the torture was adopted; in August 2013 Plan of Action on implementing the recommendations of the Committee against Torture, (2012), as well as recommendations provided by UN SR on Torture and other Inhuman and Degrading treatment and punishment during his visit to Tajikistan in May 2012.

Nonetheless, despite of all afore said positive changes, torture in Tajikistan is still a systemic problem. First of all, there is no independent institute on medical examination and mechanism for effective investigation of torture. Lack of aggregated statistics on complaints on torture and independent regular public monitoring in closed facilities are also part of systemic problem. Since 2004 representatives of International Committee of Red Cross was denied the access to closed facilities. These problems were raised on numerous occasions by international bodies on human rights protection, in particular by UN Committee on Human Rights, UN Committee against Torture, UN SR on Torture as well as

different representatives of national and international organizations.

Current report is a result of joint activities of NGO Coalition against Torture and NHRI on piloting the mechanism of visiting closed facilities within the framework of the monitoring group that was set up. The monitoring group was set up on the basis of the decree of NHRI in the Republic of Tajikistan and carries out activities in line with the Regulation on Monitoring Group on Visiting Closed Facilities. This activity was supported by Suisse Development Cooperation Office within the project Technical Support to NHRI in piloting the visits in closed facilities, this project is coordinated by PO Bureau on Human Rights and Rule of Law member of NGO Coalition against Torture. Monitoring group was running its activities during the whole project period on a pro bono basis.

Such visits is a first joint effort of civil society and NHRI. During the first phase of joint work pilot facilities were selected which were visited, however there was no possibility to carry out confidential interviews with inmates. Visits were conducted on the basis of preliminary notification of the administration. For these reasons the focus of monitoring was to assess the conditions of inmates, rather than attitude to inmates.

II. MONITORING GROUP

In December 2012 NHRI of the Republic of Tajikistan has set forth an initiative to establish a joint working group to monitor closed facilities within the framework of “Ombudsman plus” model. Monitoring group that was established under this initiative can become a basis to introduce National Preventive Mechanism (NPM) in line with Optional Protocol to Convention against Torture. This is a mechanism of regular monitoring in closed facilities in order to prevent torture and other forms of cruel treatment.

From May to February 2013 NGO Coalition against torture had carried out series of negotiations with HNRI regarding the conditions of including the members of the Coalition into the monitoring group. The position of the Coalition was to ensure that the activities of monitoring group are fully in line with Paris Principles and requirements of Optional Protocol, namely independence, impartiality, inclusion to the monitoring group of independent experts and specialists. For that reason the Coalition had insisted that the monitoring group does not include representatives of state authority that are to be monitored (for instance, representatives of PD, MoI etc.). It was also necessary to ensure that the activities of the working group are regulated by a separate Regulation which sets forth clearly the authority of the working group members.

By a decree of NHRI as of 6 August 2013 a working group on visiting and monitoring of closed facilities was set up that comprised of 12 members of state bodies and civil society. In July-August 2013 Coalition together with NHRI had developed draft Regulations on the activities of the monitoring group which was jointly discussed in November 2013. The Regulations and work plans were approved by a decree of NHRI as of 31 December 2013.

The working group has authority to coordinate and facilitate monitoring mechanism and includes representatives of NHRI, state bodies, including Executive Office of the President of RT, Parliament, Judiciary and representatives of academia and civil society, members of the Coalition against Torture.

During project implementation and in coordination with the working monitoring group was set up comprising 6 people to visit closed facilities. For effective work flow of the monitoring group, under the project, plan of visits was developed that included the information on places to visit, tentative time, type and duration of monitoring as well as composition of the working group.

On the basis of the work plan the monitoring group had visited 5 closed facilities: TIC in Dushanbe, TIC for Minors in Dushanbe, SIZO in Khujand, TIC in Isfara and Female Colony in Nurek.

During project implementation from 26 April 2014 to 3 May 2014 Tajikistan was visited by the member of the

Sub Committee on prevention of torture from Switzerland Mr. Hans Joerg Bannwart. Within the project support was provided to this visit and to organize events with his participation. He had carried out a meeting with members of working and monitoring groups, had shared the experience of Sub Committee in terms of monitoring in closed facilities. Expert noted positive initiative in terms of joint activities with NHRI, despite of the fact that Tajikistan has not yet ratified Optional Protocol to Convention against Torture. He recommended to continue this cooperation and to include in the new phase of the project awareness campaigns, educational events and changes in the legislation. Similarly the expert had met relevant ministries and agencies and NGO Coalition against Torture.

In April 2014 expert sub group was set up on the basis of the working group to analyze the models of NPM. This group included representatives of state bodies, NHRI and public organizations. It is expected that the group will collect information and analyze best practices of NPM implementation in other countries as well as analyze the legislation in terms of compliance with international standards of NPM.

III. METHODOLOGY

Closed facilities were visited in the period from February to August 2014. The following methodology was applied during the visits:

- ✓ Review of national legislation on penitentiary system;
- ✓ Visit to closed facilities: observations in the cells, staff rooms, sanitation rooms, yards as well as the systems of video observation;
- ✓ Semi structured interview with inmates and the staff. Since CF do not allow access for representative of public organizations, the visits were carried out with preliminary notification of the administration: several days in advance a letter was sent to CF administration indicated the names of visitors and date of the visit.

Tool kit from Kyrgyzstan was used as a model and adapted in line with the legislation of the country. Thus the following tools were designed:

- ✓ Questionnaire for the head of CF
- ✓ Questionnaire for the staff of CF
- ✓ Questionnaire for inmates
- ✓ Questionnaire on access to CF
- ✓ Observation map. CCTV
- ✓ Observation map. Staff room
- ✓ Observation map. Cells
- ✓ Observation map. Sanitation rooms (toilet, showers)
- ✓ Observation map. Yard.

The following facilities were visited:

- ✓ TIC in Dushanbe
- ✓ TIC in Isfara
- ✓ SIZO in Khujand
- ✓ TIC for Minors in Dushanbe
- ✓ Female colony 3/8 in Nurek

The activities of the visiting group was based on the following principles:

- ✓ Individual approach to each interviewed;
- ✓ Trust;
- ✓ Confidentiality;
- ✓ Consider only facts, not own assessment of the opinion of interviewed;
- ✓ Objective provision of information on the visit to CF.

The following people took part in monitoring group:

№	Name	Organization/ position	Expert in/work experience
1	Khusniddin Nidoev	NHRI	Deputy head department on state defense of civil and political rights

2	Parviz Majitov	NHRI	Senior expert in department of state defense for children's rights
3	Abduhalim Nizomov	NHRI	Deputy head department of state defense of children's rights
4	Yormatov Khudoidod		Lawyer
5	Gulchehra Rakhmanova	Independent expert	Expert in juvenile justice/children's rights
6	Zebo Sharifova	League of Women Lawyers	Director. Expert in domestic violence and women's rights

IV. LEGISLATIVE FRAMEWORK

The legal status of inmates in the Republic of Tajikistan is being defined by three laws: the Law of RT on order and conditions of arrest for suspected, alleged and under trial, Code of Penitentiary of RT and Criminal Procedure Code of RT.

The law of RT on order and conditions of arrest for suspected, alleged and under trial provides that arrest is carried out in line with the principles of rule of law, personal integrity, presumption of innocence, equality in front of the law and court, humanism and respect of

human dignity, and it is not allowed to cause hardships, torture and physical and moral violence (articles 3 and 4).

The Law sets forth 7 types of facilities to keep people under investigation:

- Investigation isolator under the penitentiary system within justice bodies;
- Investigative isolator under the state security bodies;
- Temporary Isolation Center under the state security bodies;
- Temporary Isolation Center under the Interior bodies;
- Temporary Isolation Center under the state border protection bodies;
- Temporary Isolation Center under the bodies of drug control;
- Temporary Isolation Center under the bodies of state financial control and anti corruption.

Similarly in line with law the places for arrest could be military detention facility, as well as facilities under penitentiary system.

Availability of isolation facility under state security body in Tajikistan does not comply with the recommendation of treaty bodies, that indicated that all investigation isolation centers in the country are to be transferred to the Ministry of Justice of RT.

Afore indicated legal acts in the country provide wide range of rights for the suspected, alleged or under

trial during the arrest. However the law has several limitations related to correspondence. In line with the Law²³, the correspondence can be carried out only through the administration of the facility and is censored. The exception is made for letters to Prosecution, State bodies and NHRI. The law prescribes standard sanitary space in the cell per person of 4 m² (Article 23). Bearing in mind duration of the stay in SIZO this norm is too small. Disciplinary measures, provided by the law include only behavior order and isolation for up to 15 days (for minors and alleged - up to 7 days).

The sanctions that can be used to the sentenced are set forth in article 120 of the Penitentiary Code of RT. There are much more than those applicable to accused and under trial and among them there is a possibility to keep sentenced men in the premises of cell type for the period of up to 6 months, and women - for three months. This sanction is applied without any procedural guarantees by the head of the closed facility.

The Code does not provide possibilities for extended isolation for minors. They can be placed to disciplinary isolators (DISO) for up to seven days, however also without any procedural guarantees (article

---

²³ Article 20 of the Law of RT On order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial, articles 95 and 175 of the Penitentiary Code of RT

38).²⁴ At the same time the legislation provides the right to appeal the actions or omissions of the representatives of state bodies.

The most cells in prisons and SIZO is a big common room. The solitary premises is considered as aggravated regime and its objective is to limit the contacts of the inmate with the outside world, other inmates. This is the contradiction of Tajik penitentiary system to UN Minimal Standards on Treating the Prisoners, where placement in the cells is prevailing form of imprisonment, where as everything else is used as an exception or accepted when the inmate is eager to be kept with other inmates.

CPC of RT does not set forth the rights of examined person, there is no defined order for examination. Criminal procedure legislation provides grounds for medical inspection, which is used as a method to identify the traces of crime on human body, when it does not require examination. The inspection can be carried out with suspected, accused, victim and witness. This procedure is carried out on the basis of the resolution from the investigator in presence of witnesses and if necessary in presence of the doctor.²⁵ Thus, even though this action includes the inspection of the human body to identify the condition it can be carried out without the

---

²⁴ [Rule 67 UN Rules on Treating Minor Prisoners (U. N. Doc. A/45/49-1990) prohibit disciplinary sanctions, including placement to solitary confinement.]

²⁵ Article 186 CPC of RT

doctor, as such a presence is not mandatory. If the investigator cannot carry out the inspection due to different gender, in that case the CPC of RT deems participation of the doctor mandatory, and the witnesses shall be of the same gender with the inspected. CPC does not set forth any rights of the person under inspection. Furthermore, the law does not regulated the order of the inspection, including the cases of absence of doctors. Similarly, CPC of RT does not set forth which document shall reflect the results of the inspection, and which issues are mandatory for recording.

The Law of RT on Order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial provides grounds for medical examination when suspected, accused or under trial are referred to the places of imprisonment, where the norms are set forth by the internal rules,²⁶ which are restricted for public access. In this respect, it is not clear what is the objective and order of medical inspection of suspected, accused or under trial and whether the procedures are favorable to identify and record facts on torture and other forms of ill treatment.

Access to lawyer for people in closed facilities. According to point 4 of the art. 91 of the Penitentiary Code "to provide legal aid to people under trial upon the request, meetings with the lawyers or other persons

---

²⁶ Article 16 Law of RT On order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial, aticles 95 and 175 of the Penitentiary Code of RT

having the right to provide legal aid are allowed. By the request of the condemned and specified persons, appointment are provided on a one to one basis". Penitentiary bodies, use this article to deny access of lawyers to the condemned. Thus, in case if the inmate complains on tortures or ill treatment, relatives have no possibility to engage lawyers for protection of interests without direct written statement of the victim of torture.

The situation is similar regarding the access of lawyers to people kept in SIZO. In line with the requirements of the Law on order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial, meeting with clients is provided to lawyers participating in the case as defense upon provision of the permit or bar license. However the administration of pre-trial detention center refuses free access to detainees, and requires special permission for a meeting from the investigator on the case, referring to standards of the internal rules, which are classified.

Change in the regime. In line with the norms of PC if the inmate is breaking the rules of the CF the head of colony has a right to send a request to the court (district court as per location of the CF) to change (aggravate) the regime of imprisonment. The court session is carried out in the colony and in most cases without participation of the lawyer. Almost all requests from CF are approved by the courts. At the same time the judge can review up to 10-15 of requests like that, and the inmates do not have a chance to stand on their position.

In order to implement point 7 (a, b, d, e) of the Concluding Observations of the Committee against Torture the state has undertaken corresponding measures such as: the arrest sanctioning was referred from prosecution to courts, cancellation of the norms in the national legislation setting forth obligatory permission of the investigator for access to lawyer. At the same time the changes in the legislation and law enforcement practices still create grounds for aggravating the condition of the inmates. For instance in line with CPC as of 2010 the total term for imprisonment was increased from 15 months to 18 months (article 112 of CPC of RT) where the imprisonment is still possible on the basis of gravity of the crime (part 1 article 111 CPC of RT). At the same time the courts are allowed to extend the imprisonment by 72 hours unlimited times (point 5 article 111). Although the legislation provides free access to lawyer upon the order or a bar license (part 2 article 18 of the Law of RT On order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial), access to SIZO is provided upon special permission from the head of SIZO on the basis of the internal document that is not accessible for human rights defenders and lawyers.

Procedure of arrest. The legislation of RT differentiates: a) arrest as a criminal (as procedural punishment) and administrative process (as a measure to ensure the administrative case process). Within the criminal process the arrest is in essence bringing the person to penitentiary body and short term

imprisonment (up to 12 hours²⁷, though not more than 72 hours²⁸ from the moment of arrest) is special facilities defined by the law and Criminal Procedure Code of RT. The administrative process sets forth arrest as a short term (up to 3 hours²⁹, up to 30 days³⁰, up to 72 hours³¹) of imprisonment of a physical person in exceptional cases. At the same time part 4 of the article 756 of the CAO of RT the duration of administrative arrest starts not from the moment of actual arrest but from the moment of bringing in the person (a) person in a drunk delirium, - from the moment of becoming sober); б) Arrest. Imprisonment and home arrest within the criminal process is applied by a decision of the judge or a court against the suspected, accused or under trial in line with articles 104, 110, 111 of CPC of RT; в) Forced retaining of a person in medical or educational facility is allowed only upon the decision of the court, judge in line with part 2 article 11 of the CPC of RT.

The legislation does not provide the definitions for the terms «arrest», «arrested». Criminal Procedure Code of RT does not provide the status of arrested (prior to

---

²⁷ Against the suspected prior to initiating the criminal case as per parts 1 and 2 article 92 CPC of RT.

²⁸ As per part 3 article 92 of CPC of RT.

²⁹ Against the person who had committed administrative offence according part 1 article 756 CAO of RT.

³⁰ With respect to a special need against the person without the place of residence with the sanction of the prosecution according to part 1 article 756 CAO of RT.

³¹ part 2 article 756 CAO of RT

initiating the criminal case), procedure of arrest, and bringing the suspected as well as explaining the rights immediately at the moment of arrest not after bringing to the facility are specified in part 2 article 94 of CPC of RT. The similar situation is for suspected and accused: from the moment of physical arrest to the moment of filling in the minutes on arrest explanation of the rights is not envisaged.

As per the norms of the Law of RT On order and norms of imprisonment for suspected, accused and under trial TICs are provided to keep the suspected, accused and under trial. These are brought there in line with the protocol on arrest in line with article 5 of the same law.

The duration of arrest without a court resolution can be up to 12 hours however not more than 72 hours in line with part 2 article 92 of CPC of RT. Similarly, within 72 hours the person shall be under trial. However CPC of RT in article 112 provides court with the right to allow arrest for the period not more than 18 months with the general term of 2 months. Given terms of arrest are extremely extended. Part 1 article 11 of CPC of RT provides right to arrest when there is «gravity of the crime», which also violates the presumption of innocence principle.

In line with the requirements set forth in points 3 and 4 of the article 9 of ICCPR arrest for the people expecting court hearings shall not be the general rule, however the release can depend on providing guarantees to be present at the court hearings in either stage and

when necessary arrival to implement the sentence. According to the practice of the UN Committee on Human Rights preliminary arrest shall be not just legal but also justified and necessary in given circumstances. Suspecting a person in committing a crime cannot be a sufficient ground to arrest a person for the period of investigation.

Access to lawyer from the moment of actual arrest. CPC defines that the lawyer can participate in the criminal case from the moment of actual arrest of the suspected, whereas the legislation does not stipulate on the notion of actual arrest. Arrested person is regarded as a suspected from the moment of filling in the protocol on arrest which is filled in most cases after the decision on initiating the criminal case was made, and can take from several hours to several days after actual arrest, during which the person does not have procedural status.³²

Serious shortcoming of the legislation is lack of the requirement to indicate the names of policemen implementing the arrest. Instead the appointed investigator fills in the registration list, usually investigator does not participate in arrest. Lack of obligation for the policemen to wear visible identification numbers in practice allows law enforcement personnel to apply torture in the period from actual arrest to formal

---

³² Decision of the Plenum of the Supreme Court of RT on applying the norms of criminal and criminal procedure legislation in combatting torture as of 26 of June 2012, there is a notion of actual arrest that is perceived as deprivation of a person of freedom to movement and action according to person's own will

arrest since their participation is not recorded and is hard to be proved. As a rule operational staff of police do not inform the arrested on their names and position, and thus there is lack of a mechanism to identify them later on.³³

Instruction on arrest was approved in 2013 where all the requirements related to registration of arrested are outlined in detail. In line with points 13 and 46 of the Instruction, the record of people kept in TIC shall contain the following information:

- Name, surname and patronymic of the arrested;
- Date and time of the arrest and placement of the arrested;
- Grounds for placement in TIC or military detention facility (number and date of the arrest protocol, resolution of the criminal persecution body or resolution of the court);
- What is incriminated to the suspected and arrested;
- Title of the body, position, name, surname and patronymic of arresting officers;
- Verbal statements of the arrested;
- Name, surname and patronymic of the notified lawyer or name, surname and patronymic receiving the notification over the phone;
- Phone number of the notified lawyer;
- Date and time for notifying the relatives of arrested;
- Name, surname and patronymic of a relative notified;

---

³³ Instruction on arrest

- Results of medical inspection;
- Results of personal inspection;
- Signatures of the persons carrying out the arrest and bringing in the arrested.

Copy of the register book entry is provided by the request of the arrested, his representative or a lawyer (point 16 of the Instruction).

Notification to the family about the arrest. The legislation does not provide sufficient requirements to notify the family of arrested. According to part 1 article 100 of the CPC of RT the relatives are notified on the arrest within 12 hours. At the same time the legislation does not set up obligation to notify the members of the family on the location of arrested/accused or transfer of the arrested/accused when s/he is taken from one facility to another. Only in point 51 of the Instruction on arrest states that that in case of referring the arrested to a new location the administration of the new facility has to inform the lawyer, relative or a close person on a location of arrested within 12 hours after referral.

V. SITUATION IN CLOSED FACILITIES, CONDITION AND ATTITUDE OF THE STAFF TO INMATES.

5.1. VISIT TO TIC IN DUSHANBE

On 9 of February 2014 monitoring group had visited TIC under MoI in Dushanbe. The visit took a day and a half.

The officer on entry was not informed about the visit. The head of TIC was not available at the day of the visit. The guard was not allowing the monitoring group in without the permission of TIC head. The head arrived ten minutes later and monitoring group was allowed to TIC. During the second day of monitoring (10.02.2014) the guard was aware of the monitoring and was not creating any trouble.

General information

There is one TIC in Dushanbe under the MoI of RT. It is a two storied building with the capacity of 87 people. At the time of the visit there were 28 people out of them 2 are women. There are no minors. According to staff guideline there are 20 positions which are all filled.

In total five inmates in TIC were interviewed one of them was woman. All interviewed are citizens of Tajikistan and all are Tajik of the same age group: 33-34,

43-45-47. Three of them lived in Dushanbe, one in Isfara and one in Rudaki. As to the education two have higher education, two inmates have higher education, two secondary and one secondary special. Only one out of 5 was married. All were suspected, never under trial before. The interviewed had allegedly broke the following articles: article 201 (part 1), 247 (part 4), 200 (part 1), 244 and 110 of CC of RT.

Conditions and sanitation

Three cells were screened, where the inmates were kept. In total there are 20 cells in TIC. The area of the cells is similar: length - 7,5 m, width - 3,5 m, height - 3,5 m.

The capacity of the cell is 6 people. At the time of the visit there were 5 inmates in 2 of the cells, and in one cell there were 6 people.

The floor in all the cells is concrete, the ceiling is in satisfactory condition and painted. In the center of the ceiling there is a fire alarm. The conditions of the walls is satisfactory, recently whitewashed and are rough to touch. The windows in all the cells that monitoring group was screening were letting adequate day light. In the evening the lighting is not sufficient, as the bulb is of low capacity. The size of the windows is the same - 30x70 cm. There are two lawyers of bars on the windows. The ventilation is artificial. Heating is centralized, however it is not sufficient to warm up the cell. Several members of the monitoring group considered that the temperature is

low, as it was cold and inmates were in the overcoats and hats. Other members of the monitoring group considered the temperature satisfactory since the radiator was working. Humidity is satisfactory. There is a washer basin in the cells with cold water supply. Plastic bottles are used to store drinking water.

The sleeping areas in the cells are equipped by metallic bunk beds and are provided for 6 people. There were no couches in the cells. There were the following items on the beds: mattress, cover and pillow.

There is no furniture in the cell: table, hangers, shelves for toiletry, there is no radio, dust bin. Plastic bag in the corner is used for garbage.

Toilets are located in the cells, in the corner of each cell as the cesspools. The toilets are semi isolated without the walls and door with the following area: length: 1.30 m, width 1 m and height 1.50 m. The walls are covered in tiles, however not everywhere in some toilets the tiles had fallen off. There is a washer next to the toilet. Sewage is functioning. The lighting is artificial and daylight. The only bulb is very small and the switch is outside of the cell. The ventilation is artificial there is heating in the cell. The wall of the toilet is being used as a shelf for toilet paper and other hygiene means of the inmates.

On the second floor, there is a separate toilet, isolated with the walls and the door. The total area is: length 6 m, width 1,5 m, height - 3,5 m. There is a washer in the room with tap water and the sewage is functioning. The lighting is provided by one functioning bulb.

Ventilation is natural, the heating functions, however it is cold.

The shower room (one for the whole TIC) is located on the first floor of the building in the hall way next to other cells. The area of the shower room is: length - 6 m, width - 2.20 m and height 3,50 m. There is hot and cold water supply. The lighting is through the window with the size 30x70 cm. And one functioning bulb. The ventilation is artificial, the room is heated. There were the following items in the shower room: 2 metallic basins, chair without the back, mirror and hanger.

The yard is located next to TIC building (within the territory). The area of the yard is: length 7.5 m, width 7 m. The entrance though a metallic door. The floor is concrete, there is a fence around the yard. There are no tents or shelters. The upper part is covered by metallic net. There are no benches and a shower room in the yard there is no toilet and walking schedule. There are no cameras and sport equipment. At the time of the visit half of the yard was occupied by a piled up snow.

The rooms of the head and staff as well as investigative office were observed. Area of the room of the head: length - 7.20 m, width - 3.5 m and height - 3.5 m. The floor is wooden covered with linoleum. Condition of walls and ceiling are satisfactory. 2 windows with height of 1.5 m and 1.2 m width, there is air conditioner on one of the windows (Soviet type). There are bars on the windows. Lighting is natural and there 3 bulbs, of which only 1 is functioning. Ventilation is artificial. The

heating is centralized and autonomous by means of the switched-on electric stove. Temperature and humidity in the room are satisfactory. There is the following equipment in the room: 2 tables, 9 chairs, 1 hanger for outerwear, 1 shelf. There is a computer. The message board and safe are absent. The staff room did not have any registration documents. According to the TIC head, the log books are kept in the room of the officer on duty. There is no alarm button in the staff room as well as the first aid kit.

Area of an investigative office No. 2: length - 3.5 m, width - 4.5 m and height - 3.5 m. The floor of an investigative office is wooden and covered with linoleum with a satisfactory condition of a ceiling and walls (walls are painted and clean). One window is 1.5 m x 1.20 m, there are bars on the window. Lighting is natural and at there is one working bulb. Ventilation is natural. The heating is centralized and autonomous – electric. At the time of monitoring, it was cold in investigation office. Though the TIC head assured that when the room is used the heating is on. Humidity in the room is satisfactory. There is the following furniture available: one table, two chairs attached to the floor. There were no hanger for outerwear and a shelf. The message board had a request to preserve tidiness and prohibition of smoking cigarettes and using chewable tobacco "nasvai". There was alarm button that was functioning. There was a window on a door to observe the investigation room.

Medical care

There must be a doctor within the staff of TIC. As noted by the head of TIC, after arrival the inmates are examined by the doctor. The staff of TIC noted that the examination is carried out with participation of the officer on duty, his assistant, doctor and the person who brought the inmate. Interviewed inmates noted that medical examination was carried out with participation of the officer on duty and the doctor and the investigator with the officer. To carry out the examination the person is asked to remove the clothing. In case women are brought to TIC female doctor is invited.

In line with the legislation all physical damages with the person referred to TIC are to be noted and registered. Upon the examination, there is an entry in the log book, however if there are any signs of physical violence a special form shall be filled. There were two cases of traces of physical violence in 2013 and none in 2014. As noted by inmates in TIC, no physical or psychological violence was used against them while their stay in TIC.

In case of identifying physical violence traces the management of TIC shall identify the reasons. The head of TIC was stating that if there were any traces they appeared after the arrest. The complaint on torture is provided in the form of an explanation letter and is attached to the personal file. When the person explains the damages by torture/ill treatment (even though there

were no cases like that) TIC administration is notifying the management of the agency that had referred the inmate as well as sends the inmate for medical examination.

All interviewed inmates except for one (who did not need) noted that they needed medical assistance and asked for it. In all cases the medicines were provided and one inmate got an injection.

Discipline

Discipline is preserved in line with the law and the internal rules. When brought to TIC all arrested are informed on the rules verbally. However the monitoring group did not see the rules printed out and placed anywhere visible. Furthermore, the head agreed to provide all the copies, including the rules but it was impossible since the books with the rules were too voluminous.

When asking the inmates whether they are aware of their rights as people placed in TIC, all respondents except for one answered affirmatively, except for one, however only the following rights were listed: (1) on communication, including the right to complain (2), lawyer (2), medical assistance (3), visits and food.

The Head, staff and inmates of TIC noted that they were not under physical or psychological pressure.

Contacts with outside world

Head of TIC walks through the cells and collects complaints and letters several times a day. Inmates are writing to prosecution or any other body of their choice. Often the complaints are made in regards to investigation as well as notification of relatives. There is a log book for complaints and the proper mailing is guaranteed by the MoI and TIC. There were no complaints among the interviewed inmates.

Prosecutor visits TIC more than once every ten days and talks to inmates. The visits from NHRI are less often than once in ten days (as noted by the head of TIC the Ombudsman and his staff visited the TIC only in 2013. As to the visits from international and other organizations, these visits were never conducted.

TIC head/deputy head walk through the cells several times a day and only one interviewed said that this happens on a daily basis.

Only two interviewed inmates had lawyers, who they communicated with once after placement in TIC. One lawyer was hired by relatives of the inmate, and another was appointed by the investigator.

CCTV

There is a CCTV system on the territory of TIC, that includes 7 cameras installed in September 2010. The equipment is bought at the expense of MoI of RT.

Cameras are located on the main entrance, hall way, investigation rooms and back yard. Functional capacity of the camera includes recording, with indication of date and time, the storage is sufficient for 3 months. The records are being screened by MoI. Records are archived and access to records is provided to MoI. Protection of unauthorized screening and possible erase is ensured by the officer on duty of TIC and guards. The cameras screen entrance, hall ways on first and second floor where the doors to cells are located in two rooms for investigation and two cameras are located on the back yard of the TIC. The cameras do not turn, though the coverage is big.

5.2. VISIT TO SIZO IN KHUJAND

General information

On April 22, 2014 a visit to SIZO in Khujand was carried out. Visit took one and a half day. SIZO in Khujand is the newest, it was constructed in 2010, and conditions there are considered to be the best among all SIZO in the country.

Information on number of inmates, according to the legislation of the country, is of restricted access that is why the monitoring group had no access to such information. Also information on number of staff of SIZO is classified information. The monitoring group managed to get to know how many staff positions are necessary. There is a regulation for 77 employees and one librarian

(the functions at the time of a visit were carried out by the prisoner from Iran), staff list is full there are no vacancies. The head of the facility informed that the maximum term in SIZO is 7 years.

Prior to entering monitoring group had explained the purpose of the visit and showed all the documents. Also entrance during a meeting with the head, monitoring group had showed the Regulations on monitoring group endorsed by NHRI of RT. After explaining the purposes of visit and providing all necessary documents, monitoring group was allowed to the territory without any additional obstacles.

Check point officer and officer on duty were not informed on the visit, however the head was notified. A month prior to the visit corresponding letter was sent.

Mobile phones were taken at an entrance to the building from all members of monitoring group, and returned on exit. It should be noted that it was impossible to talk to people kept in SIZO during the visit.

Conditions and sanitation facilities

There are no Rules in the offices of employees of SIZO and no information boards.

The biggest cell is designed for 24 people. The smallest for 2 persons. Approximately the area per inmate is from 3,2 to 5,5 m²

In total complete monitoring was carried out in 9 cells, and in 3 cells only supervision of bathrooms and toilets was carried out.

It should be noted that cells in SIZO in Khujand were divided into bedrooms with bunk beds and rooms with a toilet, a table on 10 people and the shelf for things, food of the inmates, other personal belongings of the inmates are stored in a store room.

The area of the cells designed for 12 people is: length 7 m, width - 7.5 m and height - 3.2 m. The area of the cells for 16 people is: length 7 m, width - 10 m and height - 3.2 m. The area of the cells for 10 people is: length - 7.2 m, width - 10 m and other 7.5 m with identical height of 3.2 m. The area of the cameras calculated on 20 and 24 persons makes in length 7m., width of 11 m and height of 3.2 m. The cell for 2 people: length 5.5 m, width - 2 m, height - 3.2 m.

In 2 cells for 12 people, during the visit there were 10 and 9 people. In 2 cells for 16 people, at the time of the visit 13 and 15 people were kept. The one for 10 people (one for minors) there were 10 and 7 people at the time of the visit. There were 18 people in the cell for 20 people and 19 people in the cell for 24 people (for women). There were two inmates in the cell for two people. It should be noted that monitoring of the cells in SIZO was conducted during the first day of monitoring, that is on 22 of April, whereas bathrooms were inspected the next day. During the inspection of bathrooms in cell # 5 designed for 2 people there were 3 persons.

The floor in the cell for minors and in the cell for 2 people is wooden. The floor of the sleeping area in the cell for women is wooden, and other part - is concrete. There was another similar cell. The floor in other 5 cells was fully concrete.

Ceiling and walls in all cells were in a satisfactory condition.

There were two windows in each cell, in the cell for two there is one window. All windows were of identical size: height - 40-50 cm, width - 1m and thickness - 70 cm. The similar sized window is in the cell for 2. All these windows are conducting sufficient light, the air in the cells was satisfactory. The bulbs are switched on at night with the capacity of 50-70 watts, however switches are outside of the camera. There are bars on the windows as well as metallic net. Nevertheless, there is an opportunity to open and close windows inside the cells.

Heating in cells is individual (electric), the air temperature was approximately 18-20 degrees. There was no humidity.

There is water supply in the cells, the tap is installed. There was no water in two cameras, but it was switched on later. It should be noted that staff was present during the inspection who explained that reservoir tank of SIZO was being filled. In another case when there was no water in the cell the employees explained that there were repairing works. It shall be said that there were big approximately 150 liter plastic barrels were located in the cells. One inmate said that was

drinking water, others it was only for hygienic procedures.

Bunk beds, made of iron are installed in cameras. Bedding was available, including a mattress, a blanket, pillows and bed linen. The condition of bed linen in the sleeping area was satisfactory.

There is some furniture in the cells, in particular, a metal table with the benches for ten people (except for the cell for two people). The hanger attached to a wall for outerwear, shelves for things, food and toiletry, barrels for drinking water, a bins for garbage, which were absent only in 3 cells, radio units were also available in cameras. It should be noted that shelves for toiletry even though next to shelves for food were dumped with everything including toilet paper. The bins for garbage was substituted by a plastic bag in one cell, and in 2 other cells was not available at all. During the second day of a visit the monitoring group found new bins for garbage in all cells, also there were hangers for toilet paper on the walls of the toilet that were not there during the first day.

Cells are equipped with alarm button, the electric kettle for water, a reserve barrel for the water for 150 liters in each camera, some entertainment like cards, chess and dominoes. Only in one cell (for 2 # 5) the monitoring group saw the rules and duties of inmates over the door in other cells inspected (# 11, 5, 13, 14, 10, 9, 12, 19 and 20) there were no rules. When asking employees about the access to lawyer, the response was that it is necessary that the lawyer brings a certain unified

form from the investigator, and only then access to the client in SIZO is allowed.

There is one toilet in each cell located in the corner in the form of a cesspool. The toilet is semi-isolated (with partitions, without door). The total area of toilets in cameras is approximately: length - 1.10 m, width - from 1.20-1.25 m and height - 0.90 m. The total area of a female toilet differs in height of 1.5 m, length and width of 1.2 m. Another difference is in cell for two: length – 1.25 m, width – 0.80 m and height - 0.80 m. The wash basin was available, and during the first day of monitoring there was no water in wash basins in two cells, but it had appeared during the second day. The sewage is available.

Shower rooms are available on the first and second floors. Monitoring of the 2 showers, located in the building on the first floor, showed that shower was semi-isolated (with partitions, without door). The area of the shower was identical: length - 7 m, width - 4 m and height - 2.5. There is hot water. During the monitoring the shower functioned, according to employees there are two water boilers functioning. There was also cold water supply. Taps are in working condition, water when opening flows. Lighting is only natural. Ventilation is also natural. There is no heating though, however employees informed that the heating is due to the water boiler above. There was no schedule. There were no sanitary and hygiene facilities in the shower. Also before the shower there is a locker room of 7m in length and 2 m in width, the hangers are installed. According to

employees the shower days are Friday to Sunday. Also they claim that the rectangular holes in the middle of the shower room which lead to another room, are for ventilation purposes. At the time of monitoring the shower clean.

The 3 yards were also inspected. They are located in the building of SIZO on the second floor. The area of the yards is different, 2 yards are 10 m wide and one is - 11.5m. All doors to the walking yards are made of metal. Floor in the walking yard is from concrete. The perimeter of the walking yard is protected. The shelter from the sun is available on the perimeter of all yards. The top is covered by armored wire and another yard is covered in metal grid. There were no schedule of walks, surveillance cameras and sports equipment in the walking yards. In the center of the yards there were benches for 11, 13 and 18 people. There is a screening possibility for a guard from above.

Medical care

Almost all interviewed told that people brought to SIZO have to undergo medical examination. There is a position of a medical specialist in SIZO. The examination is carried out by a doctor in presence of the representatives of all departments (supervisory, regime, education etc). Upon the result of the examination a medical certificate is issued.

All interviewed staff informed that there were no cases of physical damage with newly arrived people in 2013 and 1024. At the same time several staff members informed that even if there is a person brought with physical injuries this person is not admitted. Also all the staff informed that there were no cases on torture complaints.

All the staff said that there was never an instance of physical violence against the inmates.

Discipline

According to head and the staff of SIZO there are internal rules, however it was impossible to get a copy. Instead the group was provided with the schedule of the day.

All staff informed that all people brought to SIZO are explained about the rules, their rights and responsibilities and regime department is in charge of that, however the head of the department was unable to enlist or explain some of the items and rights.

Contacts with the outside world

Heads, their deputies and staff walk through the rooms on a daily basis several times a day. Mainly the complaints are related to court sentences. These complaints are sent to corresponding bodies. The staff informed that there is a box for letters outside the SIZO, however the inmates give their letters to staff during the day.

SIZO is visited by prosecutor, international organizations and NHRI (from once every 2-3 days) to twice a year) and they have possibility to interview the inmates.

CCTV

There are six cameras installed in SIZO: 3 are outside of the building, three are inside in the hall ways. There is no screening of the cells. The cameras are for screening and recording however no voice recording functions. The duration of the record is one month. The records are screened by the head and the officer on duty. SIZO staff informed that the cameras are automatic and after one month all the records are archived. Head of SIZO informed there is a two times change of an officer on duty, in general there are four changes within one shift. The staff is trained to work with cameras. Data base is in the safe, access is only with the head.

During the visit monitoring group has received the following recommendations:

1. Carry out workshops and training for inmates to avoid repeated crimes;
2. Carry out awareness raising on rights and responsibilities of people in SIZO;
3. Personal request from the operational department head - to support in obtaining a land plot out of the territories belonging to SIZO;
4. Provide new reading materials on combat against torture;
5. Provide cameras of a new generation (multifunctional).

5.3. VISIT TO TIC IN ISFARA

General information

Monitoring group has visited TIC in Isfara on 23 April 2014. The visit lasted for half a day. Over an hour the group was waiting for the head of DIA whose permission was required by officers on the check point and the head of TIC. As a result, the monitoring group had obtained the permission to talk to head of TIC and people that are kept in TIC.

At the time of the visit there were 7 people in TIC 5 of them were interviewed. All men citizens of Tajikistan. 4 were under trial, one was suspected. The interviewed were alleged in breaking the following articles article 110 (part 2), article 244 (2), article 247 (2), article 237 (2) of Criminal Code of RT. Four of interviewed were never accused before, one had a court case experience.

It shall be said, that in the beginning of the monitoring the deputy head on operational cases object to conduct interviews with three inmates in TIC, as they were under trial and it was necessary to obtain the permission of the court to talk to them. The monitoring group was unable to agree with that and had explained again the objectives of the visit and principles of work (non-interference in investigation process). After the explanation it was possible to talk with inmates and ask questions planned under the monitoring. However, the

interviews were not confidential they were carried out in presence of TIC staff member.

There must be 8 staff in TIC. At the time of the visit there were 5.

Conditions and sanitation facilities

Monitoring group had looked at three rooms. One cell was empty, there were 3 people in one and 4 in another. The area of the rooms is: length from 6,8 to 7 meters, width - 3 meters and height from 3,2 to 3,5 meters. It is impossible to identify the maximum number of people kept as there are no beds in the cells. TIC staff informed that the rooms are for 4-7 people. The floor in two cells was wooden and in one room one meter of the floor was tiled. The condition of the ceiling is satisfactory however only in two cells walls are in satisfactory condition, in the empty room the walls were dirty and worn out. One window is in two rooms, width - 2 meters, height 0,5 meters. In another room with people there were no windows. On the other windows there were bars covered by sheet of metal with several holes in it. The light is natural in most cells, except for one without window. Monitoring group considered that the light is not enough. And it is not sufficient lighting with one low capacity bulb in the cell without a window. The ventilation in all the cells is through the holes to hall way. There is a bad smell, and one can feel lack of oxygen, the breath turns heavy after several minutes in the cell.

The heating is central in the cells, through vertical pipes, with the section of 32 in one cell, and in two other cells with the section of 22 mm. The temperature in the cells was around 18-20 degrees, however it was getting warm outside during the visit that is why it was not possible to assess whether the heating is sufficient. There was no humidity in two cells, however the cell with people was a built humid, there was a sewage pipe in the cell, and walls in that corner were covered in fungi. The water supply is not available. There are no toilets in the cells. One toilet and one shower was in the end of the hall way outside of the cells. There is a bulb in the shower room, but the switch is in the room of the officer on duty. There were no bulbs in the toilet. Only cold water is supplied.

The yard is located on the territory of TIC. The yard is a territory with open top covered by the armored bar, surrounded by the four concrete walls. On the concrete floor (of the yard) there were covers. There were no beds in the cells, however the mattresses according to the staff were distributed in the night time. There was a concrete couch in one cell that took most of the cell, its length is 6 m, width 3 m, and height is 40 cm. There was no bed linen in the cell, only in the cell with people there was a cover. According to the staff the bed linen is not allowed. As to other things in the cells, there were two bottles with water in each, dust bin and a cover.

There is only one investigation room on the territory of TIC. It shall be said that the room is located in

a manner excluding the possibility for communication, for instance of a lawyer with the defendant without any over hearing. Next to the room there is another room, separated by a wooden sheet and a bar. According to the staff member, this is a staff room in TIC, where there are seats and beds next to the window. The area of the room is: length is 4 m, width is 3 m, height is 3,5 m. The floor is wooden and covered by linoleum. The ceiling and walls are in satisfactory condition, there is a massive wallpaper on one of the walls, there is no window. The lighting is only artificial one energy saving bulb. There is no ventilation. The heating is separate, electric. Temperature in the room is stable 18-20 degrees. There is no humidity in the room. There is one table and two chairs in the room attached to the floor, there is a hanger, a safe for TIC (staff informed that it is used to keep logs, personal files). There is also a calendar a mirror and a first aid kit. There were no information boards, as well as no alarm button. Monitoring group got to know that there is no staff room in the TIC.

Medical care

When people are brought to TIC they must undergo medical examination. All but one inmates informed that they were examined. At the same time people that were examined answered (1 and 2) that it was carried out by officer on duty and a doctor, (2) doctor and his assistant, (3) doctor and a person without uniform. All

interviewed informed that the examination was as follows, they were undressed, asked whether there are any complaints and were visually examined.

There is no position of a doctor in TIC. Usually the arrested is taken by the staff of TIC to Central district hospital for examination. Upon completion of the examination there is either a document that is filled in or a medical notification.

All interviewed staff informed that there were no cases of physical injuries with people brought in 2013 and 2014. At the same time several staff members informed that people with physical injuries are not accepted in TIC, Also they noted that there were no complaints on torture since they started working in TIC. Interviewed inmates in TIC informed that they were not under physical or psychological violence. All interviewed said that they do not need medical care.

TIC staff present during the interview showed personal files of people kept in TIC, however there were no medical notes in there. Additionally they informed that only upon identifying some hurts the document is filled in.

Discipline

The rules as per the head and the staff are available, however monitoring group did not get it just like in other CF. Instead, monitoring group was shown with the day schedule. Probably the staff is not aware of

the difference and it is necessary to provide some training on that for the staff. Even though, the staff has assured the monitoring group that the rules are explained to newly arrived inmates (sometime verbally, sometimes with written notification) and there is a corresponding note signed by inmates.

Four interviewed answered that they know their rights, however three were unable to enlist those he explained that he cannot remember. Another one enlisted only right to medical aid and toilet.

Contacts with the outside world

All interviewed noted that they were kept in TIC for period from 1 to 3 days. Four with the status of under trial were kept in TIC for two days and were referred from SIZO in Khujand. Only one interviewed informed that he stayed in the room of investigator for 3 hours after being arrested and prior to registration in TIC. Also he informed that he was brought in TIC approximately at 19.00 to 20.00 however the log book note indicates 22.00. The TIC staff showed the log book even though the group did not ask for that.

The relatives were informed about arrest of the interviewed. Three of interviewed did not have lawyers. One accused who had lawyer informed that he saw him only during the interrogation. Another said that he had a lawyer only was unable to tell when he saw him (he also was unable to identify the gender of the lawyer since he

never saw one). However during the interrogation there was a lawyer hired by the investigator. The interviewed were unable either to commend or criticize their lawyers.

Heads, their deputies and staff walk through the rooms on a daily basis several times a day. Mainly the complaints are related to court sentences. These complaints are sent to corresponding bodies. The staff informed that there is a box for letters outside the TIC, however the inmates give their letters to staff during the day.

TIC is visited by prosecutor, international organizations and NHRI (from once every 2-3 days) to twice a year) and they have possibility to interview the inmates.

Two inmates informed that the prosecutor had visited them twice during their two days stay and spoke to them. Others informed that prosecutor did not visit them. Also the interviewed were not visited by NHRI, international and other organizations.

CCTV

There is one camera in the hall way of TIC. This camera is installed for both screening and recording, however there is no function of voice recording. The duration of the record is one month. The records are viewed by the officer on duty and the head. Staff in TIC informed that archives are stored at the computer of DIA

head, and access is granted only to specialist. The base is in the duty department where entrance is forbidden.

Monitoring group has received the following recommendations:

1. Support renovation of the shower;
2. Support in refurbishing the TIC as per the international standards.

5.4. VISIT TO TIC FOR MINORS IN DUSHANBE

General information

On 30 of June 2014 a visit to TIC for minors in Dushanbe was carried out. This institution is under the MoI of RT. This is the only institution of this kind. The visit took a bit longer than half a day.

The head of TIC for minors was on vacation during the visit. Similarly there were no children in the facility. According to head of the facility a.i. on average there are 3 to 30 minors per month. According to staff rules there must be 23 staff members including a doctor. However at the time of the visit there were 15 staff and 3 vacant positions including that of the doctor.

TIC has the capacity for 30 children, there are 4 rooms (1 for girls and 3 for boys) and 1 isolator, where kids are placed upon arrival, till the medical examination and documents check is carried out. After that they are sent to different rooms.

There was a duty officer on entry who was not blocking the entry to the building. He was informed about the objective of the visit, after that he realized who the visitors were since he was notified about the monitoring. Without showing the documents members of the monitoring group had entered the building.

Head of TIC was on vacation he was not present during the monitoring his deputy was in charge of TIC. He was informed in advance about the monitoring group and was treating the members friendly. He did not give a permission for the monitoring however NHRI had sent a letter in advance informing on the monitoring.

Members of the monitoring group had been provided with immediate access to TIC. During the monitoring there were no children in TIC and thus no possibility to interview them.

UNICEF allocates three thousand somoni each month for re-integration of children. Mostly parents are collecting the kids themselves. When the child is taken home, he is accompanied by the representative of TIC - an educator.

The periods and place for raids to identify children without place of residence and documents is set by the Inspection (hadamot) once a week. To identify these children representatives of local authorities are involved.

In 2014 11 cases were referred to TIC for minors without documents or place of residence.

Per each child brought to TIC it is necessary to prepare the following documents:

1. Questionnaire;
2. Minutes of the examination;
3. Explanatory note from minor;
4. Inventory of personal things;
5. Crime prevention list.

Furthermore it is necessary to have a permission of the body which is referring the child.

There are all relevant templates in the TIC, which are filled in by TIC staff at the arrival. Required documents are filled in by the inspector and educator from TIC. Minor is taken to an isolated room, all the necessary documents are being filled, he is taken to shower and given the clothes from TIC, personal things are enlisted and kept in TIC.

The child can be kept in TIC for up to 30 days, when necessary and as a measure of last resort, Commission on Child's Rights can increase this period for another 30 days.

There are no special facilities in TIC for religious rituals, and this is prohibited by the administration. However, the interviewed informed that when necessary a special room for praying is provided to children. It was not possible to check this statement as there were no kids during the visit.

The interviewed noted that in 2013 there were 20-25 cases of re-referral of the children to TIC, and they consider that it is related to homelessness.

Conditions and sanitation

In general there are 4 rooms in TIC: for boys and girls and an isolated room, where all the arrived children are kept and upon completion of all the procedures and filling in the necessary documents minors are sent to other rooms.

The area of the room for boys is: length- 5 meters, width - 4 meters, height - 3,2 meters. The room is provided to 8 people. At the time of the visit there were no minors. The floor is wooden, the ceiling is in satisfactory condition. One window is 2 m height and 2,5 in width. The window sills are broke through, and are not in satisfactory condition. During the winter time it will be impossible to heat this room. The light is adequate during the day time, at night there is one bulb that is not enough for adequate lighting. There are bars on the windows. There are no smells, there is a soviet type functioning air conditioner.

The heating is central and is functioning in winter. At the time of the visit it was very hot in the rooms, approximately 30-35 degrees. Humidity is satisfactory.

There is no tap in the room, and no toilet.

There are 4 wooden bunk beds for 8 people. There is no couch. There are mattresses, pillows in cases, cover, towel and moisture protecting covers. Bed linen is available and is in satisfactory condition.

Apart from beds there are two bed side tables. There are no other pieces of furniture.

The area of the room for girls: length - 6,5 m, width - 3 m, height - 3,2 m. There were no children at the time of the visit. The floor is wooden, the ceiling and walls are in satisfactory condition. There are three windows. Two of them are 2 meters x 1,5, and one 2 meters x 2,5. There are bars on the windows. During the day time daylight is sufficient, at night there are two bulbs. However one of the lamps is not working, and the capacity of the working one is too low. Ventilation is both natural and artificial (soviet air conditioner). There is central heating. According to staff it works well in winter. It was impossible to check it, since the visit was carried out in spring. The temperature in the rooms is 30-35 C. Very hot. No humidity.

Similarly to boys room there is no tap and toilet in the room.

There are six beds for six people. Beds are mixed - wood and metal. There are mattresses, cover, pillows in cases, towel on the beds. There are three bed side table. There is another additional bed for officer on duty, TIC staff explained that it is to ensure supervision over children.

Isolated room, which is also called patients ward is a small room, with length and width of 2,5 meters. It is for 2 people. It is of similar condition with two other rooms, only smaller.

The two staff rooms were also checked: deputy head and inspectors. The room of the deputy head is in good condition, with working soviet conditioner, there is

furniture, part of which is in inadequate condition. There is a computer and a phone. The room for inspectors is less comfortable there is no conditioner, the temperature is up to 35 degrees.

The shower is located outside of the rooms, inside the building, it is isolated with walls and doors. Length is 3 meters, width is 1,7 meters and height is 3,2 meters. There are two working bulbs. Ventilation is in the entrance to the showers. It is not heated. Children can take shower without any limitations when necessary. There is no schedule for showers.

The toilet is also outside the rooms, next to shower room, it has two seats, it is isolated. The length is 1,5 meters, width is 1 meter, height is 3,2 meters. There is no tap, however it is located in the hallway next to entrance to the toilet. There is one bulb. There is no ventilation and heating. There are no smells.

There is an internal yard in TIC, approximately 22 m, it is fenced on the perimeter, no tent from rain and sun, there are three benches. There is a shower and a toilet in the yard in satisfactory condition. There is a schedule for outings. There are two walks per day with children: prior to lunch for 45 minutes and after lunch for 2-3 hours depending upon the season. There is some sport equipment, however scarce (net for volley ball and 1-2 metal planks).

Discipline

There are internal rules of TIC, a copy was provided to monitoring group. There are several log books in the TIC such as: arrival log, schedule of officers on duty reporting on accepting and transferring minors, statistic card etc. All documents in TIC are of free access. At the same time the rules are not hanged in the rooms or in the offices. Children that are brought to TIC are verbally informed on the rules by the inspectors or educators in TIC. These rules are nagged in the hall way of TIC. Children are also explained about their rights and responsibilities.

Medical care

The position of the doctor is vacant in TIC. When necessary doctors from city health centers and polyclinics are invited.

All interviewed informed that in 2013 and beginning of 2014 there were no cases of physical injuries among children brought to TIC. At the same time the staff informed that sometimes children have small scratches. There was one case when a child brought to TIC was fatal trauma from the electric transformer bough. When asked whether administration checks the reasons of the physical damage, all interviewed they did. However nothing was registered regarding torture/ill treatment as an explanation of physical damage to

minors. If such cases were revealed it should have been registered and sent to administration which is in charge of examination in corresponding medical institution as well as the explanation of minor is taken and is sent to MoI. TIC head a.i. informed that such cases shall be referred to prosecution and other state bodies depending upon location.

Food

Monitoring group was informed that funds for feeding children are not allocated, however to buy food administration is using the funds for internal purposes. Approximately 500 somoni is allocated once a quarter for medicines, sanitation commodities are provided when necessary (sometime once a month sometimes once a quarter). Hot food is provided to children 3 times a day and it is cooked in the facility.

Contacts with outer world

To take a child out of TIC it is necessary to identify the person, residence, identify parents or relatives get in touch with them, get copies of all the documents proving the identity of parents as well as birth certificate for a child.

TIC does not accept children that had committed offences, and there were no cases when legal representation was necessary. However, there are no

obstacles for access of lawyers and when necessary a lawyer from CRC visits the child and talks, although usually such conversation is of more psychological character.

Head and deputy head of TIC walk through the rooms on a daily basis sometimes several times a day and collect the complaints of minors. Often children complain that they do not want to stay in TIC. The log book for complaints and suggestions does not exist. There is no post box for complaints as well. Complaints of children are sent through supervisors however there were no written complaints so far. People interviewed noted that they provide children with paper and pens.

Prosecutor visits TIC not less than once in 10 days, more often when necessary. Staff of NHRI and representatives of international organizations also visit the facility. However the reason behind is more often related to identity confirmation, to check whether there is a need in psychologist provide technical assistance etc.

CCTV

Cameras were installed in TIC in 2013, there are three cameras from the side of MoI. Cameras are installed as follows: 1 to left from the entrance to TIC, 1 to the right at the entrance, one inside in the yard. The cameras cover the streets, external screening and one is inside.

Cameras are aimed at supervision and record, there is no possibility to record the voices of people under

supervision. Duration of record keeping is one month. The records are screened by Department on Communication. There are 3 people on duty by the cameras. Records are checked depending on the need.

There is no registry for the records and the records are not kept anywhere. Head of the facility has access to the records.

Monitoring group had received the following recommendations after the visit:

1. It is necessary to provide a doctor and a driver;
2. There is a need in special car to transport children;
3. Computers for children, for their leisure time.

5.5. FEMALE COLONY IN NUREK

General information

On 1 of August 2014, female colony in Nurek was visited. The visit had taken up a day. Monitoring group had met administration, had interviewed inmates and staff, looked at the cells, toilets, staff rooms and yard.

Female colony is a relatively new building.

At the time of the visit there were 310 inmates. Among the inmates there were both minors and adults, as well as sentenced to labor and foreign citizens. There are inmates with both higher education and with no education. Most are married and with children. There is no separate block for girls they are kept with adult

women and correspondingly are using the same facilities there is no separate approach to them.

There are 38 members of the staff, even though in line with staff requirements there shall be 41. At the moment of the visit there were 3 vacant positions: therapist, obstetrician and phtisiatrician. 58% of the staff are women.

The objective of the visit was explained to the guard on duty in Check Point. The guard was informed on the visit. Mobile phones were taken from the members of the monitoring group. Any additional barriers were not made. Head of the Colony was informed on the monitoring and requested official permission. Any limitations from the administration were not caused. It shall be said that the head of the colony was one of people ready to open dialogue with monitoring group and had provided all requested information, without causing much trouble or limitations that are allegedly foreseen in the legislation.

Conditions and sanitation

The monitoring group visited camp like cells. There are 4 cells like that in the colony. Only 3 rooms are settled, the fourth room is empty. The area of all rooms is: length - 25 m, width - 13 m, height - 3,5 m. The maximum people per room - 100 people. One inmate has 3,25 m² which is not in line with the legislation (4 m²). However, due to the fact that rooms are not filled, the area per

inmate increases. So for instance there were 78 inmates in one room (4,16m² per inmate), in another – 83 (3,91), and in the third - 88 (3,69).

The floors in the premises are concrete covered by linoleum, the conditions of walls and ceiling are satisfactory. In general there are 9 windows in every room. The size of the windows is: height - 1,7 m, width - 1,3 m, thickness – 15 cm. There are no bars in the rooms, the lighting is natural during the day time, and electric (6 bulbs) in the night time, which is adequate. The switch is in the room, there is a limitation for energy usage from 22:00 to 06:00. The ventilation in the rooms is natural, there is no central heating, in winter electric heaters are used, there are two heaters, nailed to the walls in each room. There is no humidity in the room, no water supply or toilet.

The beds are made of metal, there are mattresses, pillows, covers and bed linen. The condition of bed linen is satisfactory. Women are washing their clothes themselves even though there is a laundress, women decided to wash their things themselves.

There is a stool and a bed side table in all the rooms. There are tables and chairs and one TV in the special room. Additional room is used as a storage for personal things of the inmates.

The toilet is communal. It is located in the yard. The type: cesspool with a seat on top (zamini). Quantity - 11 seats. The toilets are semi isolated, with the walls covered in tiles. The area is: length 9 m, width – 4 m,

height – 3,5 m. The washer is not available, water is brought in the buckets. Artificial lighting, there are 5 bulbs out of which 3 are functional. Ventilation is natural, no heating.

The shower is located in the separate building in the yard. It is not isolated there are no cabins. The length is 10m, width - 6 m, height 3,5 m. There is cold and hot water. In total there are 6 showers all are functional. During the day time - natural lighting, artificial at night. There are 3 bulbs, all are functional. There is artificial ventilation. In winter the premises are not heated. The schedule for showers: Saturday and Sunday from 8:30 to 16:30. Also, women can take shower any time upon permission of the officer on duty. There are no sanitation devises, as women keep them.

The yard is located on the territory of the colony. Its length is 150 m, and width - 60 m. The yard is located on the open territory, there are no fences on the perimeter and no tents. There is a basketball and volley ball grounds in the yard. There are no cameras on the territory of the yard.

Condition of cells that were looked at by the monitoring group were in general good.

Monitoring group also looked at the rooms of the staff, including the head of the colony. The area of these rooms is from 6x3 m, to 9x6 m. Floors, ceiling and walls are renovated and in satisfactory condition, there is furniture. In each room there are 20 bulbs and alarm button.

Medical care

There is a separate gynecologic office in the colony, however there are no experts to work there due to that this office is practically in a non-working state. When necessary, female prisoners are examined by the gynecologist among inmates, or the gynecologist from city hospital is invited.

There are 2 nurses in medical point, who provide emergency aid. If there is a need for of expert examination, the inmates are taken out to city hospital, or emergency medical service is invited to the Colony.

According to the head and the staff of FK, people that are brought to the colony are undergoing medical check, which is mandatory. Doctors from the city hospital are invited for this purpose. Male and female doctors carry out examination. Results of the examination are entered into a medical record and stored in medical point. The interviewed women noted that they were subjected to medical examination, fluorography and laboratory inspection from female doctors. At the time of the visit interviewed women didn't need medical care, except for one who had not notified the administration as she was preparing to release.

During the period 2013 and 2014 no cases of injuries of inmates were recorded. Women, that were interviewed by the monitoring group also confirmed it and reported that physical or psychological pressure was not imposed on them. In cases of tortures, information is

registered in the log book of violations, then the Prosecutor is informed. The process is like that. However, the head informed that such cases were not recorded in the colony.

Discipline

It shall be said that in FC there is a similar confusion of Internal order with Time Schedule. Time Schedule is hanged on the wall of quarantine zone, however the Internal order is not placed anywhere, including the office of the head and staff, in the cells. Even though, the head informed that all newly arrived are notified on the internal order. There are the following log books in FC: admission for citizens, condemned and staff, record book of inmates, record book for complaints and statements.

Contacts with the outside world

As noted by the interviewed women, relatives visit them from once a week, to once in six months.

The staff and head informed that the head walks through the territory and receives complaints and statements from inmates on a daily basis. Similarly, inmates provide the complaints to Prosecutor, Ombudsman, head of CF and his deputy, and also to PD. Generally, the complaints are related to sentence of court, diseases, and also request on pre-term release. Statements

are mandatory for registration in the colony and are sent through the staff of institution, to the administration and further to the addressee depending on a request. There is no separate post box for complaints and statements.

The head and staff of FC reported that the Prosecutor (each 10 days) and representative of NHRI (almost every month) visit the institution and carry out discussions and individual meetings with the inmates. International organizations are allowed to visit if there is a permission from PD. Similarly, meetings are conducted with inmates. Women noted that the prosecutor, representative of NHRI visit less often than once in 10 days, international and other organizations also visit FC less often than once in 10 days, usually, League of Women Lawyers of Tajikistan is visiting.

CCTV

Cameras were installed three years ago. There are in total 8 cameras bought at the expense of the state. The cameras are installed in residential block, check point, administration, meeting room, there are 4 cameras on the perimeter. Functional properties: only for viewing, no voice recording. Volume of record 500 Gb. The supervision is conducted by the head of the colony. The records are checked once every two days. There is no officer on duty screening the records none of the staff was trained. All the archives are kept in the office of the head

and he is in charge of record keeping. Only those records that are necessary are being kept.

Upon the results of the meeting, monitoring group had received the following recommendations:

1. Organize training on capacity building of the staff;
2. Increase salaries;
3. Provide staff of FC with housing;
4. Provide support in constructing the gym.

VI. CONCLUSIONS

While the project implementation 5 CF were visited to look at the conditions of inmates. In Dushanbe monitoring group had visited TIC and TIC for minors, female colony in Nurek, in Sogd province monitoring group had visited SIZO in Khujand and TIC in Isfara.

Conditions and sanitation facilities in CF

Upon the results of monitoring and observations monitoring group got to know that in most places attempts are made to ensure adequate conditions for inmates. Nonetheless, monitoring group had identified that even though there is adequate lighting in the cells during the day time, during the night time the source of light is one bulb, that is not sufficient. In most places the cells are aired by open windows, there is no separate ventilation system. For instance in TIC in Isfara the cells

are aired through the holes leading to hallway, where there is no ventilation system. As a result there is a bad odour in the cells, there is a certain lack of air, breathing is hard after several minutes spent in the cell.

In most places there are metal bunk beds. There is bed linen, such as mattresses, covers, pillow. In Dushanbe TIC there was no bed linen, in TIC in Isfara, there were no beds. The staff members informed monitoring group that the mattresses are being provided when it is time to sleep. Only in one cell there was an elevation made of concrete, which took up most of the area in the cell. Bed linen was missing, only in a couple of places there were covers on the floor. Staff informed that as per instruction it is not allowed to distribute bed linen.

Despite the fact that TIC in Dushanbe has a central heating system, the heating in winters is not sufficient, and it is cold in the cells. In most places in some cells there is a cold water supply, there is a basin, however in some places in TIC in Dushanbe monitoring group noted plastic bottles with the drinking water. In SIZO in Khujand during the monitoring there was no water. The reason as explained was that the reserve system of SIZO was on re-fill, in another case, there was no water in the tap, and it was explained that there are repairing works conducted in the facility. There is no water supply in TIC in Isfara, there is no water tap either.

In most places there is no basic furniture: no hangers for coats, no shelves for toiletries, no radios or

dust bins. Usually, plastic bags are being used for garbage, that are located in the corner of the cell.

Toilets are usually located in the cells, in the corner, one in each cell, in the form of a hole in the floor. The toilets are not isolated, there are no walls or door, however in SIZO in Khujand there are walls. Next to the toilet there is usually a basin. In TIC in Isfara there are no toilets in the cells, there is one communal without lighting.

Most places have separate shower rooms, that are also semi isolated (with walls but with no doors). There is hot and cold water supply. The showers are lit and aired by the windows. In TIC in Isfara there is a shower outside of the cells with only cold water supply.

Monitoring group had also looked at the territories of the yards in the facilities. In all places the floor is made of concrete and there is a solid wall. In TIC in Dushanbe there is no tent, no benches, toilets and cameras. Monitoring group had also failed to locate the schedule for walks. However in SIZO in Khujand there are benches in the center of the yard for 11, 13 and 18 people. On the territory of TIC for minors there are three benches in the yard. There is a shower room and toilet in the yard in satisfactory condition. There is a schedule for walks. There some sport equipment in the yard, such as net for volley ball and metal planks.

Medical care

Monitoring group was informed that most places must have a doctor as a staff member to carry out medical examination and provide medical care where necessary. However it was not clear to monitoring group who conducts those checks and how these are conducted. For instance, TIC head in Dushanbe informed that after the inmates are brought, the doctor is carrying out the examination. However, the staff noted that the procedure is carried out by the officer on duty, his assistant, doctor and people who brought the inmate.

Staff members of SIZO in Khujand informed that examination is carried out by the doctor in presence of representatives of all departments of the facility (supervisory, regime, educational etc). A note is being issued upon completion of examination. In Isfara TIC there is no medical expert among the staff. So the arrested are being taken to the closest hospital for examination. To carry out such examination inmates are asked to remove the clothing. In case of a woman, female doctor is carrying out examination and obstetrician is involved.

Even though there is a special obstetrics room in female colony, there is no doctor obstetrician. Monitoring group was informed that when necessary women are being examined by a obstetrician out of the inmates, or a specialist is invited from the city hospital.

Discipline

During the interview with the staff, monitoring group was informed that the discipline is being preserved in line with the Law and the Rules of Internal Order. Newly arrived are being informed about the rules. Furthermore, the staff of Khujand SIZO informed that all people brought to SIZO are explained on the rules (sometimes verbally, sometimes in written form) and corresponding note is signed by the arrested.

During the visit monitoring group was unable to locate the rules in accessible places, and failed to obtain those. Instead of these rules almost everywhere monitoring group was provided with the schedule. However only the head of TIC in Dushanbe agreed to provide copies of internal documents, including the Rules, though monitoring group was unable to make copies because of the volume of the documents and lack of time.

Contacts with the outside world

The monitoring group was informed during the interview that heads or their deputies or the staff are checking the facility on the daily basis, sometimes several times a day. In general during such checks the inmates are complaining on court decisions and are eager to appeal those. These complaints are sent through the administration to relevant bodies. The staff explained that

there is a post box outside for the citizens, however there is no post box inside for the inmates, as they pass on the letters to staff members during the checks.

CCTV

Almost in all the places CCTV system is installed. Thus, on the territory of TIC in Dushanbe there is a CCTV system functioning with 7 cameras. Cameras allow not only video supervision, but also record the date and time, the records are kept for 3 months. Screening areas of the cameras are main entry, hallways on the ground and first floors, where there are rooms to cells, two are located in investigation rooms, 2 are located on the rear part of TIC. In Khujand SIZO there are 6 cameras: 3 are located outside of the building, and three inside in the hallways. In TIC in Isfara there is one camera in the hallway, the record is kept for 1 month. The records are being screened by the officer on duty and head. Staff of TIC noted that archived records are stored on the computer of the DIA head and access is granted only to the specialist. There are 3 cameras in TIC for minors. 2 cameras are screening the street, one inside the yard. Duration of the record- 1 month. In Nurek FC there are 8 cameras, which screen the living blocks, administrative block, CP territory and the perimeter of the facility.

VII. RECOMMENDATIONS

Specific recommendations, based on the results of the visits:

1. Increase number of members, including the representation of the monitoring group for complete and multifaceted analysis of visits to CF;
2. Review possibilities and introduce the mechanism of sporadic visits to CF without preliminary notification;
3. Provide access to internal rules and schedules of CF for analysis and where necessary for amendment. Place them in accessible spots including the rooms of the staff;
4. Provide and ensure possibility for confidential communication between the members of the monitoring group and inmates during the visits;
5. Include in the legislation possibility to visit CF independently for the representatives of public organizations;
6. Provide monitoring group with technical means: thermometer, ruler, mobile scanners, camera, humidity detector etc.

7. Ensure compliance of the examination with the international standards and train the staff of CF to effective medical examination;
8. NHRI and Prosecution to carry out visits and confidential interviews with people in CF on a more frequent basis;
9. Ensure compliance with international standards of order and mechanism for implementing the rights of inmates to communication;
10. Ensure adequate heating during the winter time for all CF; improve the conditions for people in TIC of Isfara;
11. Involve obstetrician to female colony and provide all necessary equipment and medicines for pregnant women;
12. Ensure regular visits from the child therapist to TIC for minors in Dushanbe;
13. Ensure immediate and free access to lawyers (defenders) to places of imprisonment, in line with the provisions of national legislation. General prosecution and other bodies to carry out effective supervision over implementation of rights of people placed in CF related to access to legal aid;

14. Lawyers and legal organization and notify on each case of preventing the lawyer's access to the client and all possible cases of ill treatment;
15. Working group and members of the monitoring group to continue their capacity building through special educational training.

General recommendations:

1. Expert group to study best practices of NPM introduction and analyze national legislation on compliance to international standards related to set up and introduction of NPM; where necessary involve independent national and international experts to develop stepwise plan of action of OPCAT ratification;
2. Ensure access to penitentiary facilities to International Red Cross Committee to assess the situation on implementing the rights of inmates, freedom from torture; such visits are to be regular, without preliminary notification and provide possibility to interview the inmates and access to all required documents;
3. Legislation and policy are to ensure diversified means for isolation and shall envisage possibilities for separate cells or premises with lesser number of

inmates depending upon the choice of the inmate. The regime is to allow general studies during the day and shall not lead to the condition of solitary confinement;

4. Doctors and other medical staff of the Ministry of Justice of RT shall have independent status and be supervised by the healthcare bodies to ensure conditions for corresponding implementation of their professional activities;
5. In line with UN rules on protection of minors under detention, disciplinary measures that fall under cruel, inhuman and degrading treatment including incarceration, strict or solitary confinement shall be prohibited;
6. In line with the Code on Penitentiary and Rules of the UN related to protection of minors under detention, girls are to be separated from adult women;
7. Food in closed facilities shall comply with the norms on energy value and nutritive standards, in line with age and other requirements, including those related to religious and ethnic traditions and customs;
8. Provide information on number of arrested and detained in all closed facilities in the country.